

**T.C.
PODGORICA BÜYÜKELÇİLİĞİ
TİCARET MÜŞAVİRLİĞİ**

KARADAĞ'IN GENEL EKONOMİK DURUMU

VE

TÜRKİYE İLE EKONOMİK-TİCARİ İLİŞKİLERİ

2014 YILI

Mayıs 2014

BÖLÜM 1	
1.1 SOSYAL VE EKONOMİK GÖSTERGELER	
1.1.1 Ülke Kimliği	6
1.1.2 Sosyal Göstergeler	8
1.1.3 Ekonomik Göstergeler	10
1.2. GENEL EKONOMİK DURUMU	
1.2.1. Gayri Safi Milli Hasıla	21
1.2.2. Dış Ticaret	24
1.2.3. Cari Açık	34
1.2.3. Hizmet Dengesi	36
1.2.5. Yurtdışından Doğrudan Yatırımlar	37
1.2.6. Turizm	43
1.2.7. Brüt Dış Borç	45
1.2.8. İstihdam , İşgücü Piyasası ve Ücretler	48
1.2.9. Enflasyon	51
1.2.10. Sanayi	52
1.2.11. Enerji	54
1.2.12. Tarım	56
1.2.13. Ormancılık	58
1.2.14. İnşaat Sektörü	60
1.2.15. Ulaştırma Sektörü	62
1.2.16. Ticaret	64
1.2.17. Karadağ Hakkında Ek Bilgiler	66
1.2.18. Karadağ'ın Markaları	67
1.2.19. Finansal Hizmetler	68
1.2.20. Çevre Koruma	69
1.2.21. Karadağ'a Neden Yatırım Yapılmalı	70
1.2.22. Ülkelere Göre KDV Oranları	71
1.2.23. Ülkelere Göre Gelir Vergisi Oranları	71
1.2.24. Yatırımcılara Sağlanan Destekler	72
1.2.24.1. Kurumlar Vergisi Muafiyeti	72
1.2.24.2. Kişisel Gelir Vergisi	72
1.2.24.3. Belirli kategorilerdeki işsizlerin istihdamına yönelik sübvansiyonlar	72

	1.2.24.4. Finansal Destek	73
	1.2.25. Sanayi Bölgeleri	74
BÖLÜM 2		
2.1.	TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER	
	2.1.1. Karadağ'daki Türk Firma Sayısı ve Gerçekleştirdikleri Yatırımlar	78
	2.1.2. Yabancı Yatırımlar	79
	2.1.3. Karadağ'da Yatırım Ortamına İlişkin Tehditler-Fırsatlar	80
	2.1.4. Türk Firmalarına Yönelik Yatırım Alanları	81
	2.1.5. İmzalanan Anlaşma ve Protokoller	82
	2.1.6. Türkiye-Karadağ Serbest Ticaret Anlaşması	83
	2.1.7. Türkiye İle Karadağ Arasındaki Ticari İlişkilerin Genel Durumu	85
	2.1.8. Hizmetler Ticareti	93
	2.1.8.1. Müteahhitlik	95
	2.1.8.2. Turizm	95
	2.1.8.3. Sağlık Turizmi	96
	2.1.8.4. Film Ticareti	96
	2.1.8.5. Eğitim	97
	2.1.9. Karşılıklı Ticareti Olumsuz Etkileyen Faktörler	98
	2.1.9.1. Ülke Pazarının Küçük Görülmesi	98
	2.1.9.2. Taşımacılık Ücretlerinin Fazla Olması	98
	2.1.9.3. Balkan Ülkeleri İle Akrabalık İlişkileri	98
	2.1.9.4. Referans Fiyat Uygulaması	98
	2.1.9.5. KDV İadelerinin Ödenmesindeki Aksaklıklar	98
	2.1.9.6. Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Uygulanmasından Kaynaklanan Sorunlar	98

3	ÖZELLEŞTİRMELER VE KARADAĞ'IN EN BÜYÜK FİRMALARI	
	3.1.1. Açık İhale Usulü Yoluyla Özelleştirilecek Firmalar	100
	3.1.2. Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Yoluyla Özelleştirilecek	101
	Menkul Listesi	
	3.1.3. Menkul Kıymetler Borsasında Hisse Senedi Satışı ile	103
	Özelleştirilecek Şirketler	
	3.1.4. Açık Artırma Yoluyla Satılacak Olan Menkul Listesi	104
	3.1.5. Karadağ'lı İhracatçı Firmalar	104
	3.1.6. Karadağ'lı İthalatçı Firmalar	106
	3.1.7. Karadağ'ın En Başarılı Firmaları	108
	3.1.8. Karadağ'ın Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar	110

GRAFİKLER

Grafik 1	Cari Fiyatlarla Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	21
Grafik 2	Yıllara Göre Büyüme Oranları	21
Grafik 3	Gayri Safi Milli Hasılanın Sektörlere Göre Dağılımı	22
Grafik 4	Harcamalar Yöntemiyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	23
Grafik 5	Aylık İhracat Verileri	25
Grafik 6	Aylık İthalat Verileri	26
Grafik 7	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	27
Grafik 8	Son İki Yılda Dış Ticaret Açığı	28
Grafik 9	Karadağ'ın İhracatının Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)	34
Grafik 10	Karadağ'ın İthalatının Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)	34
Grafik 11	Karadağ'ın Yıllara Göre Açığı	35
Grafik 12	Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar	37
Grafik 13	Karadağ'ı Ziyaret Eden Turist Sayısı ve Gecelik Konaklama Gün Sayısı	43
Grafik 14	Turizm Gelirleri	44
Grafik 15	Karadağ'ın Borç Stoğu	45
Grafik 16	Karadağ'ın 2014 Yılı İtibariyle Dış Borcu (Milyon Euro)	46
Grafik 17	İşsizlik Oranı	47
Grafik 18	İşsiz Sayısı	47
Grafik 19	Çalışan Kişilerin Sektörlerine Göre Ayırımı	49
Grafik 20	Net ve Brüt Maaşlar	50
Grafik 21	Enflasyon Oranı	51
Grafik 22	Karadağ'da Elektrik Enerjisi Kurulu Gücü	55
Grafik 23	Karadağ'da Elektrik Üretiminin Santrallere Göre Ayırımı	55
Grafik 24	Tarım Ürünlerinin Toplam İhracat İçindeki Değeri	56
Grafik 25	Tarım Ürünlerinin Toplam İthalat İçindeki Değeri	57
Grafik 26	Tarım Ürünlerinin Toplam İthalat ve İhracat İçindeki Payı	57
Grafik 27	Kozalaklı Bitkilerin Üretimi	58
Grafik 28	Yapraklarını Döken Ağaçların Üretimi	58
Grafik 29	İnşaat Sektörünün Yapısı (%)	61
Grafik 30	Yolcu Taşımacılığı	63
Grafik 31	Yük Taşımacılığı	63
Grafik 32	Ticari Cirolar	64
Grafik 33	Ülkelere Göre KDV Oranları	71
Grafik 34	Ülkelere Göre Gelir Vergisi Oranları	71
Grafik 35	Karadağ ile Dış Ticaretimiz	86
Grafik 36	Karadağ'ın Dış Ticaretinde Türkiye'nin Payı	87
Grafik 37	Karadağ'a ihracatımızın Sektörlere Göre Dağılımı	89
Grafik 38	Karadağ'dan İthalatımızın Sektörlere Göre Dağılımı	91

TABLolar

Tablo 1	Karadağ'ın Ekonomik Göstergeleri	19
Tablo 2	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	20
Tablo 3	Harcamalar Yöntemiyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	23
Tablo 4	Yıllık Dış Ticaret Verileri	24
Tablo 5	İhracatta İlk 10 Fasil	29
Tablo 6	İthalatta İlk 10 Fasil	30
Tablo 7	Karadağ'ın İhracatındaki İlk 20 Ülke	31
Tablo 8	Karadağ'ın İthalatındaki İlk 20 Ülke	32
Tablo 9	Hizmetler Dengesi	36
Tablo 10	Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar	37
Tablo 11	Karadağ'a Yatırım Yapan Ülkeler	38
Tablo 12	2007-2012 Yılları Arasında Karadağ'a Yatırım Yapan Ülkelerin sektörleri	40
Tablo 13	İstihdam edilenlerin iktisadi faaliyet kolları ve dağılımı	49
Tablo 14	Sanayi Üretimi	52
Tablo 15	Karadağ'da Bazı Sektörlerdeki Yapısal Değişiklikler 2000 - 2014 (% olarak)	52
Tablo 16	Karadağ'ın Önemli Sanayi Ürünleri imalatı	53
Tablo 17	Karadağ'ın Elektrik Üretimi	54
Tablo 18	Karadağ'ın Orman Ürünleri Üretimi	59
Tablo 19	2014 Yılında Tamamlanmış ve Sipariş Edilen İnşaat İşleri Değeri	60
Tablo 20	Ürün Çeşitlerine Göre Toptan Ticari Faaliyetlerin Ciro su	65
Tablo 21	Karadağ'da Finansal Hizmet Sağ layıcılarının Sayısı	68
Tablo 22	Karadağ'da Uygulanan Vergi Oranları	70
Tablo 23	Çalışanlardan Kesilen Vergi Oranları	70
Tablo 24	Karadağ'daki Türk Firma Sayısı ve Gerçekleştirdikleri Yatırımlar	78
Tablo 25	Türkiye İle Karadağ Arasındaki Doğrudan Yatırımlar	79
Tablo 26	Karadağ'da Yatırım Ortamına İlişkin Tehditler/Fırsatlar	80
Tablo 27	Türk Firmalarına Yönelik Yatırım Alanları	81
Tablo 28	Türkiye ile Karadağ Arasında İmzalanan Anlaşma ve Protokoller	82
Tablo 29	Karadağ ile Türkiye Arasındaki Dış Ticaret	85
Tablo 30	Sektörlere Göre Karadağ İle Dış Ticaretimiz	88
Tablo 31	Alt Sektörlere Göre Karadağ İle Dış Ticaretimiz	89
Tablo 32	Karadağ'a Fasil Bazında İhracatımız	90
Tablo 33	2014 Yılında Karadağ'dan Yaptığımız İthalatın Alt Sektörlere Göre Ayırımı	91
Tablo 34	Karadağ'dan Fasil Bazında İthalatımız	92
Tablo 35	Türkiye'nin Müteahhitlik Alanında Üstlendikleri Projelerin Sektörel Dağılımı	93
Tablo 36	Türk Firmalarının Karadağ'da Üstlendikleri Projeler	94
Tablo 37	Türkiye'ye Karadağ'dan Gelen Turist Sayısı	95
Tablo 38	Türkiye'den Karadağ'a Gelen Turist Sayısı	96
Tablo 39	Karadağ'dan Acıbadem Hastanesine Gönderilen Hasta Sayısı	98
Tablo 40	Açık İhale Usulü Yoluyla Özelleştirilecek Firmalar	100

Tablo 41	<i>Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Yoluyla Kiraya Verilecek Menkul Listesi</i>	101
Tablo 42	<i>Menkul Kıymetler Borsasında Hisse Senedi Satışı ile Özelleştirilecek Şirketler</i>	103
Tablo 43	<i>Karadağ'lı İhracatçı Firmalar</i>	104
Tablo 44	<i>Karadağ'lı İthalatçı Firmalar</i>	106
Tablo 45	<i>Karadağ'ın En Başarılı Firmaları</i>	108
Tablo 46	<i>Karadağ'ın Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar</i>	110

ÜLKE KİMLİĞİ

Devletin Adı	:	Karadağ
Başkenti	:	Podgorica
Eski Kraliyet Başkenti	:	Cetinje
Yönetim Biçimi	:	Parleментар Demokrasi
Eski Kraliyet Başkenti	:	Cetinje
Cumhurbaşkanı	:	Mr. Filip Vujanovic
Başbakan	:	Milo Đukanović
Parlamento Başkanı	:	Mr. Ranko Krivokapic
Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	:	81
Parlamento Yapısı	:	Avrupalı Karadağ Koalisyonu (39 Milletvekili) ((DPS – Sosyalist Demokrat Partisi (30), SDP - Sosyal Demokrat Parti (8) ve Liberal Partisi (1)) Demokratik Front (DF) - (20 Milletvekili) Sosyalist Halk Partisi (SNP) - (9 Milletvekili) Pozitif Karadağ - (7 Milletvekili) Boşnak Partisi - (3 Milletvekili) Hırvat Sivil Girişimi (HDI) - (1 Milletvekili) Arnavut Koalisyonu - (1 Milletvekili) Forca - (1 Milletvekili)
Yeni Hükümet (40'ıncı)	:	DPS (Sosyalist Demokrat Partisi), SDP (Sosyal Demokrat Parti), BS (Boşnak Partisi), HGI (Hırvat Sivil Girişimi) ve 2 Arnavut Partisinden oluşmaktadır.
Resmi Dili	:	Karadağca
Dini	:	Nüfusun; % 74,2'sini Ortodokslar, % 17,7'sini Müslümanlar, % 3,5'ini Katolikler, 0,6'sını diğer dinlere mensup olanlar, % 1'ini ateistler ve % 3'ünü ise dini inançları belirlenememiş olanlar oluşturmaktadır.
Para Birimi	:	Euro (Euro) = 100 cent
Yüzölçümü	:	13.812 km ²
Mesai Saatleri ve Günleri	:	Pazartesi–Cuma /8:00-17:00
Haftalık Çalışma Saati	:	40 saat
Resmi Tatil Günleri (Milli, Dini,vb tarihleriyle)	:	1 Ocak yeni yıl, 7 Ocak Noel (Ortodoks), 5 Nisan Paskalya Tatili (Ortodoks), 1-2 Mayıs İşçi Bayramı 21 Mayıs Bağımsızlık Günü, 13 Temmuz Karadağ Milli Günü
Baslica Sehirler	:	Podgorica (185.937), Niksic (72.443), Bijelo Polje(46.051) ,Bar (42.048), Berane (33.970), Herceg Novi (30.864) ,Pljevlja (30.786) , Rozaje (22.964), Kotor (22.601), Ulcinj (19.921), Budva (19.218), Danilovgrad (18.472), Cetinje (16.657), Tivat (14.031), Plav (13.108), Mojkovac (8.622), Kolasin (8.380), Andrijevica (5.071), Zabljak (3.569), Pluzine (3.246), Savnik (2.070)
İklim	:	Ilıman Akdeniz iklimi. Ortalama hava sıcaklığı yazın 27,4 ° C, kışın ise 13,4 ° C

Maksimum Deniz Suyu Sıcaklığı	:	27,1 C°
Pozisyon	:	41°52'-43°42' Enlem 18°26'-20°22' Boylam
Türkiye ile Saat Farkı	:	GMT + 1
Uluslararası Telefon Kodu	:	382
Havaalanları	:	Podgorica Havaalanı: (İstanbul, Frankfurt, Viyana, Roma, Londra, Moskova, Paris, Ljubljana, Belgrad, Nis, Zagreb, Budapeşte ve Zürih şehirlerine uçuş yapılmaktadır.) Tivat Havaalanı: charter uçuş ve Belgrad'a direct uçuşlar
Sınır Kapıları	:	Sırbistan (Rance, Cemerno, Dobrakovo, DraZenovac, Vuce) Kosova (Kula, Qafakçekerit (Aktif değil)) Arnavutluk (Bozaj, Sukobin, Grncar) Hırvatistan (Debeli brijeg, Kobila) Bosna-Hersek (Sitnica, Ilino brdo, Vracenovici, Krstac, Nudo, Scepan Polje, Metaljka, Sula)
En Yüksek Dağı	:	Bobotov Kuk (Durmitor) – 2.523 m
En Büyük Gölü	:	Skadar - 391 km2
En Derin Kanyon	:	Tara Kanyon – 1.300 m
Doğal Göller	:	40 (Skadar, Black, Biogradsko, Plavsko ...)
Suni Göller	:	4
Sınır Uzunluğu	:	614 km
Yollar	:	7.835 km (5.436 km asfalt)
Demiryolu Uzunluğu	:	250 km (169 km' si elektrikli) (Bar-Belgrad)
Sahil Uzunluğu	:	293 km
Tarım Arazisi	:	5.165 km2 (37%)
Tarıma Elverişli Topraklar	:	1.899 km2 (Karadağ'ın toplam alanının % 13.8)
Tarım Ürünleri	:	Tahıl, Tütün, Patates, Narenciye, Zeytin, Üzüm, Küçükbaş Hayvancılık
Endüstri	:	Sanayi Üretimi, Tarım, Tüketim Malları ve Turizm
Ormanlar	:	Kişi başı 1 ha
Büyük Nehir Potansiyelleri	:	Tara, Morača, Piva, Čehotina, Zeta, Bojana ve gemi ile geçilebilir olan Crnojevića
Mineraller	:	Boksit, Kömür ve Mineraller , Hidroelektrik
Milli Parklar	:	Durmitor 390 km2, Lovćen 64 km2, Biogradska gora 54 km2, İşkodra gölü 400 km2 ve Prokletije 166 km2
Limanlar	:	Bar, Kotor, Risan ve Zelenika
Güç Kapasitesi	:	Perućica (Üretim: 679 GWh) ve Piva Hidroelektrik Santrali (Üretim: 1.007 GWh) ve Pljevlja Termik Santrali (Üretim: 1.322 GWh)
Elektrik Fiyatı	:	Ev (10,08 Cent / kWh), Diğerleri (10,1 Cent / kWh)
UNESCO Tarafından Koruma	:	Durmitor Dağı, Tara Kanyonu ve Kotor şehri

SOSYAL GÖSTERGELER

Nüfus (2011) Kadın Erkek	:	621.521 314.366 307.155																																
Nüfus Yoğunluğu (km2/kişi)	:	44,9 kişi																																
Yaş Ortalaması	:	37 (Bayan: 38, Erkek:36)																																
Karadağ'daki Türk Nüfusu	:	<table><tr><th>Yaş</th><th>Toplam</th><th>Erkek</th><th>Kadın</th></tr><tr><td>0-6</td><td>11</td><td>7</td><td>4</td></tr><tr><td>7-18</td><td>8</td><td>3</td><td>5</td></tr><tr><td>19-25</td><td>11</td><td>6</td><td>5</td></tr><tr><td>26-40</td><td>21</td><td>15</td><td>6</td></tr><tr><td>41-60</td><td>42</td><td>28</td><td>14</td></tr><tr><td>> 60</td><td>11</td><td>9</td><td>2</td></tr><tr><td>Toplam</td><td>104</td><td>68</td><td>36</td></tr></table>	Yaş	Toplam	Erkek	Kadın	0-6	11	7	4	7-18	8	3	5	19-25	11	6	5	26-40	21	15	6	41-60	42	28	14	> 60	11	9	2	Toplam	104	68	36
		Yaş	Toplam	Erkek	Kadın																													
		0-6	11	7	4																													
		7-18	8	3	5																													
		19-25	11	6	5																													
		26-40	21	15	6																													
		41-60	42	28	14																													
		> 60	11	9	2																													
Toplam	104	68	36																															
1000 Erkek Başına Düşen Kadın Sayısı	:	1.024,68																																
Hane Sayısı	:	194.795																																
Hane Başına Düşen Kişi Sayısı	:	3,18																																
Doğal artış	:	1,785																																
Beklenen Yaşam Süresi	:	73,7																																
Yurtdışında Yaşayan Nüfus (%)	:	7,86 (54.816 Kişi)																																
Okuma Yazma Oranı	:	96,4																																
İlkoğretim Okul Sayısı (2013-2014)	:	177																																
İlkoğretim Öğrenci Sayısı (2013-2014)	:	68.130																																
Ortaoğretim Okul Sayısı (2013-2014)	:	173																																
Ortaoğretim Öğrenci Sayısı (2013-2014)	:	31.258																																
Üniversite ve Yüksekokuldan Mezun Olan Öğrenci Sayısı (2000-2012 yılları arası)	:	25.705 Kisi Karadağ Devlet Üniversitesi (23.138 kisi) , Mediteran Üniversitesi (Özel) (1.202 kisi), Donja Gorica Üniversitesi (Özel) (397 kisi) , Diğer Yüksek Öğretim Kurumlari (968 kisi)																																
Doktor Sayısı	:	1.294																																
Kişi Başına Düşen	:	Doktor Sayısı: 0.0020 Hemsire Sayısı: 0.0061 Yatak Sayısı :0.0062																																
Hastane Sayısı	:	Toplam :14 Kamu : 11 Özel : 2 Üniversite : 1																																
Kamu Kesimi Sağlık Harcamalarının GSYİH'ye Oranı	:	% 5.2																																
Hasta Gönderilen Ülkeler	:	Bölge Ülkeleri (en çok Sırbistan, Slovenya, Hırvatistan), Avrupa Ülkeleri (İtalya, Fransa, Almanya, İsviçre, Rusya Federasyonu) ve ameliyatın niteliğine göre diğer ülkeler																																

Sabit Telefon Hattı Sahipliği	:	169,080												
Sabit Telefon Hattı Sağlayıcıları	:	Karadağ Telekom (%98.24), m:tel (%1.76)												
Cep Telefonu Sağlayıcıların Sayısı	:	3 (Telenor % 37.75 , T-Mobile % 34.27, M:tel %28.09)												
Cep Telefonu Sahipliği	:	980,150												
İnternet Kullanıcı Sayısı	:	91.800 (ADSL:68.550, FTTx:6.560, Dial-up (Crnogorski Telekom):115, WiMAX:8.140, CDS:5.200, WiFi:3.360)												
Kayıtlı lisanslı internet Sağlayıcıları	:	23												
Lisanslı internet sağlayıcıları (aktif)	:	13												
ADSL sağlayıcıları	:	1												
WiMAX lisanslı sağlayıcıların sayısı	:	6												
Kredi Kartı Kullanıcısı Sayısı	:	<table><tr><td>2008</td><td>2009</td><td>2010</td><td>2011</td><td>2012</td><td>2013</td></tr><tr><td>143.101</td><td>145.109</td><td>147.118</td><td>149.128</td><td>151.139</td><td>153.151</td></tr></table>	2008	2009	2010	2011	2012	2013	143.101	145.109	147.118	149.128	151.139	153.151
2008	2009	2010	2011	2012	2013									
143.101	145.109	147.118	149.128	151.139	153.151									
Gelir Vergisi Oranı %	:	9												
Kurumlar Vergisi Oranı %	:	9												
Katma Değer Vergisi Oranı	:	19-7 arası												
Emeklilik Maaşı	:	227.65 Euro (Net Maaşın %57'si),												
Yaşlılık Maaşı	:	323.91 Euro (Net Maaşın % 66.5'i)												

EKONOMİK GÖSTERGELER

ULUSAL HESAPLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014					
GSYH (Milyon Euro,cari fiyatlarla)	3.086	2.981	3.104	3.234	3.149	3.335	3.425					
Kişi Başına GSYH (Euro, cari fiyatlarla)	4.908	4.720	5.006	5.211	5.063	5.361	5.361					
Ekonomik Büyüme (%)	6,8	-5,7	2,5	3,2	-2,6	3,5	2,9					
İSTİHDAM, İŞSİZLİK, ÜCRET	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014					
Çalışan Sayısı	166.221	174.152	161.742	163.082	166.531	171.474	216.300					
İşsiz Sayısı	29.535	28.385	31.864	30.869	30.182	32.190	47.500					
İşsizlik oranı (%)	16,3	19,1	19,7	19,7	19,7	19,5	17,8					
Brüt Maaş	609	643	715	722	727	726	724					
Net Maaş	416	463	479	484	487	479	477					
Asgari Ücret						792,2	792,2					
ENFLASYON VE FİYAT	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014					
Enflasyon Oranı	8,3	3,4	0,49	3,5	3,1	2,2	2					
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Tüketici Fiyat Endeksi (2014)												
	-0,4	-0,6	-0,9	-1,4	-1,3	-0,1	-1,2	-1,1	-0,7	-0,5	0,0	-0,3
Üretici Fiyat Endeksi (2014)												
	-1,3	-1,2	-0,3	-0,2	-0,1	0,0	0,1	1,0	0,9	1,0	1,1	0,9
KARADAĞ'IN DIŞ TİCARETİ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014					
Karadağ'ın Dış Ticareti (Milyon Euro)												
İhracat	416	277	330	454	366	376	338					
İthalat	2.529	1.654	1.657	1.823	1.821	1.773	1.784					
Denge	-2.114	-1.377	-1.327	-1.369	-1.454	-1.398	-1.446					
Dış Ticaret Ortakları (2014 Yılı)												
İhracat (Milyon Euro)	Sırbistan (79,9), İtalya (34,8), Hırvatistan (33), Bosna-Hersek (31,8), Kosova (21,3), Arnavutluk (15,1), Slovenya (13,3), Polonya (7,5), Almanya (5,8), Türkiye (5,7)											
İthalat (Milyon Euro)	Sırbistan (480,4), Yunanistan (144,4), Çin (132,7), Bosna-Hersek (126,6), İtalya (116) Almanya (114,6), Hırvatistan (107,6), Hollanda (59,5), Slovenya (56,6) Türkiye (36,3)											
Ülke Gruplarına Göre (2014 yılı)												
İhracat (%)	Avrupa (95), EU-28 (35), Cefta (45),Türkiye (2), Asya (2), Çin (1),											
İthalat (%)	Avrupa (86), EU-28 (46), Cefta (38), Asya (11), Çin (7), Türkiye (2),Amerika (2)											

Mal Gruplarına Göre (2014 yılı)							
İhracat (Milyon Euro)	Demir dışı metaller (71,7), Et ve et ürünleri (41,5), Elektrik enerjisi (37,7), Metal cevherleri, hurda metal (33,2), Mantar ve ağaç (22,2), İçecekler (19,5), Petrol , petrol ürünleri ve ilgili materyaller (11,9), Genel Endüstri Makinaları ve Ekipmanları (11,1), Sebze ve meyve (8,5), Çeşitli mamul eşya (7,1)						
İthalat (Milyon Euro)	Petrol. petrolden elde edilen ürünler (185,2), Et ve et ürünleri (122,5), Motorlu kara taşıtları (97,7) Diğer metal olmayan maddeden yapılan eşyalar (75,5), Elektrik makinaları.cihazları ve aletleri. vbaksam.parçaları (68,8), Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar (65), Başka yerde belirtilmeyen madenden mamul eşya (61,3), Tıp ve eczacılık ürünleri (58,9), Giyim eşyası ve aksesuarı (55,8), Hububat ve hububat ürünleri (55,6)						
KARADAĞ'IN TÜRKİYE İLE DIŞ TİCARETİ (Milyon Euro)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İhracat	0,95	4,10	4,73	10,52	13,92	8,69	5,41
İthalat	32,70	18,80	20,81	19,37	22,66	21,96	26,54
Denge	-31,75	-14,70	-16,08	-8,85	-8,74	-13,27	-21,11
Ülkenin Toplam Dış Ticaretindeki Türkiye'nin Payı (%)							
İhracat	1,62						
İthalat	1,48						
Mal Gruplarına Göre (2014 yılı)							
İhracat (Milyon Euro)	Atık ve hurdalar (4,84), Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi (0,208) Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler (0,121) Demir-çelik ana sanayi (0,083), Mezbahacılık (0,080) Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar (0,038) Kereste ve parke (0,019)						
İthalat (Milyon Euro)	Plastik ürünleri (3,56), Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri (2,4) Giyim eşyası (kürk hariç) (1,8), Diğer genel amaçlı makineler (1,3) Motorlu kara taşıtları ve motorları (1,3), Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri(1,1), Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya (0,87) Televizyon ve radyo alıcıları; ses ve görüntü kaydeden veya üreten teçhizat vb. ilgili araçlar (0,86), Sabun, deterjan, temizlik , cılalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri (0,81), Trikotaj (örme) ürünleri (0,75), Mobilya (0,75)						

KARADAĞ'IN STRATEJİK ÜRÜNLERİ	2014 (Birim: Milyon Euro)			2014 (Birim: Milyon Euro)			
	Karadağ'ın Toplam İhracatı	Türkiye'nin Karadağ'dan İthalatı	Karadağ'ın İhracatı İçerisinde Türkiye'nin Payı (%)	Karadağ'ın Toplam İthalatı	Türkiye'nin Karadağ'a İhracatı	Karadağ'ın İthalatı İçerisinde Türkiye'nin Payı (%)	
Kuru et (0209,0210)	5,61			1,43			
Sebze (7. Fasil)	4,87			11,55	0,281	2,25	
Meyve (8. Fasil)	4,14			18,24	0,812	6,36	
Et ve balık ürünleri (16. Fasil)	3,63			25,84			
Şarap (2204)	13,21			4,45			
Elektrik enerjisi (27160000)	95,58			54,45			
Aluminyum ve aluminyum ürünleri (76 Fasil)	82,87	0,476	0.27	19,87	0,837	6,34	
İNŞAAT	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Toplam İnşaat İşlerinin Değeri (1000 Euro)	287.931	225.953	255.617	283.074	245.837	269.693	275.032
Etkili Çalışma Saati (1000)	9.994	8.071	8.008	9.560	8.678	11.412	10.890
Ağaç Ürünleri İmalatı (M3)	281.260	216.546	256.410	293.734	240.900		
SANAYİ ÜRETİM ENDEKSİ (2010=100)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	-2	-3	18	-10	-7	11	-11
DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Milyon Euro,Net)	582,0	1.066,5	552,0	389,0	454,0	323,9	353,9
Karadağ'daki Yabancı Sermayeli Firma Sayısı	4.115	4.788	5.040	5.234	5.570		
2014 yılında Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımların Sektörlere Göre Dağılımı	% 16,13'u şirketlere ve bankalara yatırımlar,						
	% 46,23'si gayrimenkül yatırımları,						
	% 36,33'sı şirketler arası borçlanma,						
	% 1,29'i diğerleri						
Ülkelere Göre 2014 Yılında Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar (Bin Euro)	Rusya Federasyonu (132.663), İsviçre (55.735), Hollanda (51.537), Slovenya (40.650), Sırbistan (30.902), Birleşik Krallık (22.151), İngiliz Virgin Adaları (15,248) Türkiye (14.317)						

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye'nin Karadağ'daki Doğrudan Yatırımları (Birim: 1000 Euro)			3.347,7	993,3	24.994,7	22.608,6	14.316,9
Karadağ'ın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları (Birim: 1000 Euro)			22,7	74,7	21,3	20,8	
TURİZM	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Turizm Geliri (Milyon Euro)	540,7	525,7	552,1	619,5	700,0	642,6	658,6
Ziyaretçi Sayısı	1.188.116	1.207.964	1.262.985	1.373.454	1.439.500	1.492.006	1.517.376
Ortalama Geceleme Sayısı	7.794.741	7.552.006	7.964.893	8.775.171	9.151.236	9.411.943	9.553.783
Gelen Turistlerin Ülkelerine Göre Ayırımı (2014 Yılı)	Rusya (% 30), Sırbistan (% 24), Bosna-Hersek (% 7.5) ,Ukrayna (% 5.8) , Kosova % 2.9 Beyaz Rusya (% 2.7) , Polonya (% 2.6) , Fransa (% 2.4).						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013
Karadağ'dan Türkiye'ye Gelen Turist Sayısı			11.610	13.793	16.559	18.838	20.423
Türkiye'den Karadağ'a Gelen Turist Sayısı		2.912	6.249	9.617	13.197	18.428	21.046

KARADAĞ'IN BORCU	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dış Borcu (Milyon Euro)	482	700	912	1.064	1.054	1.443,5	1.561,7
Dış Borcun GSYİH'ya oranı (%)	16	24	29	33	31	43,6	59,6
Kamu Borcu (2014 yılı, Milyon Euro)	1,807.4 (GSYİH 'nın % 56.49'i)						
İç Borç	426.9 (GSYİH 'nın % 12.89'u)						
Dış Borç	1,443.5 (GSYİH 'nın % 43.6'sı)						

KARADAĞ'DAKİ BANKALAR													
Karadağ'daki Banka Sayısı	14												
Karadağ'da Faaliyet Gösteren Bankalar ve Ülkeleri	Crnogorska Komercijalna Banka AD Podgorica member of OTP Group	(Macaristan)											
	NLB Montenegrobanka AD Podgorica	(Slovenya-Belçika)											
	Hypo Alpe-Adria Bank AD Podgorica	(Avusturya)											
	ERSTE Bank AD Podgorica	(Avusturya)											
	Prva banka Crne Gore AD Podgorica	(Karadağ)											
	Podgoricka Banka Societe Generale Group AD Podgorica	(Fransa)											
	Atlas banka AD Podgorica	(Sırbistan)											
	Hipotekarna banka AD Podgorica	(Kıbrıs)											
	Komercijalna banka AD Budva	(İtalya)											
	Invest Banka Montenegro AD Podgorica	(Sırbistan)											
	First Financial bank AD Podgorica member of OTP Group	(Yunanistan)											
	Lovćen banka AD Podgorica	(Karadağ-Almanya)											
	Zapad banka AD Podgorica	(Ukrayna)											
	ZIRAAT Bank Montenegro AD Podgorica	(Türkiye)											
KARADAĞ BORSASI													
Bulunduğu Şehir	Podgorica, Karadağ												
Kuruluş Yılı	1993												
Sahibi	Yoğunluk özel şirket ve a sayıda kamuya ait şirketler												
Para Birimi	EURO												
İşlemdeki Şirket Sayısı	61 (Kayıtlı şirket sayısı 335)												
Market	2.903 Milyar Euro (Mayıs 2014)												
İndeks	MONEX20, MONEXPIF												
Website	www.mnse.me												
Ağırlıklı Ortalama Mevduat Faiz Oranları (Yıllık % olarak)													
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Tüzel Kişi	Nominal	1,75	1,71	1,60	1,67	1,56	1,50	1,42	1,34	1,35	1,34	1,31	1,27
	Efektif	1,75	1,71	1,61	1,67	1,56	1,49	1,42	1,34	1,35	1,34	1,31	1,27
Bireysel	Nominal	2,87	2,95	2,85	2,75	2,74	2,69	2,58	2,52	2,44	2,37	2,34	2,30
	Efektif	2,87	2,96	2,85	2,75	2,73	2,68	2,57	2,51	2,42	2,35	2,32	2,28
Toplam	Nominal	2,41	2,44	2,34	2,31	2,26	2,19	2,09	2,01	1,97	1,93	1,90	1,87
	Efektif	2,41	2,45	2,34	2,31	2,25	2,18	2,08	2,01	1,97	1,93	1,89	1,86
Kaynak: Karadağ Merkez Bankası (http://www.cb-mn.org/eng/index.php?mn1=statistics&mn2=interest_rates_statistics)													

1.1. GENEL EKONOMİK DURUMU

Tablo 1.Karadağ'ın Ekonomik Göstergeleri

KARADAĞ EKONOMİSİ - EN SON EKONOMİK GÖSTERGELER			
REEL SEKTÖR GELİŞMELERİ	2013	2014	%
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (EUR milyon güncel fiyatlarla)*	3.327,10	3.393,20	
Sinai Üretim (Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre)	10,6	-11,4	
Ormancılık (Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre)	9,7	17,9	
İnşaat (Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre- çalışma saati baz alınarak hesaplanmıştır)	31,5	-4,6	
İstihdam			
İstihdam Edilen Personel Sayısı (Aralık)	167.173	171.158	
İşsiz Sayısı (Aralık)	34.514	34.687	
Enflasyon Oranı (Geçen Yılın Aynı Dönemine Göre)			
Geçen Yıl Sonuna Göre Tüketici Fiyatları	0,3	-0,3	
Ortalama Maaş (Vergi ve ilave tazminatlar hariç)	479	477	-0,4
PARASAL GELİŞMELER (EUR Milyon)			
M11			
Toplam Mevduat	2.097,70	2.308,10	10
Ticari Mevduat	554,6	640,7	15,5
Kamu Mevduatı	86,2	103,9	20,5
Resmi Mevduat	50,1	60,2	20,1
Düzenleyici Otoriteler	4,3	6,1	43,8
Belediyeler	31,9	37,6	18
Finansal Kurum Mevduatı	83,4	53	-36,4
Tasarruf Mevduatı	1237,5	1331,8	7,6
Diğer Mevduat	136	178,7	31,5
Toplam Krediler	2.414,00	2.367,20	-1,9
Ticari, Kurumsal ve KOBİ Kredileri	950,5	917,9	-3,4
Kamu Kredileri	152,7	111,4	-27
Merkezi Hükümet	105,5	71,4	-32,3
Düzenleyici Otoriteler	3,1	3,5	12
Belediyeler	44,1	36,5	-17,1
Bankalara kullandırılan krediler	360	381,1	5,9
Bireysel Krediler	881,3	893,8	1,4
Diğer Krediler	69,5	62,9	-9,4
PARA VE SERMAYE PİYASALARI GELİŞMELERİ			
Borsa İşlem Hacmi (EUR milyon)			
Montenegro (Karadağ) Borsası	30,8	108,2	252

Borsa Göstergeleri			
MONEX20	9.850,18	11.356,11	15,3
MONEX PIF	3.412,24	3.037,38	-11
28 günlük DİBS ortalama faiz oranı (En güncel verilere göre)			
56 günlük DİBS ortalama faiz oranı (En güncel verilere göre)			
91 günlük DİBS ortalama faiz oranı (En güncel verilere göre)	3,44%	3,16%	
182 günlük DİBS ortalama faiz oranı (En güncel verilere göre)	1,83%	0,37%	
MALİ GELİŞMELER (EUR Milyon)			
Toplam gelirler**	1.441,90	1.560,50	8,2
Toplam Giderler**	1.587,90	1.606,70	1,2
Fazla/Açık	-160,5	-46,1	-71,3
Kamu (Yatırım Borçları hariç) Kamu Borcu (EUR milyon)	1.433,00	1.561,70	
Kamu Yatırım Borçları hariç (EUR milyon)	500,7	381,2	
		128,8	
DIŞ GELİŞMELER			
Cari Açık (EUR Milyon)	-486,6	-525,8	
Dış Ticaret Dengesi	-1.328,60	-1.376,40	
Hizmetler Dengesi	653,2	690,3	
Dış Ticaret Açığının /Diğer Cari Açık Kalemlerini Karşılama Oranı	63,4	61,8	
Cari Açığın GSMY'ye Oranı	14,6	15,5	
<i>2013 verileri Monstat datalarından alınmıştır.</i>			
<i>2014 yılı verileri Karadağ Maliye Bakanlığının tahminlerine dayanmaktadır.</i>			
<i>Gelirler ve harcamalar, kamu kuruluşları ve belediyelerin güncel gelir ve giderleridir.</i>			
Kaynak: http://www.cb-mn.org/index.php?mn1=publikacije&mn2=godisnji_izvjestaj&mn3=godisnji_makroekonomski_izvjestaj_cbcg http://www.cb-mn.org/index.php?mn1=publikacije&mn2=godisnji_izvjestaj&mn3=godisnji_makroekonomski_izvjestaj_cbcg			

KARADAĞ EKONOMİSİ 2014

2014 yılı, Karadağ ekonomisi için çok zorlayıcı bir yıl oldu. Belirsizlik ve olumsuz etkiler hem yurtiçi hem de uluslararası ortamından kaynaklanmıştır. Büyümedeki yavaşlama, sanayi üretimindeki düşüş, ticaret ve turizm alanında daha mütevazı büyüme dış şokların etkisinden kaynaklanmaktadır.

Ancak, ormancılık ve taşımacılık sektörünün çoğu alanlarının faaliyetlerinde artış kaydedilmiştir. Toplam talebin azalması ve Uluslararası petrol fiyatlarındaki düşüşler enflasyon üzerinde negatif etki yaratmıştır.

Geçen yıla göre % 9,3'lük net büyümesiyle doğrudan yabancı yatırımlarda artışın devam ettiği görülmüştür.

Bankacılık sisteminin istikrarlı ve yüksek likiditeye sahip olmasına rağmen, sistemde batık kredilerin payı oldukça yüksektir.

2014 yılında, elektrik, gaz ve buhar temini sektörlerindeki üretimin %19,6 oranında düşmesinden dolayı toplam sanayi üretiminde %11,4 oranında düşüş kaydedilmiştir.

Üretimdeki düşüş ayrıca işleme sanayi sektöründe % 6,7 oranında kaydedilirken, madencilik ve taşocaklığı sektörlerinde artış kaydedilmiştir.

2014 yılında, ortaya çıkan kötü hava koşulları nedeniyle bölge ülkelerinden gelen turist sayısının azalmasından dolayı turizm sektöründe hafif bir büyüme oranı kaydedilmiştir.

2014 yılında, bir önceki yıla göre, gelen turistler ve konaklama sayısında daha makul bir büyüme eğilimi devam etmiştir.

Karadağ İstatistik Kurumu Monstat'a göre, 2014 yılında Karadağ'ı bir buçuk milyonu aşkın turist ziyaret etmiş olup 2013 yılına kıyasla % 1,7 oranında artış kaydedilirken yabancı tursistlerin sayısında % 2 artış, yerli turistlerin sayısında ise % 0,3 düşüş kaydedilmiştir.

2014 yılında, 2013 yılına kıyasla, gecelik konaklama sayısında %1,5 ya da 9,6 milyon artış kaydedilmiştir. 2013 yılına kıyasla, yabancı turistlerin konaklama sayısında % 2,2 artış kaydedilirken yerli turistlerin konaklama sayısında % 4,1 düşüş kaydedilmiştir.

Karayolu, demiryolu ve hava taşımacılığında büyüme kaydedilirken limanların toplam cirosunda düşüş kaydedilmiştir. Ormancılık sektörünün üretiminde %17,9 oranında artış kaydedilmiştir. Monstat'ın verilerine göre, 2013 yılına kıyasla, inşaat sektöründe bitirilen inşaat işlerinin değerinde %2 oranında artış, efektif çalışma saatlerinde ise %4,6 oranında düşüş kaydedilmiştir.

2014 yılının sonunda Karadağ'ın bütçe açığı 102,6 milyon Avro ya da GSYH'nın % 3'ü oldu. Açığın azalması çoğunlukla bütçe gelirleri toplanmasının iyileştirilmesi ve mali konsolidasyonunun diğer önlemleri ile sağlanmıştır.

Bankacılık sektörü 2014 yılında istikrarlıydı. Sektörün belirlenmiş tüm emniyet göstergeleri yasal sınırın üzerindeydi. Likit aktiflerde güçlü büyüme, mevduatlarda devam eden büyüme ile birkaç bankanın sermayesinin yeniden değerlendirilmesi bankacılık sisteminin istikrarına daha fazla katkı sağladı. Bankalar 2014 yılını pozitif finansal sonuçlarla bitirdi. 2014'ün ikinci yarısında aktif ve kredilerde pozitif trend görülmesine rağmen, yüksek seviyede takipteki kredi ve diğer alacaklar Karadağ bankacılık sisteminin ana problemi oldu. Ancak, takipteki kredi seviyesini azaltmak için gönüllü finansal yeniden yapılandırma süreci ve ekonomik döngünün yoğunlaşması beklenmektedir.

2014 yılının sonunda, toplam kredilere verilen ağırlıklı ortalama cari faiz oranı yıllık 0.14 yüzde puan düşüşle % 9,22 olmuştur. Yeni kullanılan kredilerin ağırlıklı ortalama cari faiz oranı yıllık 0.40 yüzde puanı düşüşle % 9.02 oranındadır. Bankacılık sektöründe faiz oranlarının düşmesine rağmen, yüksek faiz ve daha yavaş bir ekonomik iyileşme görülmektedir. Toplam mevduatlarda ağırlıklı ortalama cari faiz oranı 2014 yılsonunda % 1,83 seviyesinde olup, 2013 yılsonu ile karşılaştırıldığında 0.71 yüzde puan seviyesindeydi.

Karadağ Maliye Bakanlığı'nın verilerine göre, 2014 yılının sonunda Karadağ'ın devlet borcu 1,9 milyar Avro ya da 2014 yılı için tahmin edilen GSYH'nın % 57,3'ü oldu. 2013 yılının sonuna kıyasla, devlet borcu 9,2 milyon Avro ya da % 0,5 oranında artmıştır. 49,5 milyon Avroluk devlet mevduat tutarı da dahil olmak üzere, 2014 yılının sonunda Karadağ'ın toplam kamu borcu 1.893,4 milyon Avro ya da tahmin edilen GSYH'nın % 55,8'i olarak gerçekleşmiştir. Yerel yönetimlerin borcu ile Karadağ Maliye Bakanlığı'nın mevduatlarını da içeren kamu net borç stoku 2,022.2 milyon Avro ya da GSYH'nın % 59,6'sı oldu.

Karadağ'ın Hazine garantilerinin değeri 314,3 milyon Avrodur. Garantiler de dahil olmak üzere, Karadağ'ın devlet borcu GSYH'nın % 60'ını geçmekte olup önümüzdeki dönemde daha ihtiyatlı bir mali politika ile devam etmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Ayrıca, mali istikrarının sağlanması için, mali konsolidasyonunun mevcut önlemlerini teşvik etmek, yeni olanların yanı sıra gerekli yapısal reformları ise uygulamak gerekmektedir.

2014 yılında, önceki yıla kıyasla, ödemeler dengesinin cari işlemler açığı % 6,9 oranında artmış olup GSYH'nın % 15,3'ünü oluşturmaktaydı. Karadağ'ın dış ticaretinde ithalata bağımlılığı hala yüksek düzeyde olduğu da aşıkardır. 2014 yılında, ithalatın GSYH içindeki payı % 51,1 olup GSYH'nın % 40,4 oranındaki yüksek dış ticaret açığının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. % 3,2 oranında büyüyen dış ticaret açığının sebebi mal ithalatının artması ve mal ihracatının azalmasından kaynaklanmaktadır.

2014 yılında mal ihracatının değeri % 8,4 oranında azalmış, GSYH içindeki payı ise % 10,7 olarak gerçekleşmiştir. Cari işlemler hesabının diğer hesaplarından elde edilen fazlaların dış ticaret açığını karşılama oranı % 62 olup 2013 yılına kıyasla 1,4 puanlık düşüş kaydedilmiştir.

2014 yılında yabancı yatırımların değerinde artış kaydedilmiştir. Net yabancı yatırımların değeri 353,9 milyon Avro olup 2013 yılına kıyasla % 9,3 oranında artış kaydedilmiştir. Yabancı yatırımların bileşenlerine bakıldığı zaman çoğunun şirketlerarası borç (%46,2) ve gayrimenküllere yatırım (% 36,3) oluşturmakta olup, doğrudan yabancı yatırımların toplam sermaye girişi 498,1 milyon Avro olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılında çalışanların sayısı 173.595 olup 2013 yılına kıyasla % 1,2 oranında artış kaydedilirken 2014 yılının Aralık ayında çalışanların sayısı 171.158 olup 2013 yılının Aralık ayına kıyasla % 2,4 artış kaydedilmiştir.

Toplam on dokuz sektörden on sektörde çalışanların sayısında artış kaydedilmiştir. En yüksek büyüme oranı idari ve destek hizmet faaliyetlerinde kaydedilirken (% 57), en düşük büyüme oranı ise eğitim sektöründe (% 0,9) kaydedilmiştir. Çalışanların sayısında en büyük düşüş imalat sanayiinde kaydedilmiş olup en az düşüş ise haberleşme ve iletişim sektöründe kaydedilmiştir.

2014 yılının sonunda, Karadağ İstihdam Kurumu'nda kayıtlı işsizlerin sayısı 34.687 olup geçey yıla kıyasla %0,5 oranında artış kaydedilmiştir. 2014 yılında kayıtlı işsiz kişilerin sayısı 33.284 olup geçen yılın aynı dönemine göre % 3,4 artış kaydedilmiştir. Karadağ İstihdam Kurumu'nun verilerine göre 2014 yılının Aralık ayında işsizlik oranı %14,95 olup, 2013 yılının Aralık ayına kıyasla 0,07 puanlık artış kaydedilmiştir.

Karadağ İstatistik Kurumu MONSTAT'ın verilerine göre 2014 yılında Karadağ'da ortalama maaşın değeri 723 Avro olup, 2013 yılına kıyasla % 0,4 oranında düşüş kaydedilmiştir. Vergi ve sosyal sigorta primleri olmadan ortalama maaşın değeri 477 Avro olup geçen yıla kıyasla %0,4 oranında düşüş kaydedilmiştir.

2015 yılında ekonomik faaliyetlerde büyüme beklenirken GSYH büyüme beklentisi % 3,5 civarındadır. Ayrıca, uluslararası çevrelerden özellikle Avrupa Birliğinden gelen olumlu sinyallerin Karadağ ekonomisine ilişkin olumlu beklentileri güçlendirmiştir.

Ancak, Karadağ'ın dış ticaret ortaklarındaki toparlanmanın yavaşlığı ve siyasi risklerinin artışı Karadağ'ın projeksiyonlarını olumsuz etkileyebilmektedir.

1.2.1. GAYRİ SAFİ YURTIÇİ HASILA

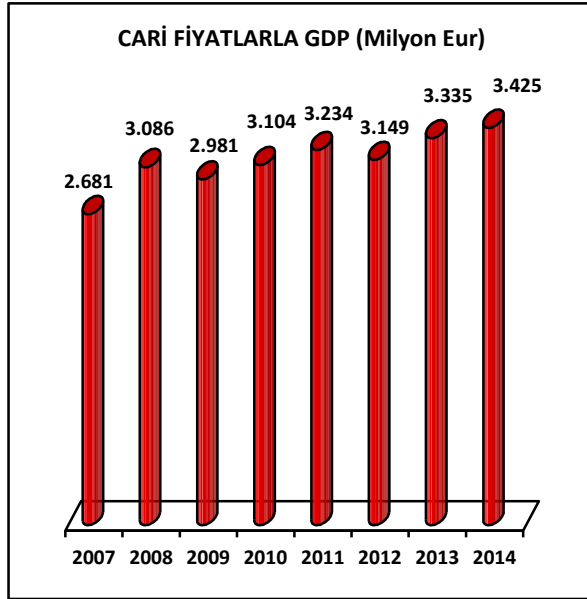
Karadağ 2014 yıl sonu itibarıyla 1,5 oranında büyüme kaydetti. Böylece 2013 yılında 3.335 milyon Euro olan GSYH, 2014 yılında 5.506 Milyon Euroya yükseldi.

Tablo 2. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cari fiyatlarla GSYH - (milyon Euro)	3.086	2.981	3.104	3.234	3.149	3.335	3.425
Cari fiyatlarla kişi başına GSYH (Euro)	4.908	4.720	5.006	5.211	5.063	5.361	5.506
GSYİH Artış Oranı (Reel Büyüme) (%)	6,8	-5,7	2,5	3,2	-2,6	3,5	1,5

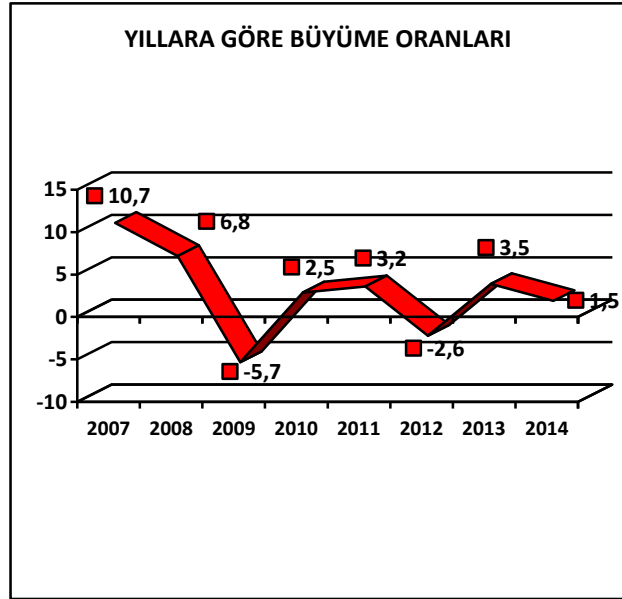
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 1. Cari Fiyatlarla Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

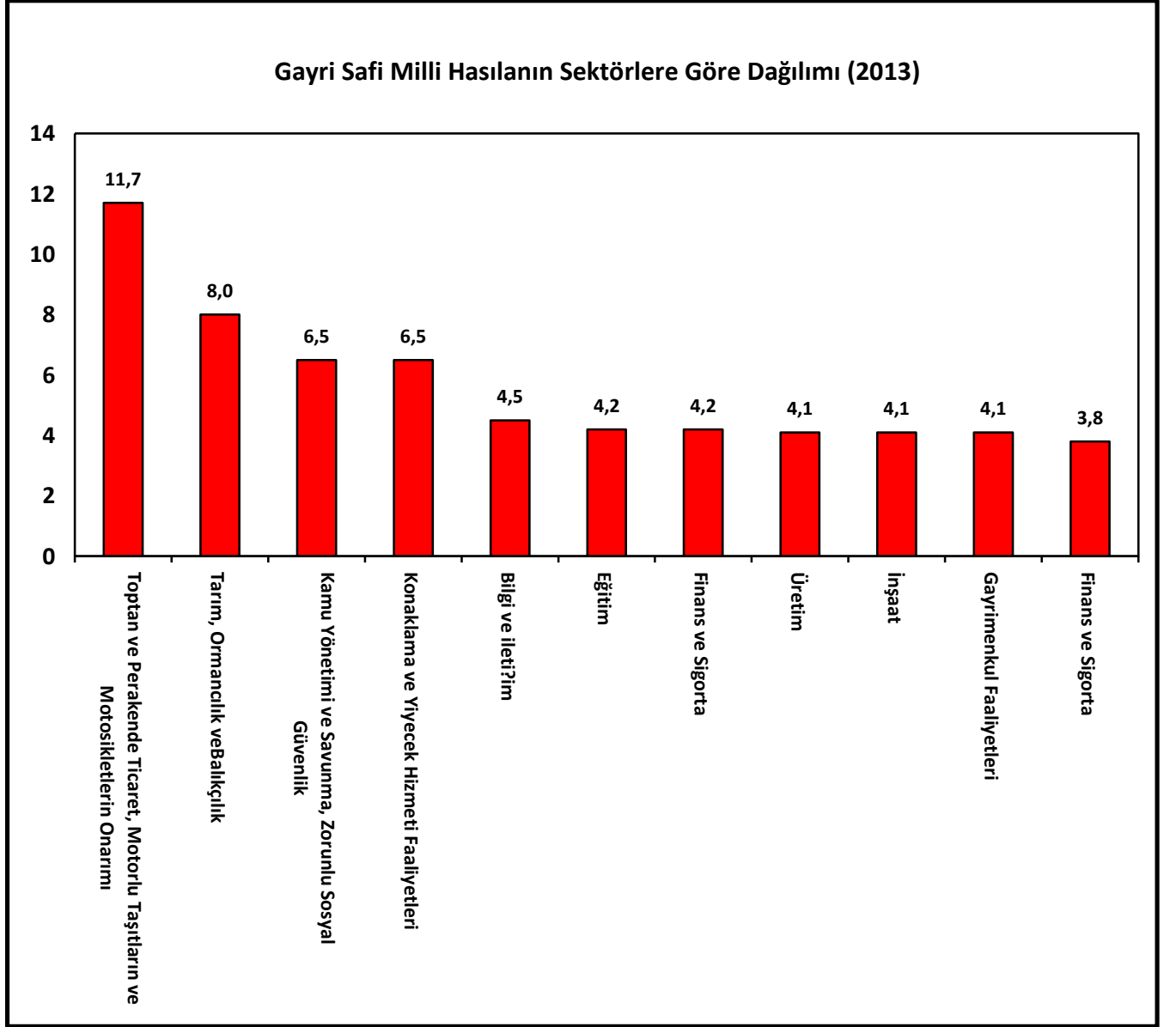
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 2. Yıllara Göre Büyüme Oranları

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 3. Gayri Safi Milli Hasılanın Sektörlere Göre Dağılımı

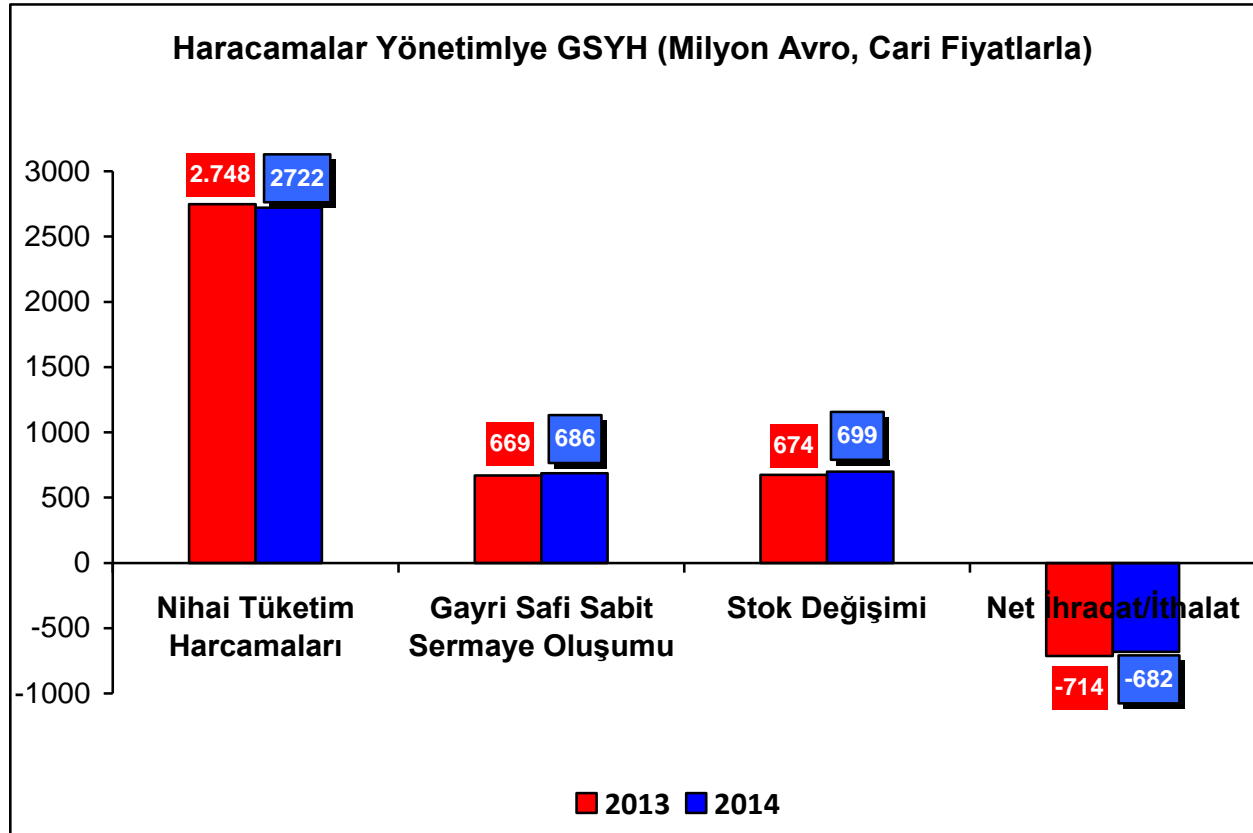
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Tablo 3. Harcamalar Yöntemiyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Harcamalar Yöntemiyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, (Cari Fiyatlarla)						
Harcama Türleri		Değer (Milyon EUR)				Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
		1. Çeyrek 2014	2. Çeyrek 2014	3. Çeyrek 2014	4. Çeyrek 2014	2014
1= (1.1+1.2)	1 Nihai Tüketim Harcaması	715	872	876	945	3.408
1,1	1.1 Hanelerin nihai tüketim harcamaları	579	701	709	733	2.722
1,2	1.2 Hükümetin nihai tüketim harcamaları	136	171	167	212	686
2	2 Brüt sabit sermaye oluşumu ve stoklardaki değişiklikler	178	201	103	216	699
3 = (3.1-3.2)	3 Net İhracat/ İthalat	-246	-284	154	-306	-682
3,1	3.1 Mal ve hizmet ihracatı	150	278	738	226	1.392
3,2	3.2 İmal ve hizmet ithalatı	396	562	584	532	2.074
4= (1+2+3)	4 Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	647	789	1.133	855	3.425

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 4. Harcamalar Yöntemiyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

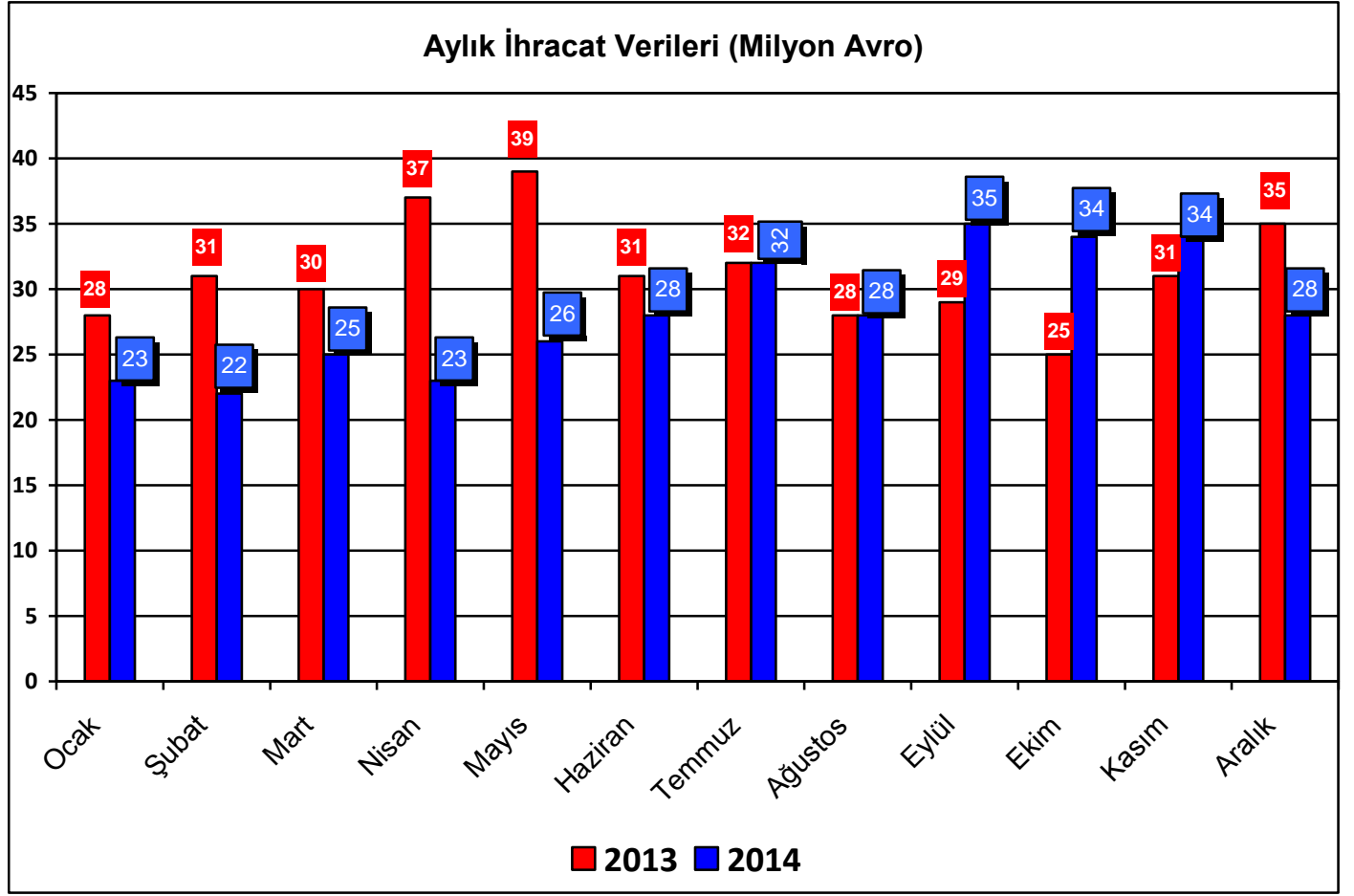
1.2.2. DIŞ TİCARET

Karadağ'nın toplam ihracatı 2014 yılında bir önceki yıla göre %10 azalarak 338 milyon Euro olmuştur. 2014'te toplam ithalatı ise %0,58 oranında artmış, dış ticaret açığı da %3,43 oranında artmıştır. 2013 yılında %21,18,3 seviyesinde olan ihracatın ithalatı karşılama oranı, 2014 yılı sonu itibariyle %18,95 olarak gerçekleşmiştir. Enerji hariç dış ticaret dengesi %1,01 artarken, ihracatın ithalatı karşılama oranı 10,52 puan azalarak % 18,95'e gerilemiştir.

Tablo 4. Yıllık Dış Ticaret Verileri

Yıllık Dış Ticaret Verileri				
(1000 Euro)	2013	2014	% Değişim	
İhracat	375.585	338.036		-10,00
Enerji Hariç	267.504	286.769		7,20
İthalat	1.773.352	1.783.711		0,58
Enerji Hariç	1.515.359	1.547.245		2,10
Hacim	2.148.937	2.121.747		-1,27
Denge	-1.397.767	-1.445.675		3,43
Enerji Hariç	-1.247.855	-1.260.476		1,01
Karşılama Oranı (%)	21,18	18,95		-10,52
Kaynak: Monstat (http://www.monstat.org/eng/index.php)				

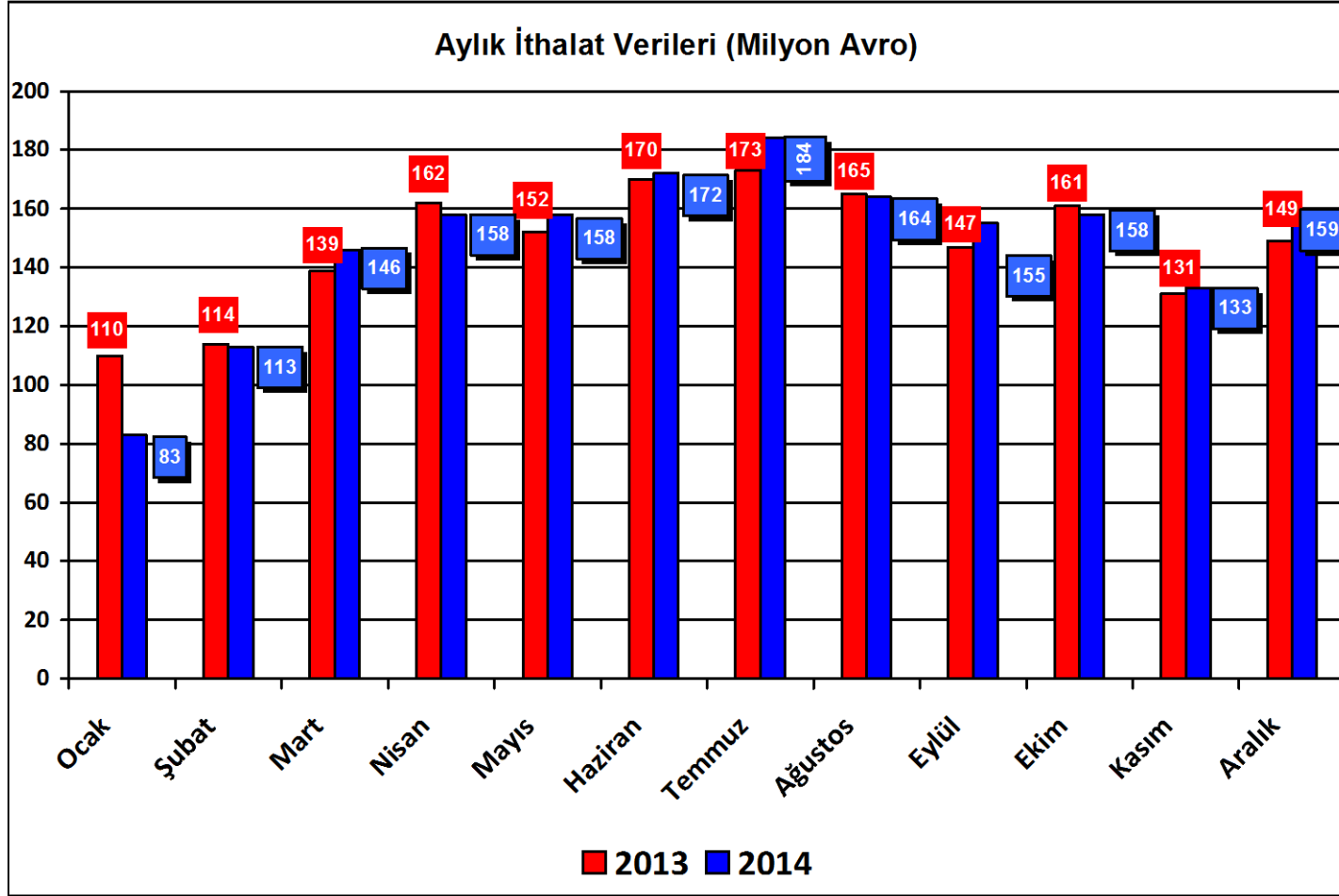
Grafik 5. Aylık İhracat Verileri

Kaynak: <http://www.monstat.org/eng/index.php>

2014'teki aylık ihracat gelişmelerine göz atıldığında, en fazla ihracatın 35 milyon Euro ile Eylül ayında gerçekleştiği görülürken, en düşük ihracat miktarının elde edildiği ay ise 22 milyon Euro ile şubat ayında olmuştur.

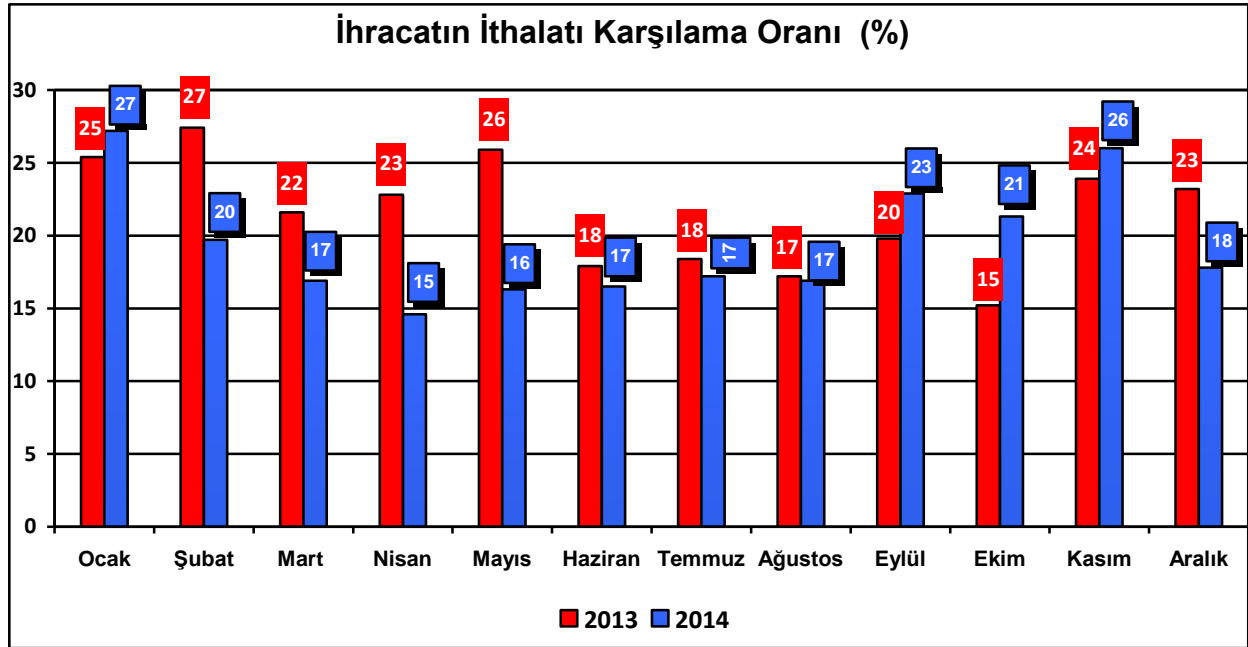
Grafik 6. Aylık İthalat Verileri

Kaynak: <http://www.monstat.org/eng/index.php>

Karadağ'ın ithalatındaki aylık gelişmeler irdelendiğinde ise, en çok ithalatın yapıldığı ay 184 milyon Euro ile Temmuz ayı iken, en düşük ithalatın gerçekleştiği dönem ise 83 milyon Euro ile Ocak olmuştur.

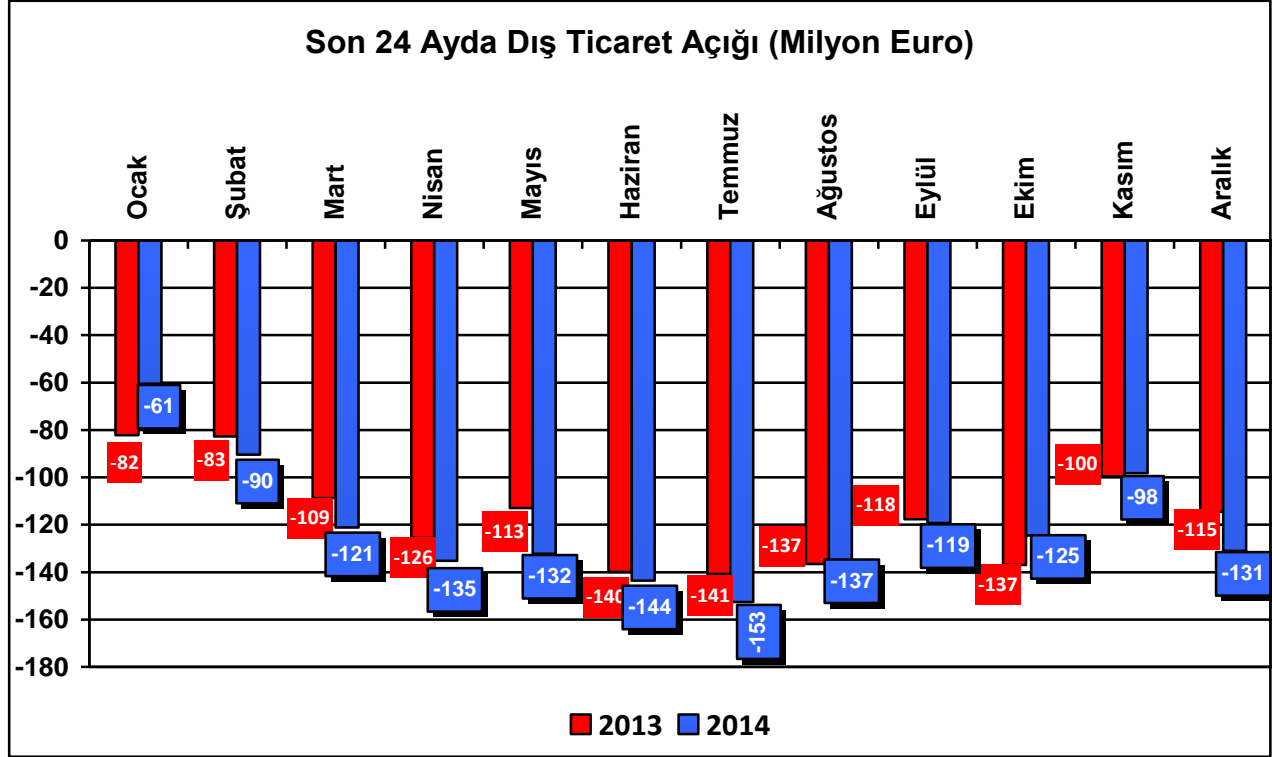
Grafik 7. İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

Kaynak: <http://www.monstat.org/eng/index.php>

İhracatın ithalatı Karşılama oranının 2014 yılı içindeki seyrine göre, bahse konu oran Ocak ayında 2014 en yüksek değerini elde etmiştir. 2014'te karşılama oranının en düşük seviyeye indiği dönem Nisan olmuştur. Son 24 aylık süreçte en düşük karşılama oranının gerçekleştiği dönem % 15'lik oran ile 2014 yılının Nisan ve 2013 yılının Ekim ayı olmuştur.

Grafik 8. Son İki Yılda Dış Ticaret Açığı

Kaynak: <http://www.monstat.org/eng/index.php>

Dış Ticaret Açığının 2014 yılı içindeki seyrine göre, bahse konu oran Temmuz ayında hem 2014 yılının hem de son 24 ayın en yüksek değerini elde etmiştir. 2014'te dış Ticaret açığının en düşük seviyeye indiği dönem Ocak olmuştur. Son 24 aylık süreçte en düşük dış Ticaret açığının gerçekleştiği dönem 2014 yılının Ocak ayıdır.

Fasillara Göre Gelişmeler:

2014 yılında ihracatta ilk 3 fasıl, 68- Demir dışı metaller (71.784 milyon Euro , %10,48 düşüş), 01- et ve et ürünleri (41.578 milyon Euro, %376,24 artış) ve 35- Elektrik enerjisi (37.756 milyon Euro, %60,50 düşüş) olarak sıralanmıştır.

Tablo 5. İhracatta İlk 10 Fasıl

KARADAĞ'IN İHRACATI					
	(1000 Euro)	2013	2014	% Pay	Değişim (%)
68	Demir dışı metaller	80.188	71.784	21,24	-10,48
01	Et ve et ürünleri	8.730	41.578	12,30	376,24
35	Elektrik enerjisi	95.581	37.756	11,17	-60,5
28	Metal cevherleri,hurda metal	33.739	33.214	9,83	-1,56
24	Mantar ve ağaç	17.385	22.709	6,72	30,62
11	İçecekler	18.673	19.500	5,77	4,43
33	Petrol , petrol ürünleri ve ilgili materyaller	11.199	11.966	3,54	6,85
74	Genel Endüstri Makinaları ve Ekipmanları	10.678	11.125	3,29	4,19
05	Sebze ve meyve	9.058	8.512	2,52	-6,03
89	Çeşitli mamul eşya	6.133	7.155	2,12	16,66
	İlk 10 Fasıl Toplamı	291.364	265.299	78,48	
	Yıl Toplamı	375.585	338.036	100	
Kaynak: www.monstat.me					

2014 yılında ithalatta ilk 3 fasıl, 33- Petrol. petrolden elde edilen ürünler (185.162 milyon Euro , % 2,89 düşüş), 01- et ve et ürünleri (122.513 milyon Euro, %33,38 artış) ve 78- Motorlu kara taşıtları (97.669 milyon Euro, %5,96 artış) olarak sıralanmıştır.

Tablo 6. İthalatta İlk 10 Fasıl

KARADAĞ'IN İTHALATI					
	(1000 Euro)	2013	2014	% Pay	Değişim (%)
33	Petrol. petrolden elde edilen ürünler	190.674	185.162	10,38	-2,89
01	Et ve et ürünleri	91.848	122.513	6,87	33,39
78	Motorlu kara taşıtları	92.178	97.669	5,48	5,96
66	Diğer metal olmayan maddeden yapılan eşyalar	74.119	75.491	4,23	1,85
77	Elektrik makinaları.cihazları ve aletleri. vbaksam.parçaları	70.467	68.764	3,86	-2,42
89	Başka yerde belirtilmeyen çeşitli mamül eşyalar	60.858	65.110	3,65	6,99
69	Başka yerde belirtilmeyen madenden mamul eşya	59.566	61.315	3,44	2,94
54	Tıp ve eczacılık ürünleri	57.634	58.942	3,30	2,27
84	Giyim eşyası ve aksesuarı 84 Makaleler	53.334	55.804	3,13	4,63
04	Hububat ve hububat ürünleri	55.255	55.635	3,12	0,69
	İlk 10 Fasıl Toplamı	805.933	846.405	47	
	Yıl Toplamı	1.773.352	1.783.711	100	
Kaynak: www.monstat.me					

Ülkelere Göre Gelişmeler:

2014 yılında ihracatta ilk 3 ülke, Sırbistan (79.990 milyon Euro, % 40,07 düşüş), İtalya (34.829 milyon Euro, %121,53 artış) ve Hırvatistan (33.075 milyon Euro %44,46 düşüş) olarak sıralanmıştır.

Tablo 7. Karadağ'ın İhracatındaki İlk 20 Ülke

KARADAĞ'IN İHRACATI					
	(1000 Euro)	2013	2014	% Pay	Değişim (%)
1	Sırbistan	133.473	79.990	23,66	-40,07
2	İtalya	15.722	34.829	10,30	121,53
3	Hırvatistan	59.548	33.075	9,78	-44,46
4	Bosna-Hersek	18.385	31.815	9,41	73,05
5	Kosova	19.177	21.353	6,32	11,35
6	Arnavutluk	11.973	15.168	4,49	26,68
7	Slovenya	36.007	13.310	3,94	-63,04
8	Polonya	4.289	7.574	2,24	76,61
9	Almanya	13.295	5.858	1,73	-55,93
10	Türkiye	9.730	5.753	1,70	-40,87
11	İngiltere	3.334	5.232	1,55	56,93
12	Bulgaristan	1.415	5.017	1,48	254,48
13	Rusya	5.789	4.021	1,19	-30,54
14	İsviçre	2.654	3.651	1,08	37,57
15	Makedonya	2.762	3.365	1,00	21,84
16	Çek Cumhuriyeti	4.643	3.078	0,91	-33,69
17	Fransa	3.312	2.844	0,84	-14,13
18	Çin	3.907	2.561	0,76	-34,45
19	İsveç	1.601	2.335	0,69	45,82
20	Japonya	2.295	1.835	0,54	-20,04
	İlk 20 Ülke Toplamı	353.311	282.664	84	
	Yıl Toplamı	375.585	338.036	100	
Kaynak: www.monstat.me					

2014 yılında ithalatta ilk 3 ülke, Sırbistan(480.823 milyon Euro, %5,04 düşüş), Yunanistan (144.457 milyon Euro , %3,56 düşüş) ve Çin(132.736, %7,11 düşüş) olarak sıralanmıştır

Tablo 8. Karadağ'ın İthalatındaki İlk 20 Ülke

KARADAĞ'IN İHRACATI					
	(1000 Euro)	2013	2014	% Pay	Değişim (%)
1	Sırbistan	505.943	480.423	26,93	-5,04
2	Yunanistan	149.796	144.457	8,10	-3,56
3	Çin	142.895	132.736	7,44	-7,11
4	Bosna-Hersek	126.201	126.698	7,10	0,39
5	İtalya	117.621	116.024	6,50	-1,36
6	Almanya	116.468	114.635	6,43	-1,57
7	Hırvatistan	97.511	107.629	6,03	10,38
8	Hollanda	29.292	59.551	3,34	103,30
9	Slovenya	64.136	56.658	3,18	-11,66
10	Türkiye	33.280	36.384	2,04	9,33
11	İspanya	36.515	34.322	1,92	-6,00
12	Arnavutluk	25.645	32.645	1,83	27,30
13	Avusturya	33.505	32.433	1,82	-3,20
14	Fransa	17.503	28.251	1,58	61,40
15	Makedonya	25.109	26.018	1,46	3,62
16	Romanya	19.638	23.776	1,33	21,07
17	Macaristan	21.228	20.727	1,16	-2,36
18	Japonya	16.463	18.504	1,04	12,40
19	Polonya	16.684	16.659	0,93	-0,15
20	Çek Cumhuriyeti	12.015	13.134	0,74	9,31
	İlk 20 Ülke Toplamı	1.607.448	1.621.664	91	
	Yıl Toplamı	1.773.352	1.783.711	100	

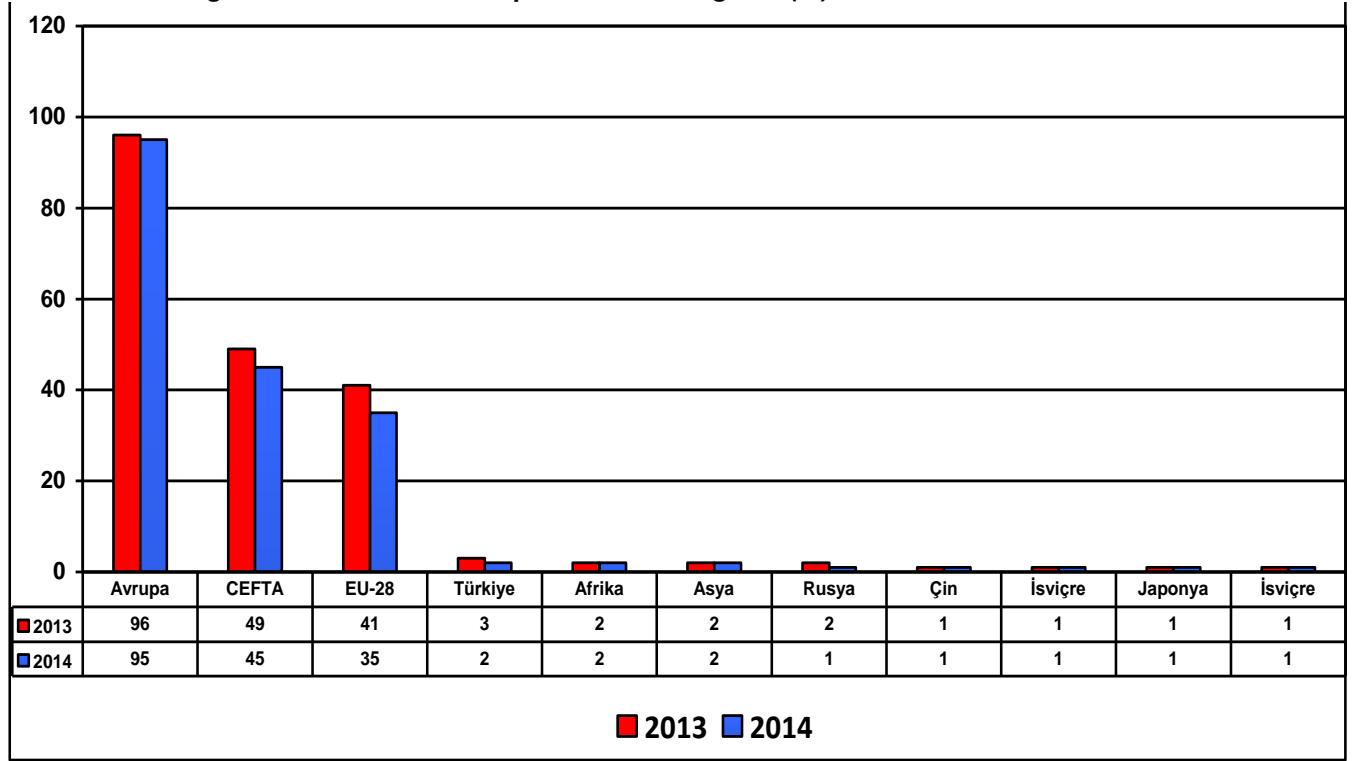
Kaynak: www.monstat.me

Ülke Gruplarına Göre Gelişmeler:

Karadağ'ın 2014 yılında Avrupa, CEFTA, EU-28, Türkiye ve Rusya'ya yaptığı ihracat'ta düşüş yaşanırken, ithalatının arttığı ülke grubu sadece Avrupa Birliği olmuştur.

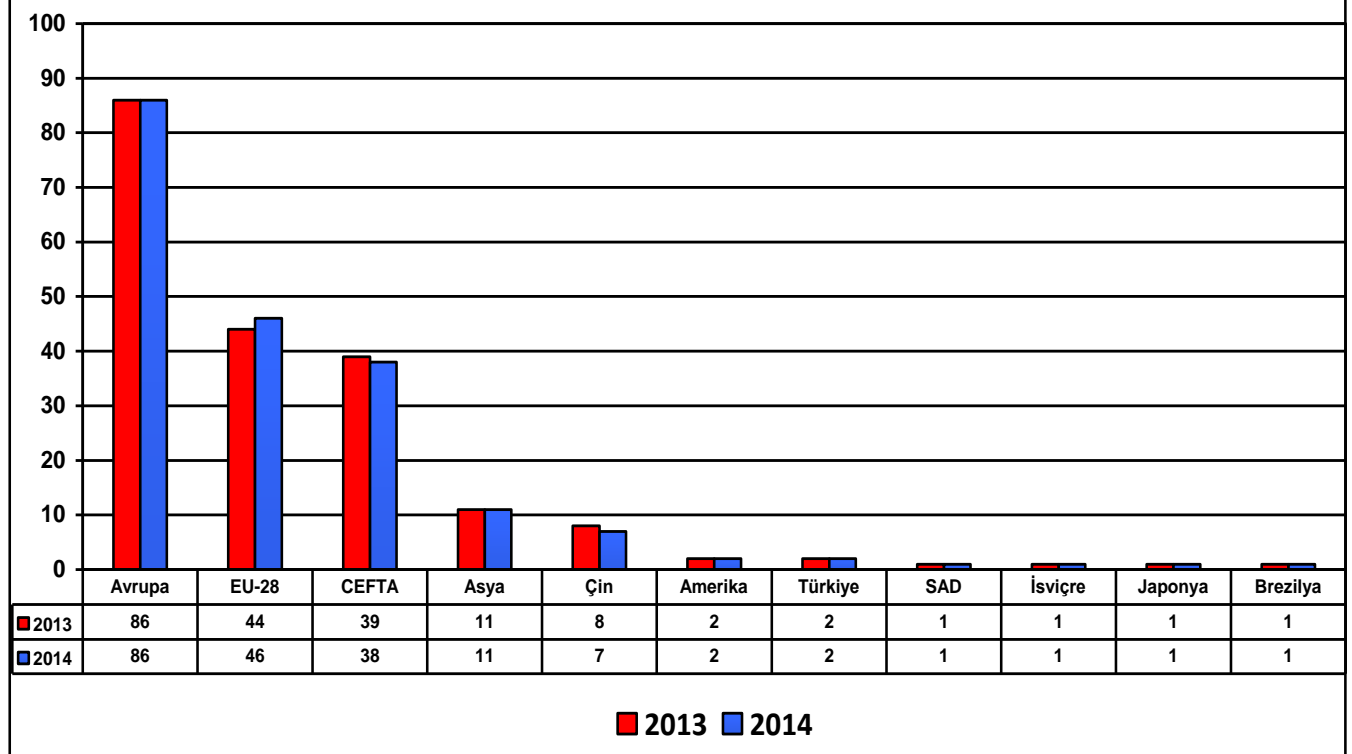
- AB'ye ihracat: %6 düşüş ile 119,1 milyon euro (%35 pay)
- AB'den ithalat: %2 artış ile 816,3 milyon euro (%46 pay)
- CEFTA ülkelerine ihracat: %4 düşüş ile 151,6 milyon euro (%45 pay)
- CEFTA ülkelerinden ithalat: %1 düşüş ile 669,3 milyon euro (%38 pay)
- Asya'ya ihracat: 2013 yılı ile aynı paya sahip olup 8 milyon euro (% 2 pay)
- Asya'dan ithalat: 2013 yılı ile aynı paya sahip 198 milyon euro (%11 pay) olmuştur.

Tablo 9. Karadağ'ın İhracatının Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Kaynak: www.monstat.me

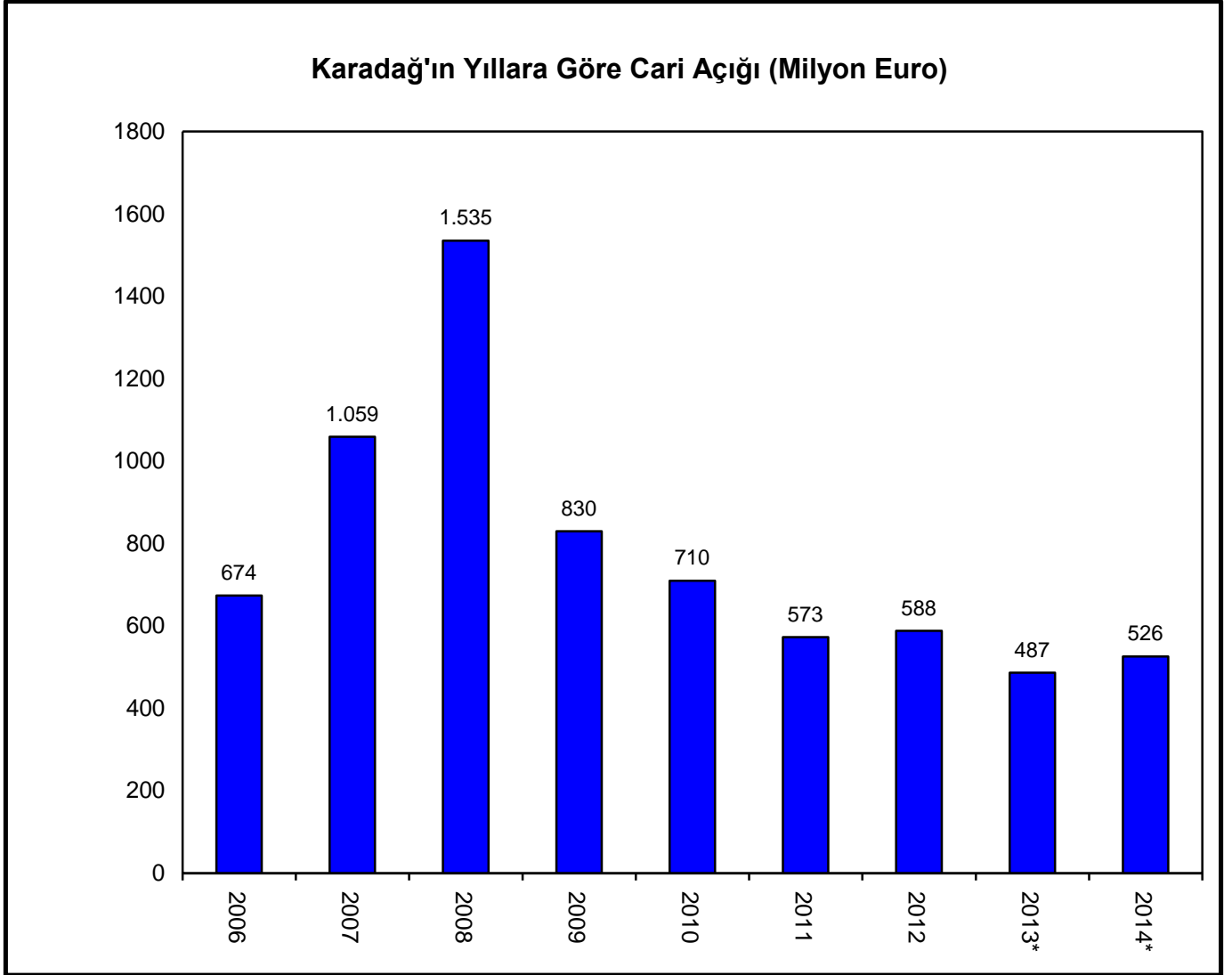
Tablo 10. Karadağ'ın İthalatının Ülke Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Kaynak: www.monstat.me

1.2.3. CARİ AÇIK

Grafik 11. Karadağ'ın Yıllara Göre Açığı

Kaynak: Karadağ Merkez Bankası

(http://www.cbmn.org/eng/index.php?mn1=statistics&mn2=international_economic_relations&mn3=balance_of_payments)

1.2.4. HİZMET DENGESİ

Karadağ'ın hizmet ticaretinde net ihracatçı konumunda olduğu malumlarıdır. 2007 yılından bu yana hizmet ticareti kaleminde satın aldığından daha fazlasını yurtdışına satan Karadağ, 2013 sonu itibariyle 653 milyon Euro düzeyinde hizmet ticareti fazlası vermiş vermiştir.

Tablo 9. Hizmetler Dengesi

	2013 (1000)		
	GELİR (Euro)	GİDER (Euro)	FARK (Euro)
HİZMETLER DENGESİ	994.417.941	341.189.118	653.228.823
İşlem gören Mallar	13	8	5
Tamir ve Bakım Hizmetleri	14.970	8.654	6.316
Taşımacılık	173.106	130.472	42.634
Seyahat	665.630	35.946	629.683
İnşaat Hizmetleri	41.358	8.338	33.020
Sigorta Hizmetleri	380	16	364
Finansal Hizmetler	3.064	4.399	-1.335
Fikir Mülkiyeti Haklarının Kullanımı Ücretleri	574	3.353	-2.779
Telekomünikasyon , Bilgisayar ve Bilgi Hizmetleri	35.722	32.872	2.850
Diğer Ticari Hizmetler	42.824	89.900	-47.076
Kişisel, Kültürel ve Eğlence Hizmetleri	16.754	18.298	-1.544
Resmi Hizmetler	23	8.931	-8.908
Karadağ Merkez Bankası : http://www.cb-mn.org			

1.2.5. YURTDIŞINDAN DOĞRUDAN YATIRIMLAR

2002 – 2013 döneminde Karadağ'da Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) 6,4 Milyar Euro tutarında olmuştur. Bu tutarın % 96'sı son 7 sene içerisinde gerçekleşmiştir. 2014 yılında doğrudan yabancı yatırımların net tutarı 353,9 Milyon Euro olup, geçen yılın aynı dönemine göre % 9 oranında artmıştır..

Doğrudan Yabancı Yatırım “girişi” dünyanın 114 ülkesinden olup, en büyük payı 4,31 Milyar Euro ya da %70'i 10 ülke ile gerçekleştirilmiştir.

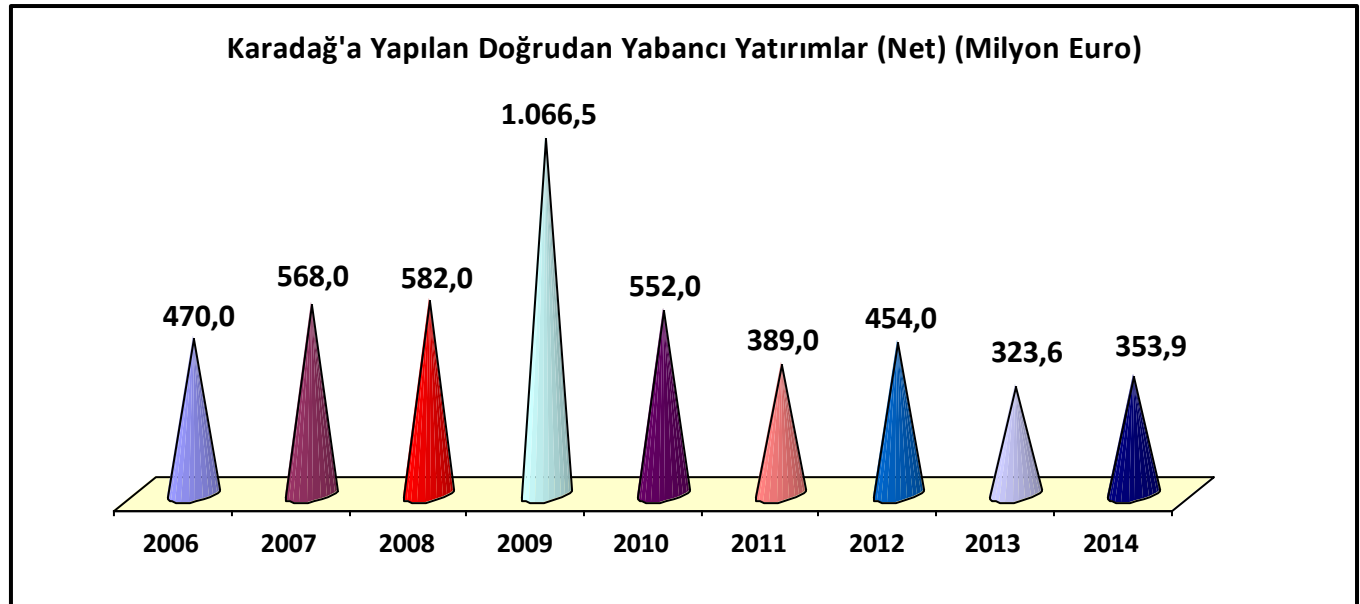
Tablo 10. Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar

YABANCI SERMAYE (1000 EUR)										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Ocak-Mart 2014	Ocak-Mart 2015*
Şirketler ve Bankalar Yatırımlar	377.676	261.394	882.929	260.970	157.687	212.713	76.255	80.353	9.917	17.743
Şirketlerarası Borçlar	165.603	258.086	169.975	172.801	132.648	162.503	188.808	230.272	56.167	45.339
Gayrimenkul	513.888	320.131	170.525	186.769	184.311	226.238	201.983	180.993	37.648	34.748
Diğer	62	7.705	571	32.295	20.095	32.239	12.146	6.466	2.012	2.191
Toplam Yabancı Sermaye Girişi	1.057.229	847.316	1.224.000	652.836	494.741	633.695	479.191	498.084	105.745	100.020
Toplam Yabancı Sermaye Çıkışı	489.447	265.363	157.503	100.728	105.636	172.104	155.313	144.144	26.826	13.782
Net Yabancı Sermaye	567.782	581.952	1.066.497	552.107	389.104	461.591	323.879	353.940	78.919	86.238

Kaynak: http://www.cb-mn.org/eng/index.php?mn1=statistics&mn2=international_economic_relations&mn3=balance_of_payments

*Ön Veriler

Grafik 12. Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Kaynak: Karadağ Merkez Bankası (<http://www.cb-mn.org/>)

Tablo 11. Karadağ'a Yatırım Yapan Ülkeler

Ülkelere Göre 2010-2014 Yılları Arasında Karadağ'a Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlar						
		Birim: Bin Euro				
	Ülke	2010	2011	2012	2013	2014*
1	Rusya Federasyonu	90.392	111.951	161.539	136.359	122.663
2	İsviçre	64.701	26.725	40.209	37.989	55.735
3	Hollanda	16.790	9.521	125.570	27.239	51.387
4	Slovenya	34.367	19.619	58.290	47.404	40.650
5	Sırbistan	81.781	27.782	26.609	14.365	30.902
6	Birleşik Krallık	20.794	14.338	15.085	8.587	22.589
7	Almanya	11.173	8.069	14.634	22.681	22.151
8	İngiliz Virgin Adaları	4.145	7.125	1.492	14.834	15.248
9	<u>TÜRKİYE</u>	<u>3.348</u>	<u>993</u>	<u>24.995</u>	<u>22.609</u>	<u>14.317</u>
10	Kıbrıs	26.307	38.957	17.392	8.262	13.152
11	Birleşik Arap Emirlikleri	4.738	15.971	12.059	11.579	11.832
12	Lüksemburg	1.846	26.054	1.928	33.085	9.638
13	Amerika Birleşik Devletleri	9.644	6.245	3.960	12.202	9.477
14	Ukrayna				1.112	9.132
15	Avusturya Cumhuriyeti	57.718	11.485	9.424	12.245	8.841
16	Bosna-Hersek	24.856	3.747	2.384	1.548	7.864
17	Polonya	177	37.414	812	7.839	5.289
18	Letonya	7.647	6.236	4.164	4.194	4.741
19	Hong Kong	3.029	2.428	1.149	4.262	3.679
20	Çek Cumhuriyeti	875	653	2.442	479	3.571
21	Panama	567	302	1.664	1.290	2.954
22	İtalya	4.698	47.466	36.363	1.784	2.745
23	İspanya	1.256	431	451	929	2.494
24	Singapur	323	0	607	6.244	2.180
25	Kosova	0	0	1.014	2.089	2.047
26	Norveç	3.492	4.273	27.413	4.712	1.860
27	Estonya	2.453	1.983	1.465	2.740	1.784
28	Avustralya	1.203	1.178	1.700	2.325	1.684
29	Arnavutluk	414	49	388	438	1.396
30	Hırvatistan	18.172	2.857	1.429	508	1.361
31	Kazakistan	341	322	564	563	1.189
32	Fransa	1.345	3.165	1.598	2.013	1.177
33	İsveç	3.814	1.270	1.344	1.608	1.020
34	Çin	1.694	840	440	141	1.018
35	Lihtenştayn	248	110	1.687	710	836
36	İzlanda					828

37	Macaristan	35.903	13.708	21.515	267	806
38	Slovakya	142	136	207	158	787
39	Danimarka	27.744	148	444	483	661
40	Suudi Arabistan	50	0	14	205	628
41	Kanada	1.337	1.175	951	11.178	573
42	Belize	1.330	750	676	883	559
43	İsrail	358	290	295	204	505
44	İrlanda	1.555	741	726	499	483
45	Makedonya	1.838	724	466	1.048	355
46	Botsvana					345
47	Lübnan					338
48	Litvanya	17.301	4.707	696	87	330
49	Tayland					289
50	Mısır					289
51	Bulgaristan					238
52	Yunanistan	28.024	2.022	410	861	234
53	Marshall Adaları					222
54	Belçika	1.454	13.822	1.349	841	221
55	Beyaz Rusya					123
56	Finlandiya	5	170	151	287	113
57	Umman					100
58	Monako	230	103	217	1.256	0
59	Ukrayna	466	475	292	1.112	0
61	Anguilla	1.470	0	0	872	0
62	Belarus	130	384	526	555	0
63	Malta	22.830	13.025	14	546	0
64	Katar	0	0	0	536	0
65	Antigua ve Barbuda	0	0	0	482	0
66	Ermenistan	0	50	0	271	0
67	Kuveyt	0	0	0	180	0
68	Uruguay	0	0	50	175	0
69	Romanya	671	408	21	91	0
70	Diğer ülkeler	5.645	2.347	2.414	258	456
	T O P L A M:	652.836	494.741	633.695	479.191	498.085
	<i>Kaynak: Karadağ Merkez Bankası (http://www.cb-mn.org/eng/index.php)</i>					
	<i>Not: Veri kaynağı ödeme işlemleri (ITRS) ve veri ödeme ülkeye göre verilmiştir</i>					
	<i>*Ön veriler</i>					

Tablo 12. 2007-2012 Yılları Arasında Karadağ'a Yatırım Yapan Ülkelerin sektörleri

2007-2012 Yılları Arasında Karadağ'a Yatırım Yapan Ülkeler			
YATIRIMI YAPAN FİRMA	ÜLKESİ	YATIRIMIN SEKTÖRÜ	Milyon Dolar
Morgan Invest	A.B.D.	TITEX Portföy Yatırımı	2.45
Becovic Management Group	A.B.D.	Hotel "Mediterran"'ın satın alınması	1
Strabag AG	Almanya	Karadağ Kamu Şirketi Put'un satın alınması (Crnogoraput A.Ş. Karadağ yollarının bakımını yapmaktadır. Ayrıca yurtiçi ve bölgesel yolların inşaatının yanı sıra mühendislik işleri ile uğraşmaktadır.)	10.5
Springer & Sons	Avusturya	Hotel Panorama'nın satın alınması	9.3
Hypo Group	Avusturya	Greenfield Yatırımı (Hypo Alpe Adria Montenegro)	15
UNIQA International Beteiligungs	Avusturya	Greenfield Yatırımı (UNIQA Karadağ)	3.2
Platzer Leasing & Monte Mlin Sajo	Avusturya ve Karadağ	Hotel "Vila Oliva" satın alınması	3.5
Royal	Belçika	Greenfield Yatırımı (Royal Montenegro)	147
Societe Generale	Fransa	Podgorica Bankasının % 64.45 hissesinin satın alınması	16.8
Alstom	Fransa	Niksicka Tehno Baza'nın Genişletilmesi	7.35
Agrokor	Hırvatistan	Portföy Yatırımı	2.2
MNSS B.V	Hollanda	Çelik Mill'in satın alınması	58.8
Beppler & Jacobson	İngiltere	Hotel Bianca'nın satın alınması	10.8
Beppler & Jacobson	İngiltere	Hotel Avala'nın satın alınması	15.2
MN Specialty	İngiltere	Niksic Demir Çelik Fabrikasının satın alınması	6.5
Beppler & Jacobson	İngiltere	Bjelasica Kayak Merkezinin satın alınması	0.5
BT International	İsviçre	"4. Novembar" Mojkovac Firmasının satın alınması (Havacılık , Hidrolik , Optoelektronik ve Otomotiv Endüstrisi için Parça ve Ekipmanlar)	6.3
Bolici Invest	İtalya	Greenfield Yatırımı (Hotel Bolici)	58.8

A2A	İtalya	Karadağ Elektrik Firmasının satın alınması (EPCG)	282.3
Daido	Japonya	Bilyalı Rulman Çemberi Fabrikasının satın alınması	11.2
PM Securities	Kanada	Arsenal'ın(Tivat Belediyesi- Porto Montenegro) satın alınması	4
CVC Capital Partners	Lüksemburg	Niksic Bira Fabrikasının satın alınması	25.2
Matav (with Deutsche Telecom)	Macaristan	Karadağ Telekomunun 51 hissesinin satın alınması	142
OTP Bank	Macaristan	CKB Bankasının Satın Alınması	134
Hungest Hotels	Macaristan	Hotel "Topla" 'nın satın alınması	0.8
Hungest Hotels	Macaristan	Hotel "Centar" 'ın satın alınması	1
Egyptian investment fund	Mısır	Greenfield Yatırımı	73.5
Orascom Development	Mısır	Greenfield Yatırımı (Lustica peninsula)	
Telenor	Norveç	Promonte Mobil Operator	145
Rusal	Rusya	"KAP" Alüminyum Fabrikasının Satın Alınması	58.2
Salomon Ent	Rusya	Boksit Madeni (Rudnici boksita AD Podgorica) satın alınması	12.5
Barkli SK	Rusya	Hotel "Otrant" 'ın satın alınması	2.5
Capital Estate	Rusya	Hotel "Grand Lido" satın alınması	10.8
Lukoil	Rusya	Portföy Yatırımı (Roksped)	39
Aman Resorts	Singapur	HTP Budvanska Rivijera ("Sveti Stefan", "Milocer", "Kraljicina plaza") 30 yıllığına kiralınması	58.5
Delta	Sırbistan	Greenfield Yatırımı (Delta City Alışveriş Merkezi)	86.9
Telecom Serbia ve Ogalar B.V.	Sırbistan Ve Hollanda	Greenfield Yatırımı	16
Gradex HPB	Slovakya	Rudnik Kömür Madeninin satın alınması	12.7

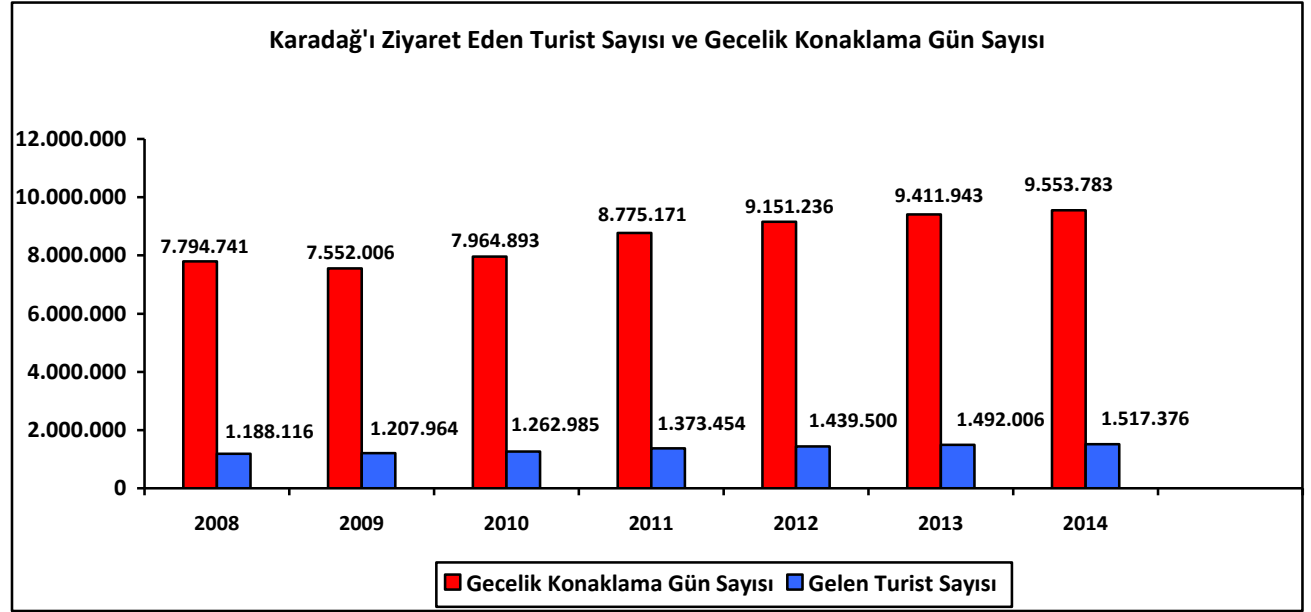
HIT Nova Gorica	Slovenya	Hotel Maestral satın alınması	48
LB Leasing Ljubljana	Slovenya	Greenfield Yatırımı (LB Kiralama Podgorica)	10.1
Petrol Bonus	Slovenya	Montenegrobonus'un satın alınması (6 yıllığına) (Bar,Bijelo Polje ve Lipcioil 'de petrol ürünleri bulunmakta ve Podgorica'da LPD- G bulunmaktadır)	154.5
InterEuropa	Slovenya	Zetatrans Portföy Yatırımı (Nakliye, Kamu Depolama ve Gumruk Depolama Hizmetleri	12.3
Mercator Group	Slovenya	Portföy Yatırımı (Mercator Mex)	8.8
Gintas Group	Türkiye	Greenfield Yatırımı (Mall of Montenegro)	58.8
Tosyalı Holding	Türkiye	Niksic Demir Çelik Fabrikasının satın alınması	20.5
Hellenic Petroleum	Yunanistan	Kotor Jugopetrol Petrol Rafinerisinin % 54.4 hissesinin satın alınması	120
Balkan Energy	Yunanistan	Portföy Yatırımı (Berane Mömür Madeni)	1.5

1.2.6. TURİZM

2014 yılında Karadağ'ı toplam 1.517.376 turist ziyaret etmiş olup, 9 milyon 533 bin 783 gecelik konaklama gerçekleştirilmiştir. 2013 yılı ile karşılaştırıldığında, toplam turist sayısında % 1,7 ve toplam konaklama sayısında % 1,5 oranında artış kaydedilmiştir.

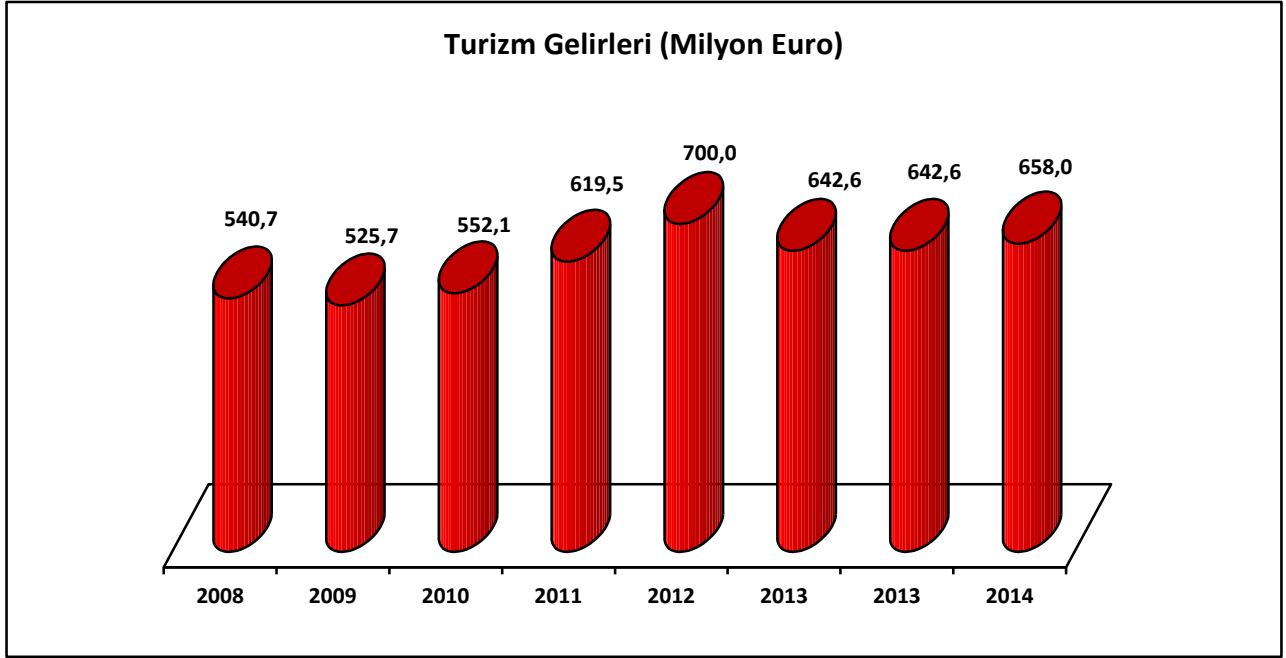
Karadağ'ı ziyaretçi profili 2014 yılı için ülke bazında bakıldığında, ilk 8 ülkenin; sırasıyla Rusya (% 30), Sırbistan (% 24), Bosna-Hersek (% 7.5) ,Ukrayna (% 5.8) , Kosova % 2.9 Beyaz Rusya (% 2.7) , Polonya (% 2.6) , Fransa (% 2.4) .

Grafik 13. Karadağ'ı Ziyaret Eden Turist Sayısı ve Gecelik Konaklama Gün Sayısı

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 14. Turizm Gelirleri

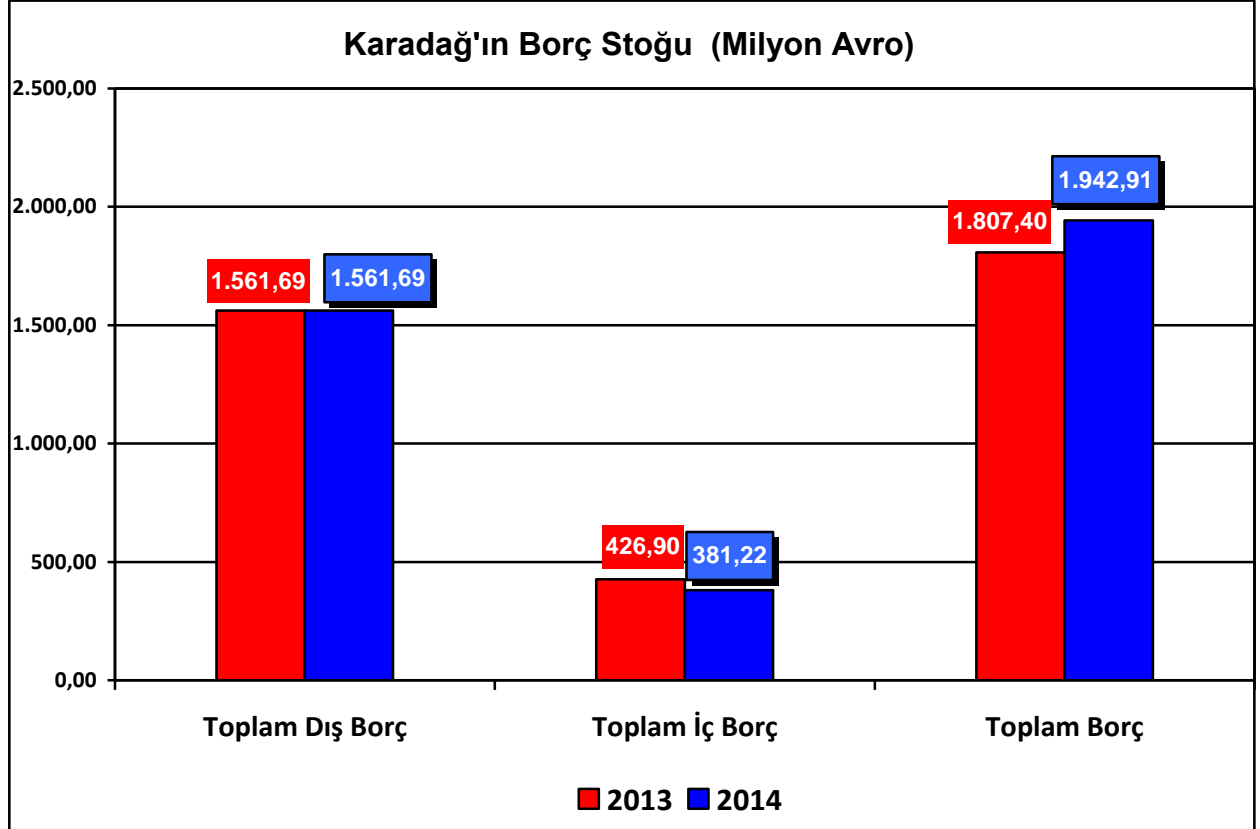
Kaynak: Karadağ Maliye Bakanlığı (<http://www.mif.gov.me/en/organization/sector-for-economic-policy-and-development-145799/Montenegro-Economic-Reform-Programme-2015-2017.html>)

1.2.7. BRÜT DIŞ BORÇ

31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla Karadağ net kamu borcu , aynı zamanda altın ons 38.477 olmak üzere Maliye Bakanlığı hesap mevduatını da içine alarak 2,022.21 milyon euro oldu.

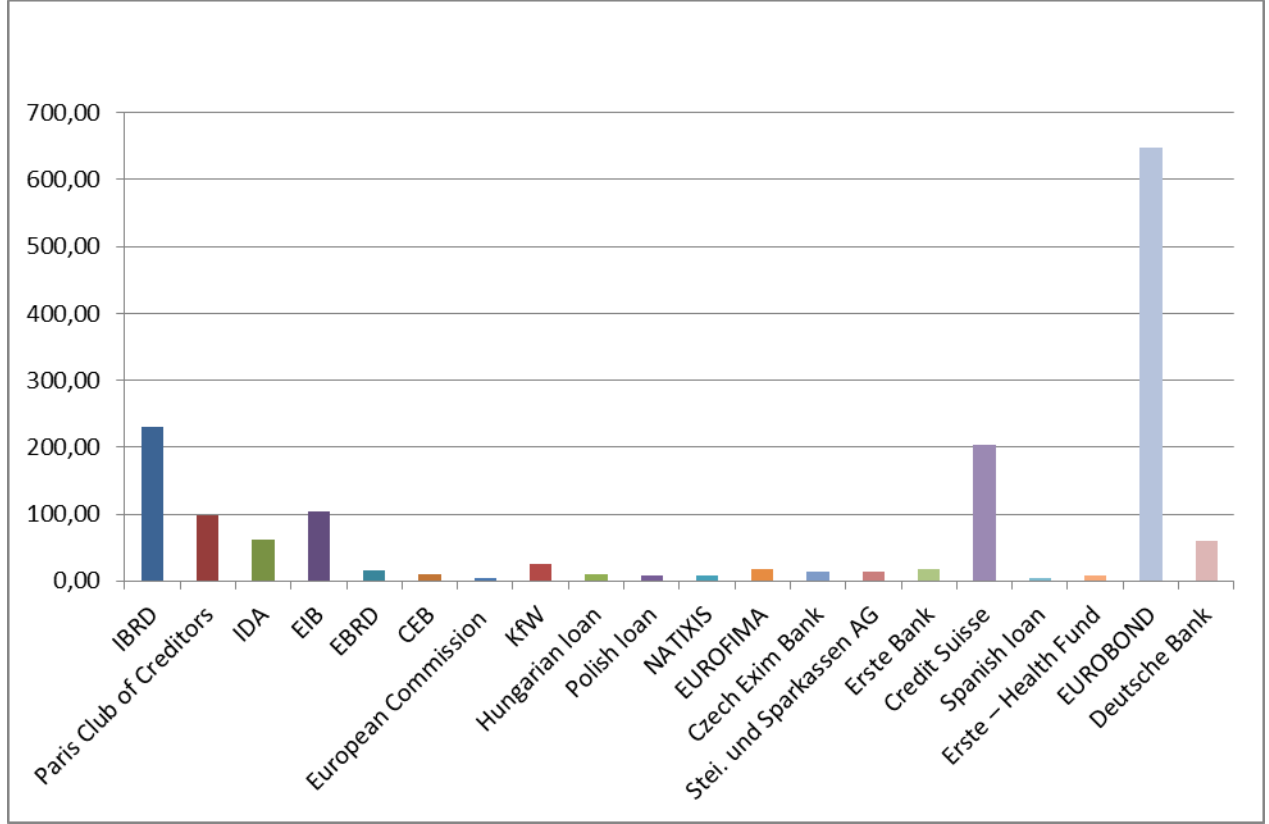
Karadağ'ın Kamu borç stoğunun GSYH'ya oranı % 59.60 oldu.

Grafik 15. Karadağ'ın Borç Stoğu

Kaynak: Karadağ Maliye Bakanlığı (<http://www.mif.gov.me/en/sections/state-debt/148415/Report-on-the-Public-Debt-of-Montenegro-as-of-31-December-2014.html>)

Grafik 16. Karadağ'ın 2014 Yılı İtibariyle Dış Borcu (Milyon Euro)

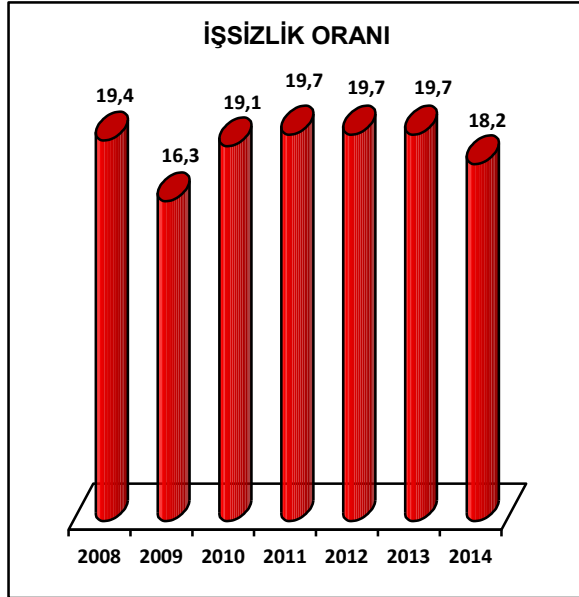
Kaynak: Karadağ Maliye Bakanlığı (<http://www.mif.gov.me/en/sections/state-debt/148415/Report-on-the-Public-Debt-of-Montenegro-as-of-31-December-2014.html>)

1.2.8. İSTİHDAM , İŞGÜCÜ PİYASASI VE ÜCRETLER

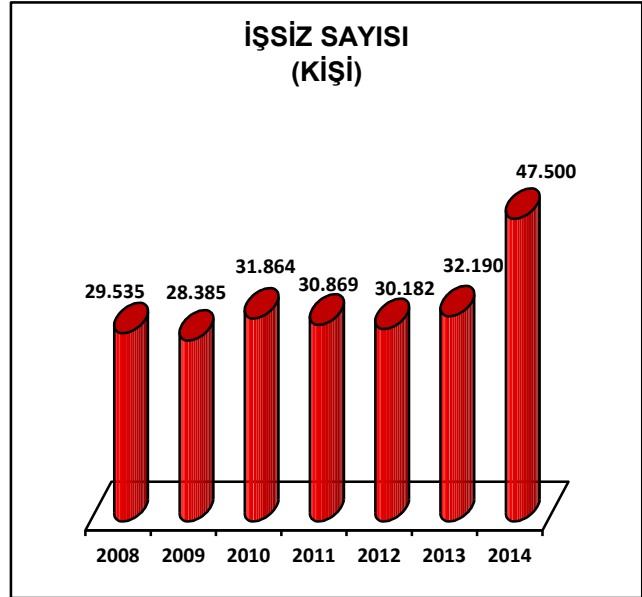
2014 yılı itibariyle Karadağ'daki işgücü ve istihdam piyasası görünümü şu şekilde gerçekleşmiştir:

- İşgücü 313 bin 400 (önceki yıla göre 62 bin 500 kişi artış)
- İşgücüne katılma oranı %52,7
- İstihdam edilenlerin sayısı, 216 bin 300 kişi,
- İstihdam oranı %45,5
- İşsiz sayısı 47 bin 500 kişi
- İşsizlik oranı %18,2

Grafik 17. İşsizlik Oranı

Grafik 18. İşsiz Sayısı

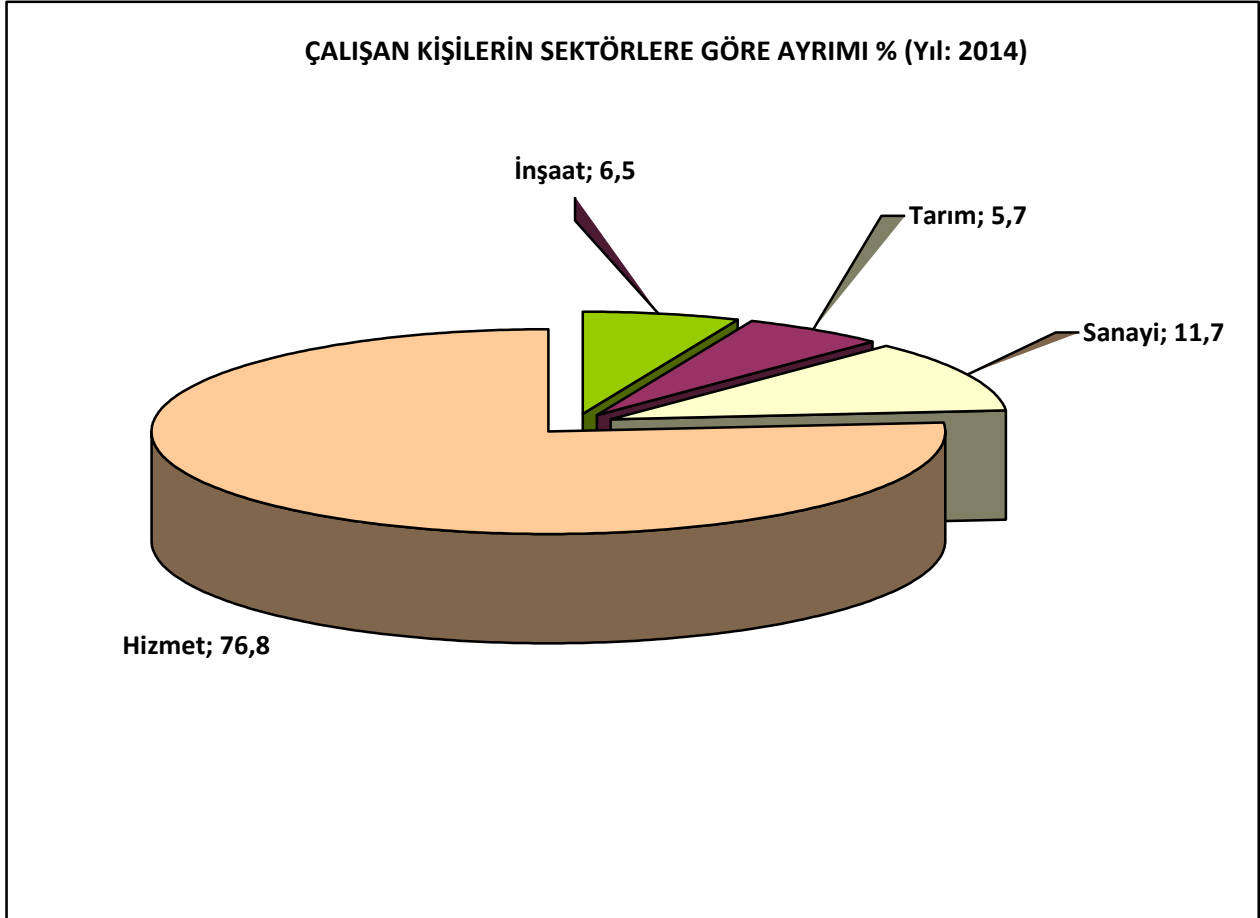
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Eğitim seviyesine göre işgücünün yapısı:

- % 22,6 'ü üniversite ve kolej derecesini bitirenler,
- % 5,8'i yüksekokulu bitirenler,
- % 41,7 Lise
- % 1,3'i kalifiye olmayan işçilerdir.

- % 5,7'si **12 bin 300 kişi** ile **tarım** sektöründedir.
- % 11,1'i **38 bin kişi** ile **sanayi** sektöründedir .
- % 6,5'i **14 bin kişi** ile **inşaat** sektöründedir.
- % 76,8'i **166 bin kişi** ile **hizmetler** sektöründedir.

Grafik 19. Çalışan Kişilerin Sektörlerine Göre Ayırımı

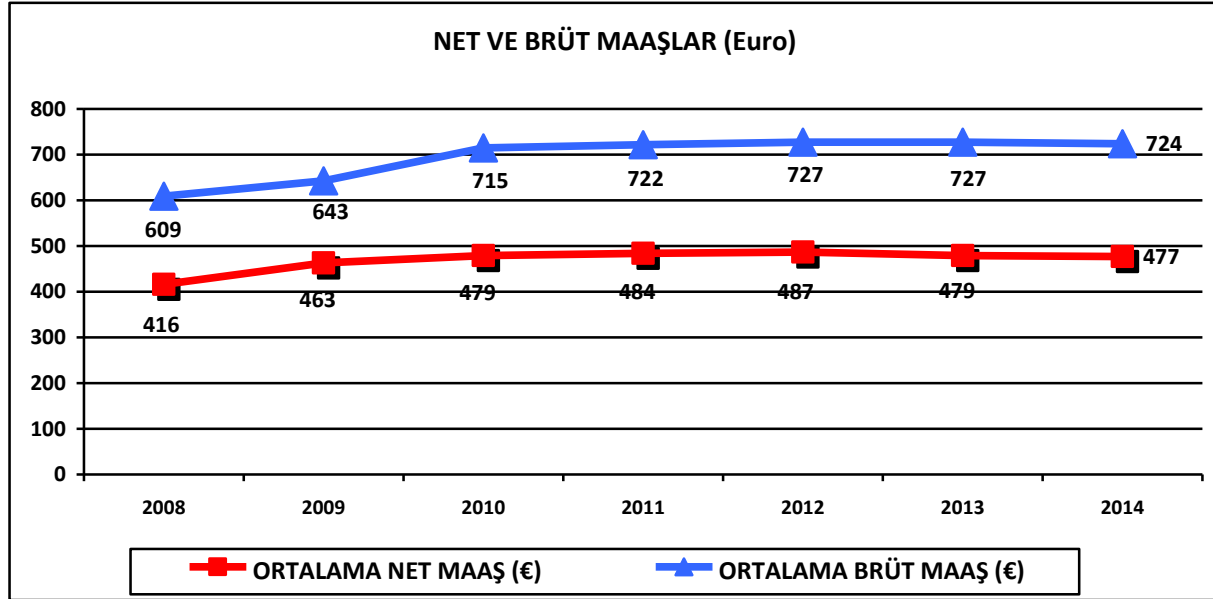
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Tablo 13. İstihdam edilenlerin iktisadi faaliyet kolları ve dağılımı

İstihdam edilenlerin iktisadi faaliyet kolları ve dağılımı, NACE Rev.2 (Yıl: 2014)	
Faaliyet Kodu	Kişi Sayısı
Toplam	216.300
Tarım	12.300
Sanayi	38.000
Madencilik	1.900
İmalat	14.300
Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	2.800
Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	5.000
İnşaat	14.000
Hizmetler	166.000
Toptan ve perakende ticaret	50.500
Ulaştırma ve depolama	12.200
Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	18.800
Bilgi ve iletişim	5.100
Finans ve sigorta faaliyetleri	4.200
Gayrimenkul faaliyetleri	600
Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetle	8.300
İdari ve destek hizmet faaliyetleri	7.600
Kamu yönetimi ve savunma; zorunlu sosyal güvenlik	20.800
Eğitim	13.600
İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	11.700
Kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor	5.100
Diğer hizmet faaliyetleri	7.400
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)	

2014 Kazanç Yapısı istatistiklerine göre, ortalama brüt maaş 724 Eur, net maaş ise 477 Euro'dur. Ortalama maaş 2008 yılından sonra artış gösterse de 2010 yılından itibaren nerede ise 480 Euro civarında kalmıştır. Hem erkek hem de kadın ücretli çalışanların kazançlarının, genellikle eğitim durumu ile doğru orantılı olarak yükseldiği görülmektedir. Benzer durum, yaş grubu ve kıdem yılı için de geçerlidir.

Grafik 20. Net ve Brüt Maaşlar

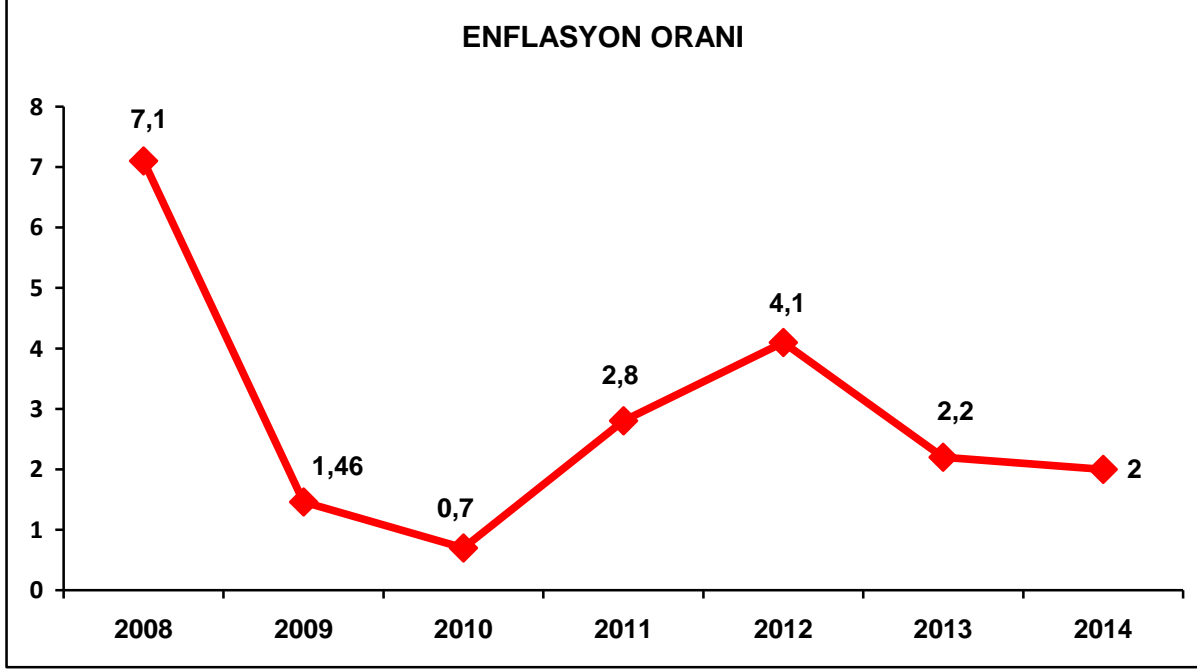

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

1.2.9. ENFLASYON

Uluslararası pazar fiyatları ve yurtiçi talepte gözlenen artışın bir sonucu olarak, enflasyon artışı son üç yılda beklenenden daha yüksek olmuştur.

Grafik 21. Enflasyon Oranı

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Karadağ'ın ihracatını artırabilmesi ve piyasalarda rekabet avantajını yakalayabilmesi bazı sektörlerle bağlıdır. Bunlar enerji, turizm, inşaat malzemeleri üretimi (çimento, taş...), organik tarım , gıda ve işleme sanayileridir.

1.2.10. SANAYİ

Karadağ,

Tablo 14. Sanayi Üretimi

Ham Çelik	400.000 ton
Kırmızı Boksit	800.000 ton
Alümina	280.000 ton
Alüminyum	120.000 ton
Deniz Tuzu	45 - 50.000 ton
Linyit	2.000.000 ton
Linyit Kömürü	250.000 ton

üretim kapasitesine sahiptir. 26 çeşit mineral hammaddesinden 12'si kullanılmış, 4'ü kısmen kullanılmış, 10'u ise hiç kullanılmamıştır. **Kömür kaynakları 200 milyon tonun** üzerinde olup önemli bir enerji potansiyelini temsil etmektedir.

- Karadağ Ekonomisi'nin % 90'ı özelleştirilmiş olup, ekonominin özelleştirme ve yeniden yapılanma süreci son aşamasındadır;
- 2014 yılında tüm yerli sanayisinin % 53.9'unu önemli sektörlerden biri olan imalat sanayi oluşturmakta, elektrik üretimi % 40.1'ini ve madencilik ve taşocakçılığı % 6'sini oluşturmaktadır;
- Ana metal (% 11,4), eczacılık ürünleri (% 8,8) , Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (8,8) gıda ürünleri (% 8,2), makine ve ekipmanlar (% 6,3) ,içecek (% 3,2), tütün ürünleri (% 2,6) , Ağaç ve ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (% 2,2) dir.

Tablo 15. Karadağ'da Bazı Sektörlerdeki Yapısal Değişiklikler 2000 - 2014 (% olarak)

Karadağ'da Bazı Sektörlerdeki Yapısal Değişiklikler 2000 - 2014 (% olarak)								
	2000	2006	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Temel Metal Üretimi	37,6	42,1	28,0	20,5	25,9	21,2	12,0	11,4
Elektrik Üretimi	24,6	23,8	33,5	43,1	32,3	35,2	44,1	40,1
Gıda, İçecek ve Tütün Üretimi	7,1	7,3	11,9	9,3	10,0	11,7	12,2	14
Kimyasal Madde ve Eczacılık Ürünleri Üretimi	1,9	4,3	8,7	8,1	7,0	10,2	9,8	8,8
Metal Olmayan Diğer Mineral Ürünler	6,5	6,1	5,2	5,8	7,1	6,1	7,7	8,8
Kömür Taş Ocakları ve Linyit Üretimi	2,8	2,4	2,2	3,7	4,2	4,0	3,5	3,8
Ağaç İşleme ve Üretimi	3,6	2,2	1,6	1,4	2,2	1,5	1,2	2,2

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Tablo 16. Karadağ'ın Önemli Sanayi Ürünleri İmalatı

KARADAĞ'IN ÖNEMLİ SANAYİ ÜRÜNLERİ İMALATI (2014)							
NACE		ÖLÇÜ BİRİMİ	2010	2011	2012	2013	2014
B	Madencilik ve taşocakçılığı						
05	Linyit	Ton	1.937.847	1.972.671	1.785.999	1.692.535	1.655.045
07	Kırmızı boksit	Ton	61.205	158.164	-	61.154	82.182
08	Deniz tuzu	Ton	11.200	10.000	16.000	10.000	-
C	İmalat						
10	Taze et	Ton	1.426	1.387	1.398	2.717	2.133
10	Pastörize sütler	Yüz litre	24.493	21.165	20.045	39.891	44.015
10	Buğday unu , ton	Ton	31.408	34.310	40.312	23322*	26.571
11	Üzüm brendi	Yüz litre	5.266	4.114	3.313	3.599	3.437
11	Doğal brendi	Yüz litre	105.586	104.436	102.966	93.011	99.981
11	Bira	Yüz litre	423.799	404.396	433.880	400.720	364.511
16	Ladin ve köknar kereste	m ³	46.062	62.937	46.472	37.284	57.784
16	Kayın kereste	m ³	3.028	4.176	5.352	5.790	3.161
16	Balkon kapıları ve diğer kapılar	Adet	2.525	2.527	1.000	896	705
16	Kayın parke	m ²	6.000	-	-	-	-
18	Oluklu mukavva kaplar	Ton	1.618	1.178	-	604	961
18	Gazete ve dergiler	Ton	1.206	1.304	1.168	1.111	1.121
18	Kitaplar	Ton	304	317	327	326	507
20	Oksijen , Azot , Asetilen	Ton	489	617	315	305	474
20	İnfüzyon sıvıları	Ton	1.092	1.196	1.325	229	980
23	Sönmemiş kireç	Ton	839	3.448	-	-	-
23	Mermer blokları	m ²	40.297	32.804	48.495	49.267	59.783
23	Amorf ve anot karışımları	Ton	47.921	52.732	42.418	26.487	22.576
24	Çelik külçe	Ton	33.178	42.271	20.180	19.723	-
24	Elektrikli fırında gelen çeliğin sürekli dökümünde	Ton	15.094	18.893	7.981	-	-
24	Ağır , hafif çelikler çelik çubuklar	Ton	26.973	33.777	8.024	-	-
24	Külçe alüminyum	Ton	82.043	92.838	74.813	47.951	42.767
24	Alüminyum döküm	Ton	2.046	1.921	-	832	-
34	Tamir ve bakım	Gerçek saat	227	235	198	248	151
D	Elektrik, gaz ve sıcak su temini						
35	Hidro - enerji	MWh	2.760.875	1.208.880	1.477.063	2.507.666	1.722.031
35	Termo - enerji	MWh	1.408.134	1.597.052	1.367.393	1.438.677	1.480.689
35	toplam	MWh	4.169.009	2.805.932	2.844.456	3.946.343	3.202.720

Kaynak: <http://www.monstat.org/eng/page.php?id=507&pageid=34>

1.2.11. ENERJİ

Enerji sektörü, Karadağ'ın büyük bir kullanılmamış potansiyele sahip olduğu stratejik geliştirme konularından birini temsil etmektedir.

Karadağ'daki santrallerin toplam kurulu güç kapasitesi 868 MW'tır. Toplam elektrik üretiminin 685 MW ya da % 76 sı Hidroelektrik Santrallere, 210 MW'lık veya % 24'lük kısmı ise Termik Santrallerden elde edilmektedir.

2014 yılında elektrik üretimi 3.008 GWh'.

Tablo 17. Karadağ'ın Elektrik Üretimi

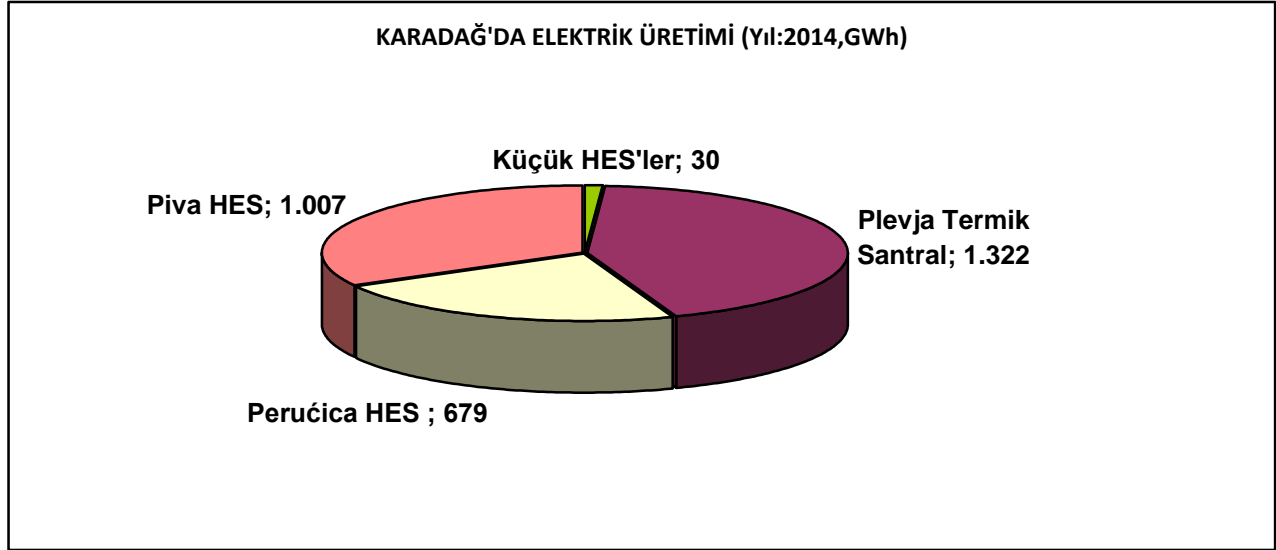
Karadağ'ın Elektrik Üretimi			
	2013 (GWh)	2014 (GWh)	2013 / 2014 (%)
HPP	2.498	1.686	-32.5
TPP	1.311	1.322	0.8
TOPLAM	3.809	3.008	-21.02
Kaynak: Karadağ Elektrik İdaresi (http://www.epcg.com/en/about-us/production-facilities)			

Enerji sektörünün stratejik kalkınma hedefleri, Karadağ Ulusal Enerji Kalkınma Stratejisi 2025 tarafından tanımlanmıştır. Bahse konu Stratejiye göre, hidro ve termik santralleri için, küçük hidroelektrik santraller ve diğer yenilenebilir ve alternatif enerji kaynakları da dahil olmak üzere yeni santraller yapılacaktır.

Karadağ ve İtalya arasındaki denizaltı bağlantı kablosunun inşaatı ile Balkan ülkelerinin pazarı AB pazarına bağlanacak, iletim ağı güçlendirilecek ve Karadağ pazarında elektrik tedariki daha iyi bir düzeyde olacaktır. 10 adet yeni mikro hidroelektrik santral yapımı için anlaşması imzalanmıştır. Toplam 10 mikro HES 'in kurulu gücü 23,324 MW olup, yıllık üretimin ise 86.289 GWh. olacağı beklenmektedir. Toplam yatırım ise 46,632,972.00. Euro'dur.

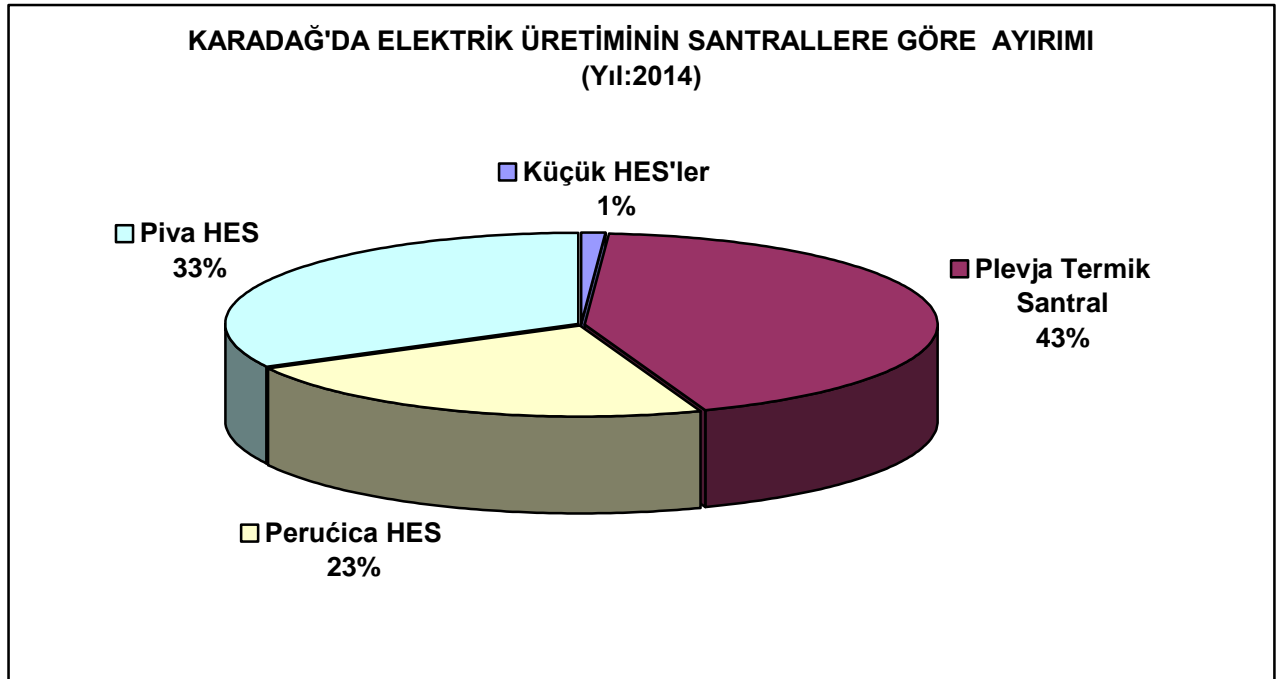
900 kW'lık küçük hidroelektrik santrallerinin inşaatı ile ilgili proje uygulama aşamasında iken, diğer dokuz küçük hidroelektrik santrallerin inşaatına başlanması beklenmektedir. Nikşiç şehrinin yakınında Krnovo bölgesinde 50 MW'lık kurulu güce sahip olan Rüzgar santrali ile ilgili anlaşma imzalanmıştır. Büyük bir olaslıkla 22 MW'lık başka bir sözleşme daha imzalanacaktır.

Grafik 22. Karadağ'da Elektrik Enerjisi Kurulu Gücü

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 23. Karadağ'da Elektrik Üretiminin Santrallere Göre Ayırımı

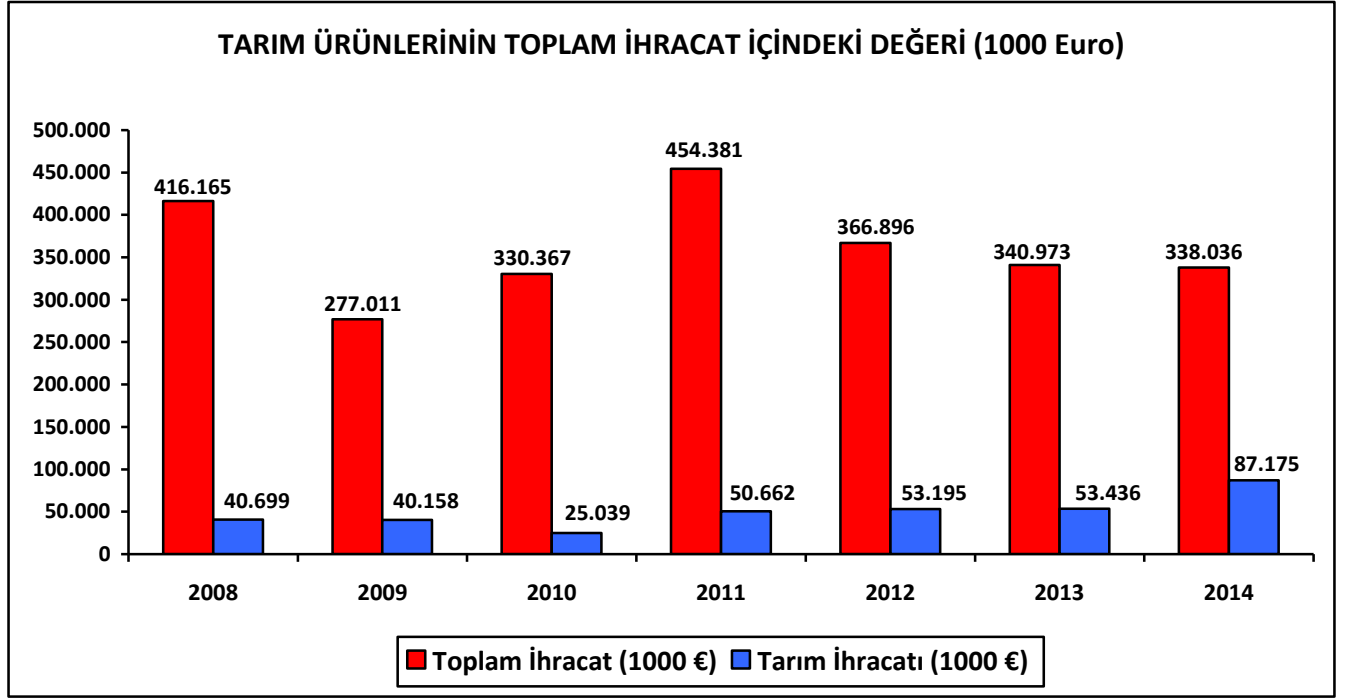
Kaynak: Karadağ Elektrik İdaresi (<http://www.epcg.com/en/about-us/production-facilities>)

1.2.12. TARIM

Tarım, Karadağ'ın stratejik gelişim alanlarından biridir. Karadağ'ın verimli ve temiz topraklarının yanı sıra saf ve kaliteli suları, tarım ve gıda sanayisinin gelişmesi açısından iyi bir altyapı teşkil etmektedir. Et, süt, süt ürünleri, bal, balık, sebze, meyve, yüksek kaliteli şarap ve maden sularının üretiminde artış kaydedilmiştir. Tarım ürünlerinin toplam ihracatındaki payı 2004 yılında % 8.2'den paya sahip iken 2014 yılında % 25.78'e yükselmiştir.

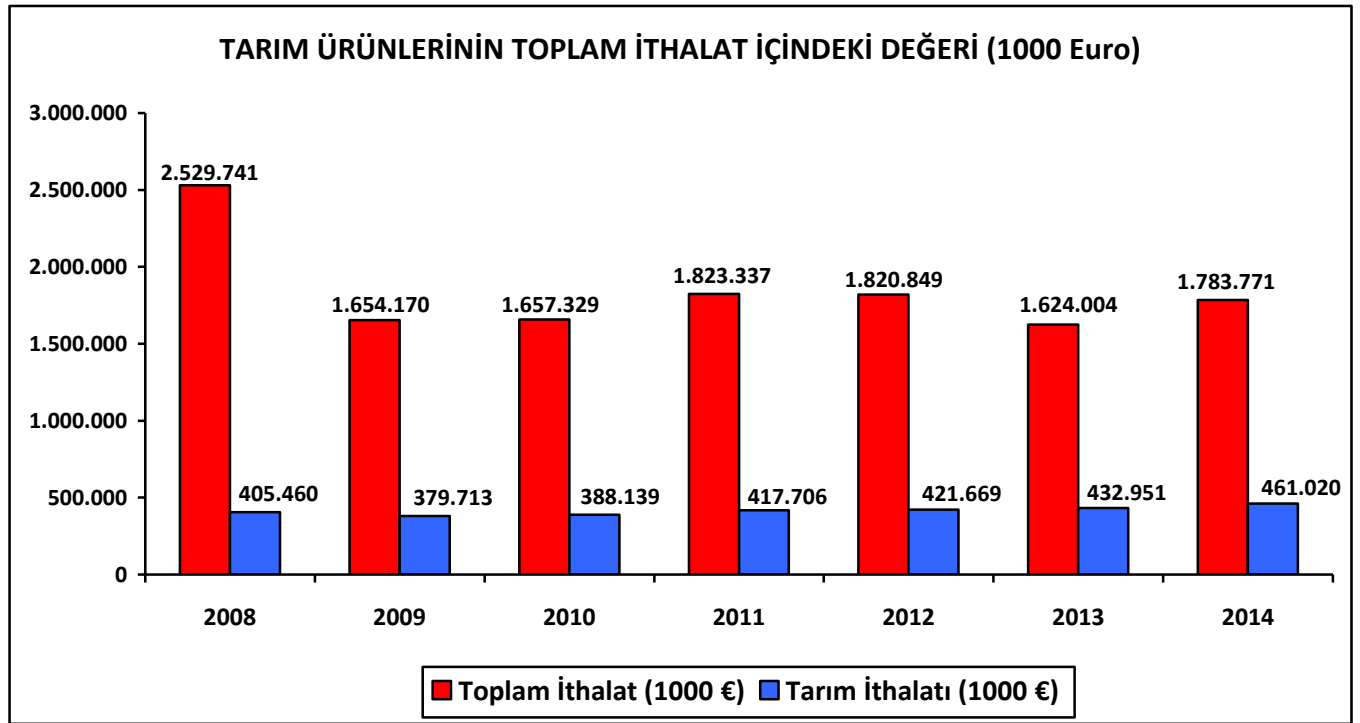
Tarım ürünlerinin toplam ithalat içerisindeki payı 2007 yılında % 15 paya sahip iken 2014 yılında bu oran % 25.84'e yükselmiştir.

Grafik 24. Tarım Ürünlerinin Toplam İhracat İçindeki Değeri

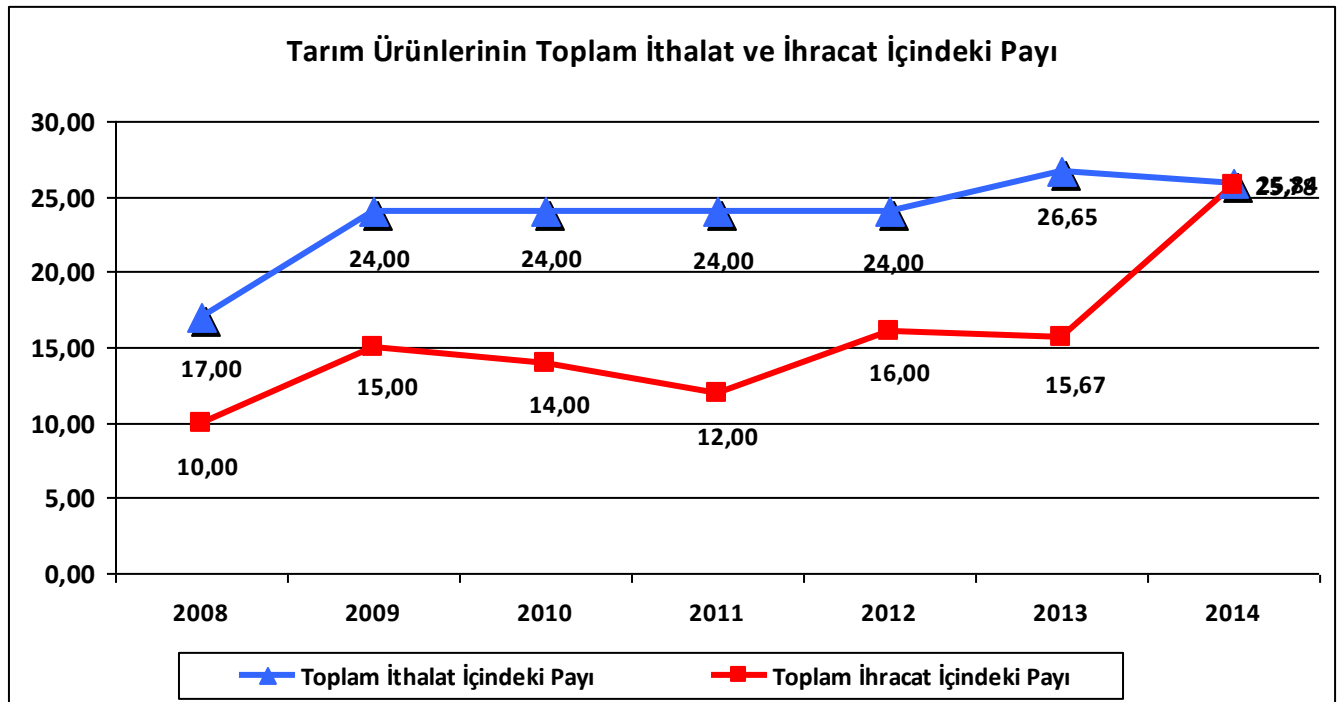
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 25. Tarım Ürünlerinin Toplam İthalat İçindeki Değeri

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Grafik 26. Tarım Ürünlerinin Toplam İthalat ve İhracat İçindeki Payı

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

1.2.13. ORMANCILIK

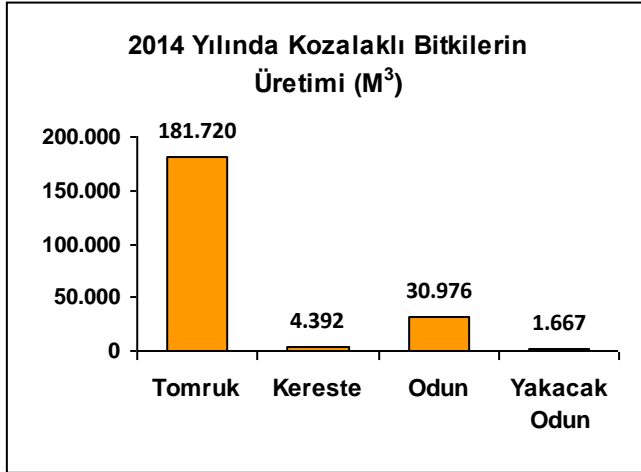
Ormanlar ve orman arazileri 942 bin ha'lık alanında bulunmakta olup, toplam alanın % 67'sini kapsamaktadır. Orman arazilerinin değeri, korunması, organizasyonu, çeşitliliği, yönetimi ve çevre üzerindeki etkileri açısından Karadağ ormanları Avrupa'nın en iyi ormanları arasında yer almaktadır.

Karadağ ormanlarında toplam stok 114,7 mil. m³ olarak tahmin edilmektedir. Bunun % 41'i iğne yapraklı ağaçlar ve % 59'u ise yaprak döken ağaçlardır. Planlama belgelerine dayanarak, yıllık olarak 810 bin m³ brüt ahşabın kesilmesine izin verilmiş olup, 670 bin m³'ü devletin mülkiyetinde, 140 bin m³'ü ise özel mülkiyetindedir.

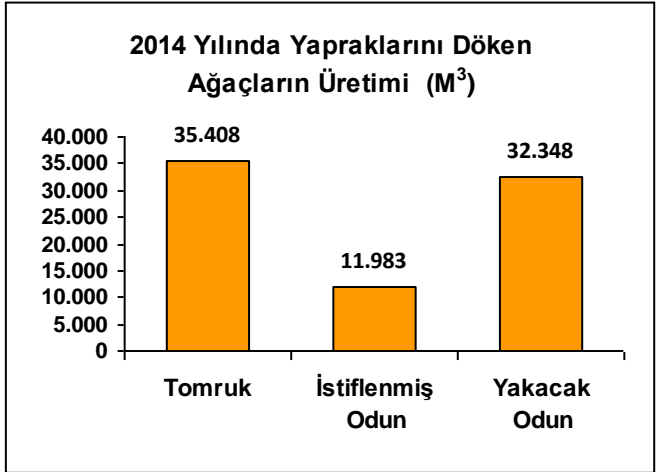
2014 yılında, Karadağ'da devlet ormanlarında üretim 2013 yılı ile kıyaslandığı zaman;

- Orman ürünleri üretimi 17.9 artmış,
- Sert ağaç üretimi % 5.1 artmış,
- Ahşap üretimi %31 artmış,
- Yakacak odun % 22,2 artmıştır.

Grafik 27. Kozalaklı Bitkilerin Üretimi

Grafik 28. Yapraklarını Döken Ağaçların Üretimi

Tablo 18. Karadağ'ın Orman Ürünleri Üretimi

Karadağ'ın Orman Ürünleri Üretimi (M3)		
	2013	2014
İğne Yapraklı Ağaçlar	176.686	225.413
Geniş Yapraklı Ağaçlar	78.873	82.932
İğne Yapraklı Tomruk	152.211	181.720
Madencilikte kullanılan (kozalaklı)	8.196	9.031
Diğer uzun iğne yapraklı ağaç	172	-
Kordon iğne yapraklı ağaç	14.573	32.995
Geniş yapraklı tomruk	38.055	36.685
Kordon geniş yapraklı ağaç	10.010	12.911
Yakacak odun - kozalaklı	1.534	1.667
Yakacak odun - geniş yapraklı ağaç	30.808	33.336
TOPLAM	255.559	308.345

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

1.2.14. İNŞAAT SEKTÖRÜ

İnşaat sektörü GSYH'nın % 6 'ini oluşturmakta olup tasarım, inşaat, el sanatları ve süsleme çalışmaları konusunda eğitim alan toplam kişi sayısının % 6.5'ünü yani 14.000 kişiyi istihdam etmektedir.

2014 yılında Karadağ'da inşaat sektöründeki faaliyetlerde artış olduğunu tüm göstergeler kanıtlamaktadır. 2014 yılında tamamlanmış inşaatların değeri 2013 yılı ile karşılaştırıldığında % 1.7 daha yüksektir. Gerçekleşen çalışma saatleri ise 2013 yılına göre % 4,6 daha düşüktür. İnşaatla istihdam edilen kişilerin sayısı ise bir önceki yıla göre % 7,1 oranında daha düşüktür.

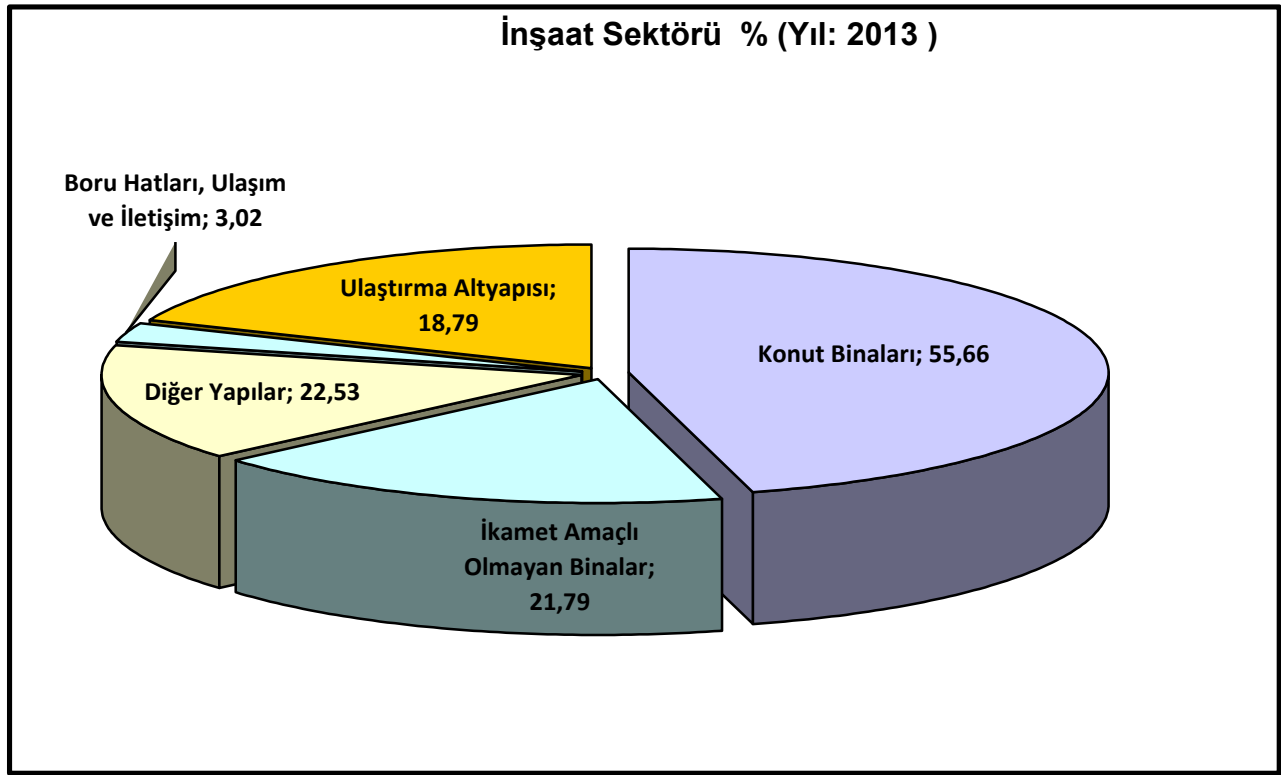
Bu alanda kurumsal yapısının güçlendirilmesi ve AB standartlarıyla uyum sağlanması, yeni kanunların getirilmesi, denetim faaliyetlerin artırılması, büyük hotel komplekslerinin inşaatı, yerli ve bölgesel altyapıların inşaatı gibi projeler inşaat faaliyetlerinde artışa yol açacaktır

Tablo 19 . 2014 Yılında Tamamlanmış ve Sipariş Edilen İnşaat İşleri Değeri

2014 yılında tamamlanmış ve sipariş edilen inşaat işleri değeri								
Çeyrek	Tamamlanmış İnşaat İşlerinin Değeri (1.000 Euro)			Yeni Siparişlerin Değeri (1.000 Euro)			Şantiyede	
	Toplam	Binalar	Diğer İnşaatlar	Toplam	Binalar	Diğer İnşaatlar	Ortalama Çalışan Sayısı	Çalışılan Saat (Bin)
2014	275.032			106.106			4.907	10.890
Çeyrek I	58.582	27.670	30.912	9.884	2.988	6.896	4.831	2.473
Çeyrek II	62.042	23.116	38.926	40.716	21.771	18.945	4.852	2.774
Çeyrek III	72.748	30.458	42.290	27.664	22.670	4.994	4.876	2.781
Çeyrek IV	81.660	35.676	45.984	27.842	11.602	16.240	5.069	2.862
Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.org)								

Karadağ Hükümeti 2014 yılında ekonomiyi güçlendirmek için enerji, ulaştırma turizm ve altyapı projelerine ağırlık vermiştir. 350 Milyon Euro değerindeki Plevliya Termik Santralinin ikinci bloğunun inşaatı için ihale açılmış olup teklif veren firmaların değerlendirilme süreci devam etmektedir. Bu proje tamamlandığı zaman Karadağ enerjide bağımsızlığı yakalayacaktır. Yapılması düşünülen 2 büyük Hidroelektrik Santrali ile Karadağ enerji ihraç eden ülke konumuna gelecektir. İtalya-Karadağ arasında denizaltı ıyon hattındaki elektrik iletim şebekesinin güçlendirme çalışmaları devam etmektedir. Haziran ayında 10 küçük hidroelektrik santrallerin inşaatı için imtiyaz sözleşmeleri imzalanmıştır. Ulaştırma’da ise Bar - Boljare karayolu yapımı için ihale açılmıştır. Çin Yol ve Köprü Şirketi (CBRC) ile sözleşme imzalamıştır.

Grafik 29. İnşaat Sektörünün Yapısı (%)

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

1.2.15. ULAŖTIRMA

Toplam istihdamda ulaŖtırma sektörünün payı % 5,8 olup turizm, ticaret, sanayi gibi sektörlerle yakın bağlantılıdır ve Karadağ'ın stratejik gelişiminde önemli rolü vardır.

- Karadağ yollarının toplam uzunluğu 7.835 km,
- Karadağ demiryollarının uzunluğu 250 km (Tek parça 25 KV , 50 Hz tüm tek fazlı sistemi) olup istasyon sayısı 48 'dir.
- Uluslararası havaalanları: Podgorica ve Tivat
- Bar, Kotor, Risan ve Zelenika Limanları mevcuttur.

2013 ile karşılaştırıldığında, 2014 yılında demiryolu ile taşınan yolcu sayısı % 21,7 artmış olup aynı dnemde taşınan mallar ise % 13,9 oranında azalmıştır.

2013 ile karşılaştırıldığında, 2014 yılında karayolu taşımacılığı ile taşınan yolcu sayısı % 10,8 oranında arttı. Yerel karayolu trafiği ise bu artışın % 10,6'sı olarak gerçekleşti.

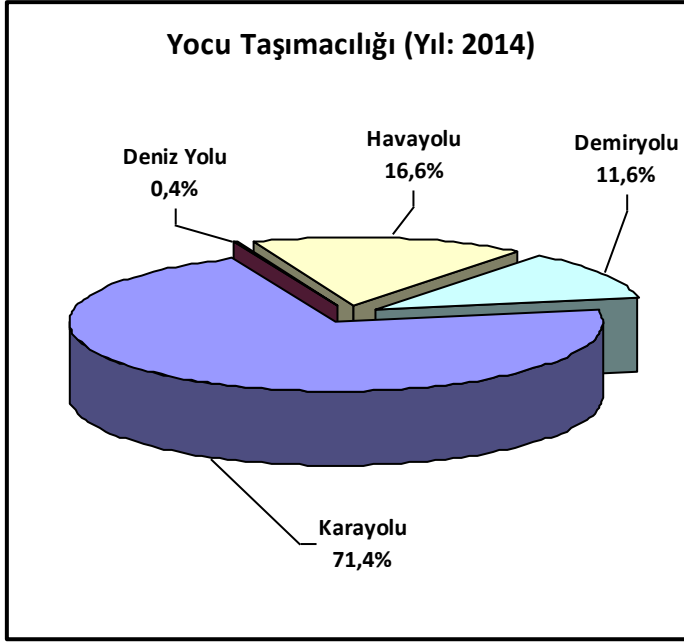
Karayolu ile yük taşımacılında ise 548 bin ton mal taşınmış olup ulusal nakliyatın % 85,8'i gerçekleştirilmiştir. Uluslararası taşımacılıkta ise 91 bin ton mal taşınmış olup bu oran ile % 14.2 paya sahiptir.

Deniz yolu ile yolcu taşımacılığında 2014 yılında bir önceki yıla göre % 1,4 'lük azalma, yük taşımacılığında ise % 7,8'lik bir artış meydana gelmiştir.

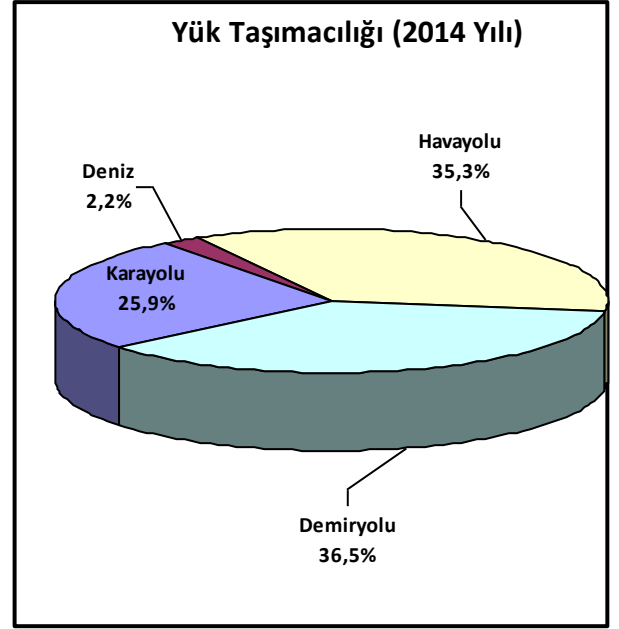
Limanlardan yapılan mal sevkiyatına bakıldığı zaman 2014 yılında limanlardan yapılan ihracat 2013 yılına göre % 4,2 oranında azalmış, aynı dönemde ithal edilen malların miktarı ise % 5,5 oranında artmıştır.

2013 ile karşılaştırıldığında, 2014 yılında havayolu ile taşınan yolcu sayısı % 3,4 artmış olup aynı dönemde taşınan mallar da % 12,2 oranında artmıştır.

Grafik 30. Yolcu Taşımacılığı

Grafik 31. Yük Taşımacılığı

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

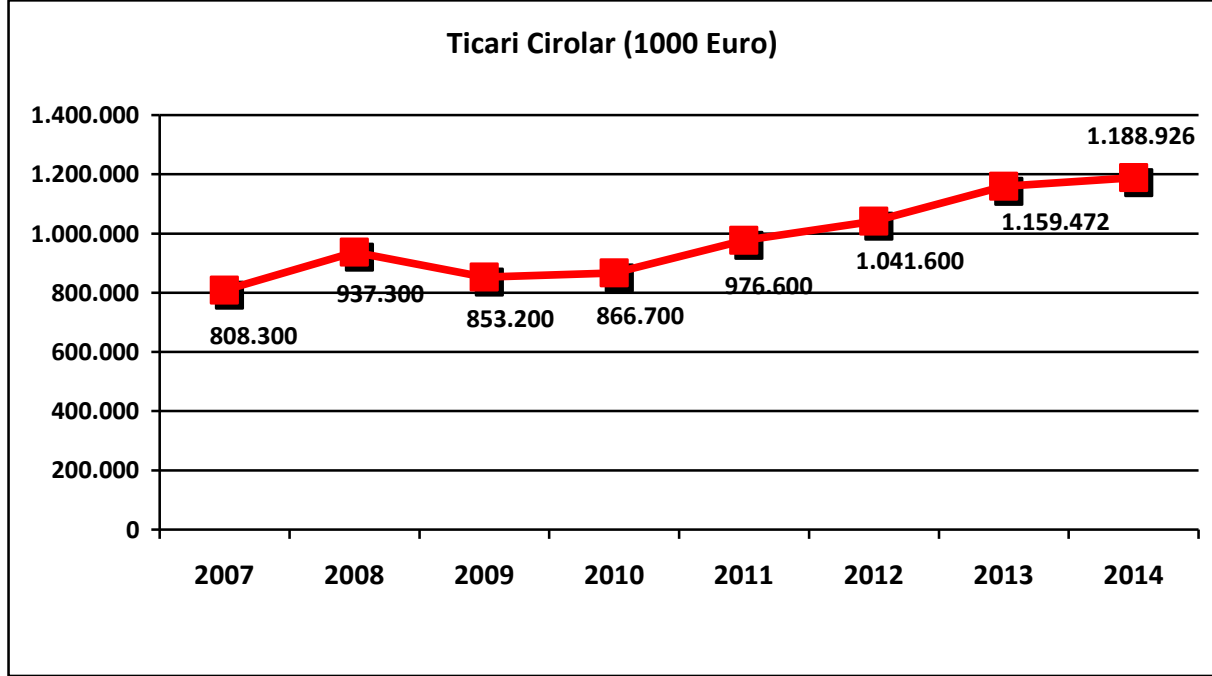
1.2.16. TİCARET

2014 yılında toplam ticaret hacmi 1.188,9 Milyon Euro olup bir önceki yıla göre % 2,54 oranında artış kaydedilmiştir.

Parekende ticaret toplam cirosunun % 41 'lik kısmını gıda sektörü oluşturmaktadır.

2014 yılında 4.104 işyerinde çalışan kişi sayısı 17.302 'dir.

Grafik 32. Ticari Cirolar

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.me)

Tablo 20. Ürün Çeşitlerine Göre Toptan Ticari Faaliyetlerin Ciro

ÜRÜN ÇEŞİTLERİNE GÖRE TOPTAN TİCARİ FAALİYETLERİN CİROSU (1000 Euro)				
	2009	2010	2011	2012
TOPLAM	1.487.927	1.495.525	1.585.359	1.658.217
Tarımsal hammadde	9.804	13.991	14.892	14.203
Et, balık ve işlenmiş ürünler	51.694	54.614	65.707	74.906
Süt, süt ürünleri ve yumurta	35.458	35.100	40.022	41.630
Meyve ve sebze (Taze ve dondurulmuş)	36.162	33.892	36.173	35.489
Şeker, çikolata,	42.772	47.128	54.802	53.456
Kahve, çay, kakao	36.901	30.708	33.708	31.245
Alkolik ve alkolsüz içecekler	140.941	158.121	159.248	168.234
Diğer gıda ürünleri	55.906	46.167	62.880	81.256
Tütün ve sigara	55.495	49.755	58.081	62.374
Tekstil ve giyim	45.134	40.064	40.923	42.987
Ayakkabı ve deri ürünleri	4.986	5.557	6.144	7.845
Mobilya	28.895	52.547	53.812	51.700
Ev için elektrikli cihazlar	27.895	27.193	29.818	32.450
Porselen ve cam	20.179	4.817	9.073	11.090
Cıllar ve boyalar	29.611	7.769	24.710	27.678
Parfüm ve kozmetik ürünleri	67.494	61.277	66.993	67.570
Eczacılık ürünleri	111.260	143.333	144.235	143.983
Kağıt ürünleri (kitaplar, gazeteler, vs.)	8.520	6.255	8.614	10.025
Kamera ve optik bycucles, diziler	4.908	1.377	2.743	2.572
Sert, sıvı ve gaz yakıtlar	331.582	351.197	346.847	357.028
Metal ürünler ve cevherleri	19.111	22.633	25.827	23.643
Ahşap, yapı malzemesi	78.513	104.802	107.802	102.349
Maden ürünleri, boru hatları	57.817	9.361	24.900	28.956
Kimyasal ürünler	5.282	6.052	6.849	7.856
Hurda ve atık	968	244	1.376	1.205
Makine, ekipman ve aksesuarları	62.074	45.388	48.427	51.982
Diğer	118.565	136.183	110.753	124.505

1.2.17. KARADAĞ HAKKINDA EK BİLGİLER

- Bojana Nehri, yukarı doğru akan, dünyanın tek nehridir. Yağışlı dönemlerde, Drim Nehri'nin su seviyesindeki artışı nedeniyle, nehir kendi akışını engeller, akışı geri dönüp yukarı doğru akar ve İşkodra Gölü'ne dökülür.
- Avrupa'nın en yaşlı ağacı Bar - Ulcinj yolunun yakınında bulunan zeytin ağacıdır ve 2500 yaşındadır.
- "Biogradska gora", Avrupa'nın son üç ilkel ormanlarından biridir.
- Nevidio Komarnica Kanyonu, dünyanın en az geçilebilen kanyon olarak kabul edilmektedir. Nevidio Kanyonu'na ilk defa 1965 yılında bir insan girmiştir. Daha sonra, Nikšić'ten gelen bir dağcı grubu Kanyona götürülmüştür.
- Tara Nehri, Avrupa'nın en büyük tatlısu rezervuarı ve Karadağ'ın en uzun nehridir. Akışının uzunluğu 150 km'dir. Tara Nehri Kanyonu, Avrupa'nın en derin kanyonudur.
- Sveti Stefan, dünyanın tek "şehir - otel" ve turizm merkezi olarak Ripley'in "İster inanın ister inanmayın" adlı kitabında yer almıştır.

1.2.18. KARADAĞ'IN MARKALARI

Şarap ve rakı – Karadağ'ın "Plantaze" şirketi ve onun ürünleri dünya çapında 500'den fazla madalya kazanmıştır. VRANAC şarap markası beş yıl üst üste Brüksel, Roma, Madrid, Paris ve Cenevre'deki MONDE-SEÇİMİNDE beş altın madalya kazanmıştır.

Nikşić birası - 1896 yılından beri üretilmekte olan bu biranın üstün kalitesi, özel tadı ve hoş acılık, üretiminde kullanılan saf dağ suyundan ve doğal kaynaklardan gelmektedir.

Njeduşi'den gelen pastırma – Cetinje'nin 10 km uzağında olan Njeguşi köyünde, iyi kurutulmuş pastırma imalatı bulunmaktadır ve pastırmanın ismine de köyün adı verilmiştir. Bu pastırma Karadağ sofrasının kaçınılmaz, özel bir tadıdır. Karadağ mutfağının kralıdır.

Njeguşi Peyniri – Lovçen Dağının eteklerinde, geleneksel yöntemle çeşitli kuru, yarı yağlı ,yağlı ve zeytin yağlı olanlar da dahil olmak üzere peynirler yapılır. Aralarında en iyisi zeytin yağında olanıdır. Njeguşi peynirinin yanı sıra Pljeva ve Kuçi peyniri de meşhurdur.

Piva süt kremi (PAVLAKA) – Piva Dağında koyun çiftliklerden gelen sıradışı bir üründür.

1.2.19. FİNANSAL HİZMETLER

Bankalar ve mikrofinans kuruluşlarında onaylanmış kredi ve faiz oranlarında düşüş kaydedilirken, bankacılık sektörü yüksek likidite, mevduat büyümesi, bankaların sermaye ve likiditesi ile karakterize edilmektedir.

Finansal hizmetler sektöründeki teklifler “Yatırım ve gönüllü emeklilik fonları” ile genişletilmiştir.

Tablo 21. Karadağ'da Finansal Hizmet Sağlayıcılarının Sayısı

Ticari Bankalar	14
Sigorta Firmaları	11
Borsa	1
Borsada kendi hesabına alım satan yapan firmalar	11
Gönüllü Emeklilik Fonları	2
Yatırım Fonları	7

Karadağ'da bugün faaliyet gösteren 14 bankadan 13'u yabancı banka, 1 ise yerli bankadır. Bankacılık sektörü likit olup Karadağ Merkez Bankası'nın gözetimi altındadır.

Karadağ'da faaliyet gösteren 11 sigorta şirketlerindeki yabancı sermaye payı % 76'dır. Toplam sigorta priminde dominant payı % 88 oranıyla hayat dışı sigortasına aittir.

1.2.20. ÇEVRE KORUMA

Çevre ile ilgili AB mevzuatı ve uluslararası sözleşmeler ile uyumlu olan Ulusal Çevre Politikası, çevre politikası alanında temel amaçları düzenlenmiştir:

- Doğa ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilir korumanın sağlanması,
- Su kalitesinin korunması ve atık suların daha temiz olmasının sağlanması,
- Sürdürülebilir atık yönetiminin sağlanması,
- Hava kirliliği, gürültü ve radyasyon gibi insan sağlığını tehdit eden etkilerin önlenmesi,
- İklim değişikliklerinin azaltılması ve etkilerine uyum sağlanması,
- Kimyasal maddelerin kullanımı ve kontrolü,
- Kontrol sistemi ve risk yönetimi kurularak, çevre yönetim sistemleri ve daha temiz teknolojilerin getirilmesini teşvik ederek sanayi kirliliğinin en aza indirilmesidir.

“Ekolojik “ Karadağ’da, sürdürülebilir turizm, tarım, ormancılık, kırsal kalkınma, ulaştırma ve enerji gibi sektörler için çevrenin korunması ön koşul teşkil etmektedir.

1.2.21. KARADAĞ'A NEDEN YATIRIM YAPILMALIDIR?

ÇÜNKÜ KARADAĞ'DA ;

- Siyasi, parasal ve makroekonomik istikrarı,
- Basit START UP,
- Liberal dış ticaret rejimi,
- Uygun vergi politikası: % 9 kurumlar vergisi, %7 /17 KDV oranı, %9 / 15 gelir vergisi,
- Uluslararası muhasebe standartları
- Ekonomik özgürlüklerin genişletilmesi,
- Coğrafi konumu ve elverişli iklim mevcuttur.

Dünya Ticaret Örgütü'nün ilkelerine dayanarak (Karadağ DTÖ'nün üyesi), Karadağ, 800 Milyon tüketici ile serbest ticaretini sağlayan aşağıda verilen ikili ve çok taraflı anlaşmalar imzalamıştır: Avrupa Birliği ile İstikrar ve Ortaklık Anlaşması, CEFTA 2006 (Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması), EFTA (Avrupa Serbest Ticaret Birliği), Rusya, Beyaz Rusya ve Türkiye.

Tablo 22. Karadağ'da Uygulanan Vergi Oranları

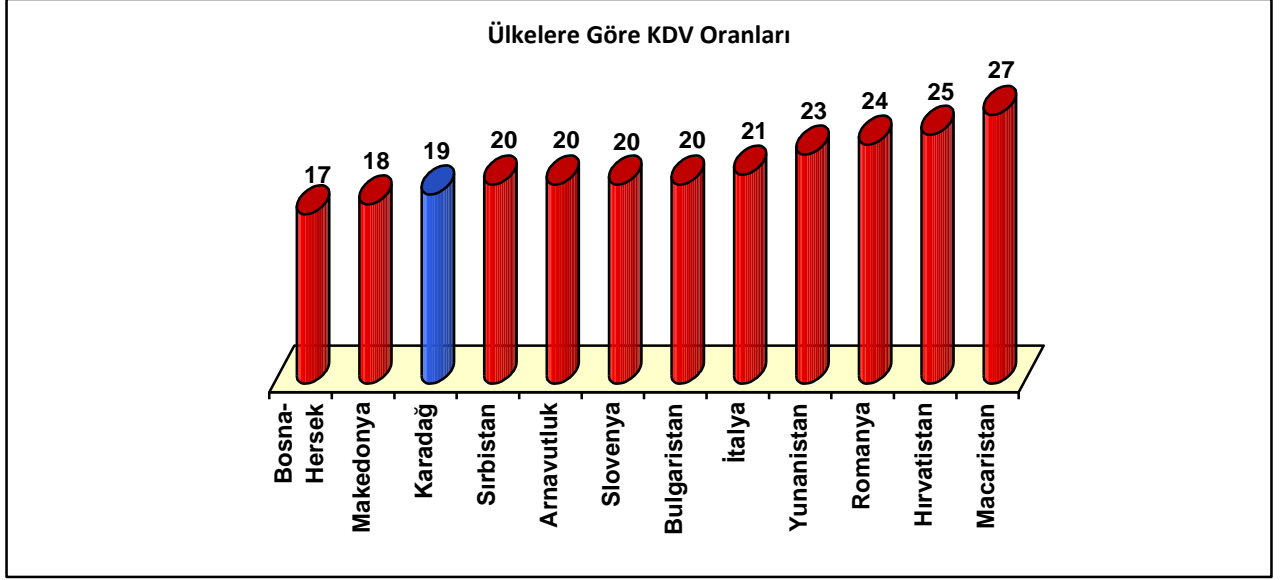
Gelir Vergisi Oranı	% 9 ve % 15 (720 Euro üstü brüt gelirlerde gelir vergisi oranı %15 olarak hesaplanacaktır)
Kurumlar Vergisi Oranı	9%
Katma Değer Vergisi Oranı	% 19 ve % 7

Tablo 23. Çalışanlardan Kesilen Vergi Oranları

AÇIKLAMA	2009	2010	2011	2012
Gelir Vergisi	12%	9%	9%	9%
Gelir Vergisinden Muaf Kısım (Aylık)	70	0 Euro	0 Euro	0 Euro
İşveren Tarafından Ödenen Toplam Katkı	14.5%	9.8%	9.8%	9.8%
Çalışanlar Tarafından Ödenen Toplam Katkı	17.5%	24.0%	24.0%	24.0%
Zorunlu Emeklilik Sigortası İçin Ödenen Toplam Katkı	20.5%	20.5%	20.5%	20.5%
Zorunlu Sağlık Sigortası İçin Ödenen Toplam Katkı	10.5%	12.3%	12.3%	12.3%
İşsizlik Sigortası İçin Toplam Katkı	1.0%	1.0%	1.0%	1.0%
Zorunlu Sosyal Sigorta İçin Toplam Katkı	32.0%	33.8%	33.8%	33.8%

1.2.22. ÜLKELERE GÖRE KDV ORANLARI

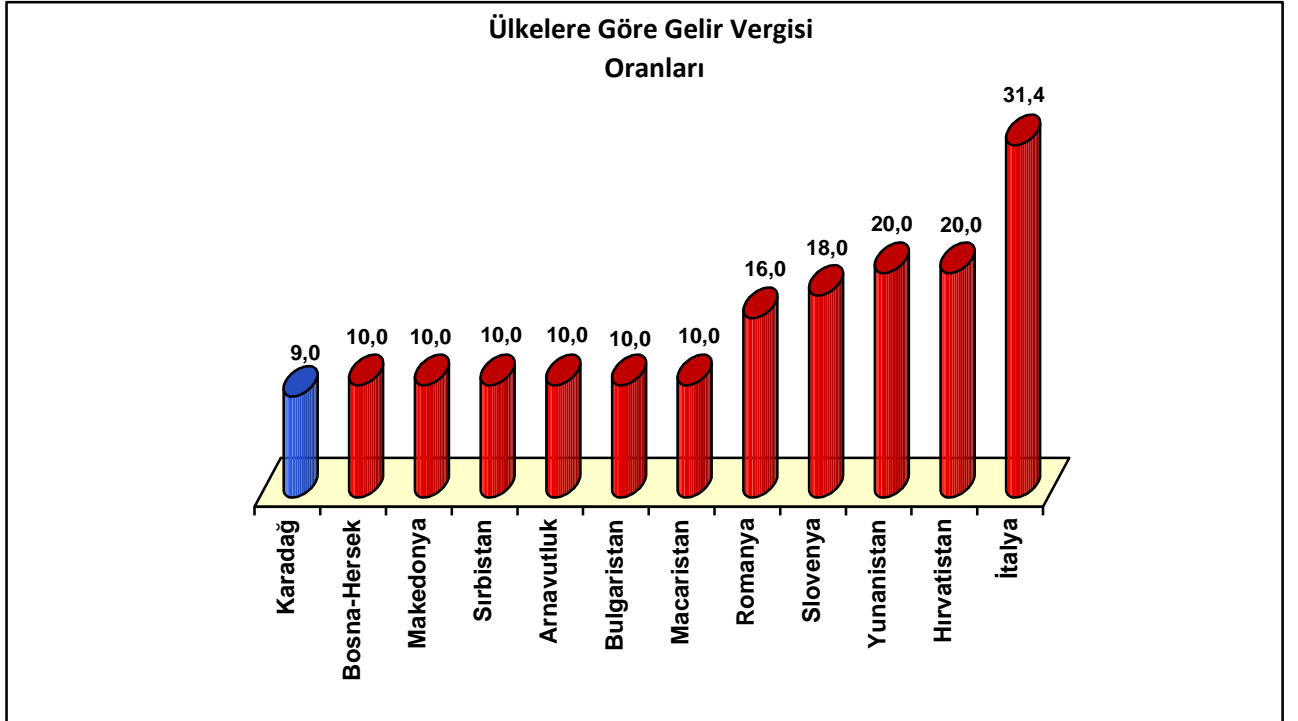
Grafik 33. Ükelere Göre KDV Oranları

Kaynak: Karadağ Merkez Bankası (<http://www.cb-mn.org/>)

1.2.23. ÜLKELERE GÖRE GELİR VERGİSİ ORANLARI

Grafik 34. Ükelere Göre Gelir Vergisi Oranları

Kaynak: Karadağ Merkez Bankası (<http://www.cb-mn.org/>)

1.2.24. YATIRIMCILARA DESTEKLER

TEŞVİK TEDBİRLERİ (PAKETİ)

Milli düzeydeki yatırımlar için teşvik paketine vergi teşvikleri dahildir. Teşvikler aşağıdaki gibidir:

1.2.24.1. Kurumlar Vergisi Muafiyeti

Az gelişmiş belediyelerde üretim faaliyetleri ile uğraşan yeni kurulan tüzel kişiler, ilk sekiz yıl boyunca vergiden muaftır.

Tarım ürünlerinin birincil üretimi, taşımacılık veya tersane, balıkçılık ve çelik sektöründeki vergi mükellefi için vergi muafiyeti veya teşvikler geçerli değildir.

1.2.24.2. Kişisel Gelir Vergisi

Az gelişmiş belediyelerde üretim faaliyetlerine başlayan vergi mükellefi ilk sekiz yıl gelir vergisinden muaftır.

Tarım ürünlerinin birincil üretimi, taşımacılık veya tersane, balıkçılık ve çelik sektöründeki vergi mükellefi için vergi muafiyeti veya tefvikler geçerli değildir.

1.2.24.3. Belirli kategorilerdeki işsizlerin istihdamına yönelik sübvansiyonlar

Aşağıdaki kişileri istihdam eden işveren tarafından sübvansiyonlar kullanılabilir:

- ✓ En az 40 yaşında olan kişi,
- ✓ İşsiz olan Roman, Aşkali veya Mısırlı kişi,
- ✓ İş Kurumunun kayıtlarında beş yıldan fazla bulunan kişi,
- ✓ Kamu kurumlarında çalışan kişi;
- ✓ Stajyerlik sürecinden sonra belirsiz süreli olarak çalışan kişi,
- ✓ İş Kurumu kayıtlarında bulunan ve hizmetlerine artık ihtiyaç duyulmayan kişi,
- ✓ Mevsimlik işi yapan kişi;
- ✓ 25 yılı aşkın iş tecrübesi olan ve maddi tazminattan faydalanan işsiz kişi;
- ✓ Sanayi bölgelerdeki kişi.

Yukarıda listelenen kategorilerdeki işsizler için işveren aşağıda vergileri ödememektedir:

- Ücretler üzerinde zorunlu sosyal sigorta primi (emeklilik ve sakalık sigortası primi, sağlık sigortası primi, işsizlik sigortası primi, çalışma fonu primi)

- Kişisel gelir vergisi

Çalışanın maaşından da aşağıdakiler teşvikler bulunmaktadır.

- % 15.0 oranında emeklilik ve sakatlık sigortası primi;
- % 8.5 oranında sağlık sigortası primi,
- % 0.5 oranında işsizlik sigortası primi,
- Gelir vergisine ek vergi

1.2.24.4. Finansal Destek

İki yıl boyunca, Yatırım ve Kalkınma Fonu'nun (Investment and Development Fund - IDF) 32 Milyon Euro üzerinde yatırımı ile 394 proje desteklerken, bankalar projelerin uygulanması ve değerlendirilmesini 7 Milyon Euro ile desteklemiştir.

Yatırım ve Kalkınma Fonu'nun temel amaçları ekonomik kalkınmayı hızlandırmak ve teşvik etmektir. Fon, kredi ve garanti olasılığını sunarken, Fon kapsamında sermayenin satışı ile ilgili görevleri yerine getirmektedir. Fonun en önemli faaliyet alanları aşağıdaki gibidir:

- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi (kredi ve garanti desteği);
- Altyapı ve çevre projelerinin desteklenmesi;
- İhracat ve istihdamın teşvik edilmesi;
- Sosyal sermayenin geri kalanının özelleştirilmesi.

KOBİ'ler ve girişimcilerin desteği; doğrudan krediler, bankalar aracılığıyla krediler, özel kredi hatları, garantiler ve faktoring yoluyla finanse edilmektedir.

Kredilendirme şartları: 2 yıl ödemesiz, % 4,5 ile % 6,5 arasında değişen faiz oranları ve 8 yıla kadar geri ödeme süresi olarak belirtilmiştir.

Özel avantajlar: Karadağ'ın Kuzeyinde bulunan ve az gelişmiş belediyeler (Cetinje ve Ulcinj) için belirlenmiştir. Sözü geçen belediyelerde, kişiler bir proje aracılığıyla 5 ve daha fazla yeni işçi istihdam ederse ve teminat olarak banka garantisini verir ise, avantajlardan faydalanabilecektir.

MIDAS projesi, Tarım ve Kırsal Kalkınma Bakanlığı işbirliği ile gerçekleştirilmekte ve Yatırım ve Kalkınma Fonu tarafından yürütülmektedir.

Kadınlar tarafından yürütülen projelerin finanse edilmesi için krediler ve gençlerin işleri için (21 ile 35 yaş arasında) kredilerin faiz oranı % 4,5'tir.

1.2.25. SANAYİ BÖLGELERİ

Sanayi bölgeleri ekonominin önemli yapıtaşı olabilmektedir. Sanayi bölgelerinin amacı; ihracatı ve istihdamı arttırmak, üretim ve hizmet sektörleri arasında denge sağlamak ve bu bölgelerde geliştirilen üretim tesislerini destekleyecek faaliyetlerini geliştirmektedir.

Yerel Hükümet düzeyinde olan faydaları:

- ✓ Ödeme koşulları ve diğer ücretlerden yararlanma teşviği;
- ✓ Sanayi bölgesinde kiralama/satın alma fiyatlarının uygun olması;
- ✓ Kişisel gelire uygulanan ek verginin azaltılması veya muaf olunması;
- ✓ Gayrimenkul için uygulanan vergi oranlarının düşürülmesi;
- ✓ Kamu-özel ortaklığı modelinin olumlu tanımlama imkanı;
- ✓ Altyapı ekipmanlarının bulunmadığı alanlarda, altyapı ekipmanlarının bulundurulmasıdır.

2012 yılında, Berane ve Kolaşin’de bulunan sanayi bölgeler yatırımlara açıktır.

Berane Belediyesinde "Rudeş" sanayi bölgesi bulunmaktadır. "Rudeş" sanayi bölgesinde, sanayi bölgesinin yanında yeşil alanları ve yolları mevcuttur. Sanayi bölgesi 548.355,398 m² 'lik alanı kapsamakta olup bölgenin bir parçası özel mülkiyetin elindedir.

Bu bölgede iş yapmak için sunulan teşvikler aşağıdaki gibidir:

- Arazi 10 yıllık süreliğine ücretsiz olarak kullanım amaçlı verilmektedir;
- Potansiyel yatırımcıların arazi kullanımı karşılığında belli bir işçi sayısını istihdam etmelidir. Ayrıca;
 - 2.500m²'lik bir arazinin kullanımı için 3-5 işçinin istihdamı,
 - 5.000m²'lik bir arazinin kullanımı için 6-10 işçinin istihdamı,
 - 10.000m²'lik arazinin kullanımı için 11-20 işçinin istihdamı.
- İdari engellerinin kaldırılması;
Küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi için kurumsal ve mali desteğin sağlanması;
- Kamu-özel ortaklığı imkanları;
- Arazinin kira bedelinin ücretsiz olma imkanı;
- İşyerini kiralama imkanı ve
- Potansiyel yatırımcılara alanın bir kısmının parsellenerek verilmesi

Kolaşin Belediyesi "Bakovići" bölgesini sanayi bölgesi olarak ilan etmiştir. "Bakovići" sanayi bölgesi, şehir merkezine sadece 3 km mesafede, Mojkovac – Kolaşin ana yolunun sağ ve sol taraflarında olup 30 ha'lık bir alanı kapsamaktadır.

Bu bölgede iş yapmak için teşvikler aşağıdaki gibidir:

- Potansiyel yatırımcılar, hafif sanayinin imalat tesislerinde, inşaat arazisinin altyapı hizmetlerinin ödemesinden muaftır;
- Arazinin kira bedelinin ücretsiz olma imkanı;
- Bu bölgede iş yapıldığında, ilk 8 sene gelir vergisi ve ek vergiden muafiyet söz konusudur.

Cetinje Belediyesi, 133.000 m²'lik alanı kapsamakta olan "Gornji Obod" kompleksi ve 23.121 m²'lik alanı kapsamakta olan eski "Kosuta" bölgesi için teşvik programını tanımlamıştır. Bu bölge su, elektrik ve yollar dahil olmak üzere gerekli altyapı ile donatılmıştır.

Podgorica Belediyesinde, ilk sanayi bölgesinin kurulması için önerilen arazi Golubovci Havalimanının yakınında bulunmakta ve yaklaşık 46 ha'lık alanı kapsamaktadır.

Bijelo Polje Belediyesi'nde bulunan ve Şehir Parkı olarak adlandırılan alan bir sanayi bölgesinin oluşturulması için en rekabetçi konumunu temsil etmektedir. Kapasiteleri mikro ve küçük üretim tesislerinin ihtiyaçları, şirket büroları, iş geliştirme, lojistik merkezi gibi faaliyetlere göre ayarlanmış olacaktır. Ayrıca, yatırımcıların ihtiyaçları ve ilgi alanlarına göre ek binaların inşa edilmesi de mümkün olabilecektir.

Nikšić Belediyesinde sanayi bölgesi bulunmakta olup üretim faaliyetlerinin yerine getirilmesi ve yatırımcılara uygun bir iş ortamının sağlanması açısından Tosçelik Nikšić şirketinin bir parçasını içermektedir.

Ulcinj Belediyesi, "Vladimirske Krute" bölgesi ve Bar – Vladimir ana yolunun bir parçasını sanayi bölgesi olarak ilan etmiştir. Bölge toplam 276.166 m²'lik alanda bulunmaktadır.

Zabljak Belediyesi 5 potansiyel sanayi bölgesi belirlemiştir:

1. Njegovuđa ve Pilana – toplam alanı 10 ha,
2. Njegovuđa II – toplam alanı 4 ha,
3. Vruljci – çakıllı alan, 10 ha,
4. Žabljak iş bölgesi – toplam alanı 32 ha ve
5. Hizmet bölgesi - toplam alanı 8 ha.

Mojkovac Belediyesinde planlanan sanayi bölgeleri:

- Eski ahşap işleme tesisi "Vukman Kruscic" ve Podbišće'de bulunan otel ve turistik bölgesi "Zakršnica";
- Eski "Tailing pond" ve eski spor ve rekreasyon tesisi olarak bilinen "Babića alanı";
- Gornje Polje'de bulunan "Varda" bölgesi ve eski maden yatağı "Brskovo".

Tivat Belediyesinin 2020 Mekansal ve Kentsel İmar Planı, üretim amaçlı ve belediyeçilik hizmetlerine yönelik bir alanı belirlemiştir. Mekansal ve Kentsel İmar Planı tarafından 23.690 m²'lik alan "Gradišnica" bölgesi olarak planlanmıştır. Ayrıca, Devlet Çalışması çerçevesinde 4. Bölgedeki "Sektör 22 ve sektör 23'ün bir parçası", şirketlere ve ticari hizmetlerine yönelik bölgeler olarak tanımlanmıştır. 6 bölgede bulunan "Kalardovo'nun Çiçek Adası Brdišta" depolama ve hizmet bölgesi olarak planlanmıştır.

Danilovgrad Belediyesi, sanayi tesislerinin inşaatı için Spuz bölgesinde bulunan arazi planlanmıştır. Bu bölge, tarımsal-sanayi bölgesi olarak bilinmekte ve tarımsal üretimin yanı sıra tarım üretimin tesisleri ya inşaa edilmiş ya da inşaat aşamasındadır.

M-18 Podgorica-Nikšić yolu üzerinde ve yeniden yapılmış olan Danilovgrad-Spuz-KPD-Podgorica yerel yol üzerinde endüstriyel ve tarımsal üretim tesislerinin inşaatı ile ilgili izin verilmiştir.

Danilovgrad'daki demiryolu istasyonunun yakınında ve Danilovgrad-Glava Zete-Bogetići yolunun sağ tarafında endüstriyel ve tarımsal üretim tesislerinin inşaatı ile ilgili izin verilmiştir. Bu bölge benzin istasyonunun yakınında bulunmakta ve Nikšić sınırına kadar uzanmaktadır.

2.1. TÜRKİYE İLE EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

Karadağ ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ticaret hacmi son yıllarda yukarıya doğru bir eğilim göstermekle birlikte, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin daha da geliştirilmesi için daha pek çok imkân mevcuttur. Bunu derken sadece aramızdaki ticareti değil aynı zamanda değişik alanlarda yapılacak iktisadi işbirliğinin teşvikini, yeni yatırımları, üretim alanlarında birlikte hareket edilmesini ve özellikle Türk şirketleri tarafından Karadağ'da doğrudan yatırımlar gerçekleştirmelerini kast etmekteyim.

Balkan ülkeleri 1990'lı yılların başından itibaren ekonomilerini modernleştirme yolunda çok önemli mesafeler kat etmiştir. Bu sayede de, hem ticaret hem de yatırımlar açısından giderek daha önemli bir cazibe merkezi olma özelliğini kazanmıştır. Ancak Türkiye ile Karadağ arasındaki ticari ve yatırım alanındaki ilişkileri yeterince geliştiremediğimiz de ortadadır. Aşağıdaki tablo da bunun kanıtıdır. Karadağ'daki

- ✓ İlk ve en büyük yatırımcımız Bursa merkezli Gintaş Şirketler grubudur. Karadağ'ın Başkenti Podgorica'da 58 bin metrekare toplam yapı alanına modern bir pazar yeri ve alışveriş merkezi yapmıştır.
- ✓ İkinci sırada ise Tosyalı holding yer almaktadır. Tosçelik, demirçelik üreticisi Niksiç şehrindeki Zeljezara fabrikasını satın almıştır.
- ✓ Üçüncü sırada ise Global port firması, Karadağ'ın Bar Limanı'nın halka açık olmayan % 62'lik hissesini özelleştirme yoluyla almıştır. Böylelikle bir Türk şirketi yabancı limanda ilk defa çoğunluk hissesini elde etmiş olmuştur.
- ✓ Dördüncü sırada ise Borsa İstanbul, Avrasya borsaları arasında bölgesel bir ağ kurulmasına yönelik hedefleri doğrultusunda Bakü, Kırgız ve Saraybosna borsalarının ardından Karadağ Borsası'nın % 24.38 hissesini 449,8 bin Euro karşılığında satın almıştır.

2.1.1. KARADAĞ'DAKİ TÜRK FİRMA SAYISI VE GERÇEKLEŞTİRDİKLERİ YATIRIMLAR

Tablo 24. Karadağ'daki Türk Firma Sayısı ve Gerçekleştirdikleri Yatırımlar

FİRMA ADI	YATIRIM ALANI
Gintaş Şirketler Grubu	Karadağ'ın Başkenti Podgorica'da 58 bin metrekare toplam yapı alanına modern bir pazar yeri ve alışveriş merkezi yaptı. (2008/2010)
Türk Hava Yolları	Podgorica - Karadağ uçuş seferlerini başlattı. (08 Temmuz 2010)
GintaşMont	**** Yıldızlı Ramada Oteli yaptı. (2009/2012)
Tosçelik Holding	Zeljezara Niksic Demir Çelik Fabrikasını satın aldı. (30/04/2012).
Global Port	Global Liman İşletmeleri Karadağ'ın Bar Limanı'nın halka açık olmayan %62'lik hissesini özelleştirme yoluyla aldı. (15 Kasım 2013)
Borsa İstanbul	Borsa İstanbul, Karadağ Borsası'nın % 24.38 hissesini 449,8 bin Euro karşılığında satın aldı. (18 Aralık 2013)
Ziraat Bankası	Nisan 2015 tarihinde çalışma izni aldı.
FİRMA ADI	İŞTİGAL ALANI
M.G.B. D.o.o. Mağazası	Başkent Podgoritsa'da pencere satan mağazasını açtı (01/03/2011)
Özel Sante-Plus Hastanesi	Balkan Ülkelerine hizmet veren hastane, Podgoritsa'da şube açtı. (17/7/2012)
Luigi Deri Mağazası	İstanbul merkezli firma Budva'da deri ürünleri satan mağazasını açtı. (Nisan 2013)
Mutfak Crna Gora	Başkent Podgoritsa'da lokantasını açtı. (01/08/2013)
Kosmarine D.o.o.	Bar şehrinde güneş enerjisi sistemleri satan bir mağazasını açtı. (01/12/2013)
Feza Eğitim	Başkent Podgoritsa'da yabancı dil eğitim merkezi açıldı. (01/01/2012)
La Monte D.o.o.	Başkent Podgoritsa'da çanta-ayakkabı satan mağazasını açtı. (01/03/2013)
Marintek D.o.o.	Bar şehrinde yatların bakım ve satış işiyle uğraşan mağazasını açtı. (01/04/2013)

Karadağ Merkez Bankası verilerine göre, 2013 yılında Türk firmalarının Karadağ'a yaptığı yatırımların toplamının yaklaşık **14 milyon 317 bin Euro** olduğu görülmektedir. Bu toplamla Türkiye 2014 yılında Karadağ'a yatırım yapan ülkeler arasında 9' uncu sırada yer almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası verilerine göre Karadağlı firmaların Türkiye'de herhangi bir yatırımları bulunmamaktadır.

Karadağ Merkez Bankası verilerine göre ise Türkiye'ye para transferi görülmektedir. Bunlar Türk firmalarının Türkiye'ye göndermiş oldukları paralar olarak değerlendirilmektedir.

2.1.2. Yabancı Yatırımlar

Tablo 25. Türkiye İle Karadağ Arasındaki Doğrudan Yatırımlar

	Birim: Bin Euro				
	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye'nin Karadağ'daki Doğrudan Yatırımları	3.347,70	993,3	24.994,70	22.608,60	14.317,00
Karadağ'ın Türkiye'deki Doğrudan Yatırımları	22,7	74,7	21,3	20,8	0
Kaynak: Karadağ' Merkez Bankası (http://www.cb-mn.org/eng/index.php)					
Not: Veri kaynağı ödeme işlemleri (ITRS) ve veri ödeme ülkeye göre verilmiştir					

Karadağ'ın Türk yatırımcıyı çekebilmek için yapması gerektiği düşünülen uygulamaların bazıları şöyledir:

- Ucuz enerji ve ucuz girdi temini,
- Vergi muafiyeti,
- Düşük bedelli veya bedelsiz yer temini,
- Sosyal güvenlik primlerinde indirim,
- Bürokrasinin azaltılması ve yabancı yatırımcıya başvuru sırasında yetkili tek merciinin uygulamasına bir an önce geçilmesi.

2.1.3. Karadağ'da Yatırım Ortamına İlişkin Tehditler/Fırsatlar

Karadağ'da yatırım ortamına ilişkin tehdit ve fırsatlar aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 76: Karadağ'da Yatırım Ortamına İlişkin Tehditler/Fırsatlar

KARADAĞ'DA YATIRIM ORTAMINA İLİŞKİN	
TEHDİTLER	FIRSATLAR
1. Yeni ülke olmalarından dolayı standartlarının tam oturmamış olması,	1. Genç ve dinamik bir ülke olması,
2. İnşaat ve özelleştirme konularında daha net bir prosedüre sahip olması gerektiği,	2. İstikrarlı ve güvenli olması (NATO ve AB entegrasyonu),
3. KDV'nin farklı yorumlanmasına izin verilmeyecek yeni bir düzenlemenin yapılması (Türkiye'deki ana şirketten Karadağ'daki temsilciliğe gönderilen paraların yıl içerisinde 18.000 Euro'yu geçmesi durumunda Karadağ KDV kanunu gereği 18.000 Euro'nun üzerindeki miktarın %17'lik KDV vergisi ile vergilendirilmesi,	3. Yasalar karşısında yabancı firmaların yerli firmalar ile eşit olması,
4. Yabancı Yatırımcılar için Vergi Kanununun yeniden düzenlenmesi ihtiyacı, (Herhangi bir mal alım-satımı yapılmayan temsilcilik hesabında bulunan paranın da "şirket karı" olarak nitelendirilmesi ve vergi alınması)	4. Vergilerin (Kurumlar vergisi, KDV, gelir vergisi) bölgenin diğer ülkelerine göre daha düşük olması, (kurumlar vergisi (%9), KDV (%19 & 7)),
5. Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması'nın uygulanmasında sorunlar yaşanması,	5. AB ülkeleri, EFTA ülkeleri, CEFTA ülkeleri ,Türkiye, Rusya, Ukrayna ile Serbest Ticaret Anlaşmalarının olması,
6. Banka ve para aktarma faaliyetlerinin yavaş olması. Finansal işlemlerin geliştirilmesi gerekmektedir.	6. Konum itibari ile Avrupa'ya kara, hava ve deniz yolu ile bağlı olması,
7. İnşaat izinlerinde yaşanan sıkıntılar olması	7. Haftada 7 gün İstanbul - Podgorica direk uçak seferleri,
8. Kalifiye eleman bulmada ve yabancı işçi getirme de yaşanan zorluklar,	8. Karadağ'ın Türkiye'ye mesafe olarak yakınlığı (İstanbul-Karadağ uçak ile 75 dakika),
9. Açılan ihalelerde gereksiz şartların yer alması,	9. Avrupa'ya yakınlığı ve kolay entegre olacak olmaları,
	10. İzmir ile Arnavutluk'un Durres Limanı arasında ro-ro seferlerinin başlatılacağı öğrenilmiş olup bu seferlerin Karadağ'ın Serbest Bölgesi Bar Limanı'nı da kapsayacak şekilde genişletilmesi ihtimali,
	11. Bölgesel iş için merkez ülke olabilmesi,
	12. Turistik bir ülke olması,
	13. Organik Tarım açısından çok elverişli bir ülke olması,

2.1.4. Türk Firmalarına Yönelik Yatırım Alanları

Tablo 27. Türk Firmalarına Yönelik Yatırım Alanları

TÜRK FİRMALARINA YÖNELİK POTANSİYEL YATIRIM ALANLARI
Turizm (Yaz ve Kış)
Enerji (Büyük, küçük HES ve yenilenebilir enerji teknolojileri)
Büyükbaş, küçükbaş hayvan yetiştirilmesi ve ürünlerinin üretimi
Tarım (özellikle organik)
Gıda üretimi -özellikle süt ve süt ürünleri
Beyaz eşya üretimi
Orman ve ormancılık ürünleri işletmesi (Her türlü mobilya imalatı)
Tekstil (giyim-döşemelik) yatırımı, ayakkabı üretimi

2.1.5. İMZALANAN ANLAŞMA VE PROTOKOLLER

İki ülke arasında ekonomik, kültür, sağlık, sosyal güvenlik ve askeri alanlarda önemli anlaşmalara imza atılmıştır. Anlaşmalar, protokoller ve imza tarihleri aşağıdaki listede yer almaktadır.

Tablo 28: Türkiye ile Karadağ Arasında İmzalanan Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan ve Karadağ Bakanlar Kurulu Arasında Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması	12.02.2004
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan ve Karadağ Bakanlar Konseyi Arasında Askeri-Bilimsel ve Askeri-Teknik İşbirliği Konusunda Anlaşma	23.07.2004
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi	13.03.2007
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Karadağ Hükümeti Arasında Karşılıklı Vize Muafiyeti Anlaşması	18.01.2008
Yolcu ve Eşyanın Karayoluyla Uluslararası Taşınmasına İlişkin Anlaşma	11.12.2009
Ekonomik İşbirliği Anlaşması	11.12.2009
Serbest Ticaret Anlaşması	14.01.2010
Turizm Anlaşması	11.02.2011
Sosyal Güvenlik Anlaşması	15.03.2012
Protokol Adı	İmza Tarihi
Kara Ulaştırması Karma Komisyon Toplantısı	14.02.2007
Teknik Müşavirlik Hizmetleri Mutabakat Zaptı	23.03.2009
Türkiye-Karadağ Karma Ekonomik Komisyonu (KEK I) (PODGORİCA)	03.12.2010
Türkiye-Karadağ Karma Ekonomik Komisyonu (KEK II) (ANKARA)	18.04.2012
Türkiye-Karadağ Karma Ekonomik Komisyonu (KEK III) (PODGORİCA)	05.12.2014

2.1.6. TÜRKİYE-KARADAĞ SERBEST TİCARET ANLAŞMASI

- Türkiye-Karadağ Serbest Ticaret Anlaşması 1 Mart 2010 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, münhasıran mal ticaretine ilişkin hususlar içermektedir.
- STA kapsamında sanayi ürünlerinin tamamı liberalizasyon kapsamında yer almaktadır. Bu çerçevede, ülkemiz Karadağ menşeli tüm sanayi ürünleri için STA'nın yürürlüğe girişiyle beraber gümrük vergilerini sıfırlamıştır.
- Karadağ ise Anlaşma'nın II sayılı ekinde yer alan ve hassas addettiği bir grup ürünün gümrük vergisini STA'nın yürürlüğe girişini takiben 3 yıllık veya 5 yıllık indirim takvimi çerçevesinde kademeli olarak kaldırmayı öngörmüştür. Söz konusu II sayılı Ek haricinde kalan tüm ürünlerin gümrük vergilerini ise yürürlüğe girişle beraber sıfırlamıştır¹.
- 3 yıllık takvim kapsamında yer alan ürünlerin gümrük vergisi 1 Ocak 2013 tarihi itibarıyla sıfırlanmış olup, 5 yıllık indirim takviminde yer alan ürünlerin indirim takvimi ise 1 Ocak 2015 tarihi itibarıyla tamamlanacaktır.
- 5 yıllık indirim takviminde yer alan ürünler arasında insan tüketimine mahsus tuz, bazı makyaj malzemeleri, şampuanlar, saç boyaları, diş macunları, sabun, temizlik malzemeleri, plastikten bazı eşya, otomobil lastiği, deri çantalar ve bavullar, çerçeveler, kağıt-kartondan ürünler, bazı tekstil ve konfeksiyon ürünleri, ayakkabı, mermer, çimentodan seramikten eşya, bazı demir-çelik ürünleri, alüminyumdan eşya, beyaz eşya, bazı motorlu taşıtlar, ahşap mobilyalar vb. yer almaktadır. Bu ürünler 2014 yılı itibarıyla Karadağ'a ihracatta MFN vergi üzerinden %80 oranında indirimden faydalanmakta olup, 1 Ocak 2015 tarihi itibarıyla tamamen gümrük vergisinden muaf olarak ihraç edilebilecektir.
- Tarım ürünleri bakımından ise sektörün iki ülke bakımından arz ettiği hassasiyeti nedeniyle yalnızca birkaç ürün tarife kotası kapsamında tavize konu kılınmıştır. Bu çerçevede, Karadağ tarafı ülkemiz menşeli mercimekte miktar sınırlaması olmaksızın; kuru kayısıda ise 100 ton için gümrük vergisi muafiyeti sağlamıştır. Türkiye ise Karadağ menşeli makarna (500 ton), reçel ve marmelatlar (300 ton) ve şarap (2.500 hl) için bir miktar gümrük vergisi indirimi sağlamıştır.

¹ WTO Tariff Profile'a göre 2011 yılı Karadağ'ın ortalama MFN vergisi %4,3; Tarımda ortalama vergisi %10,4; Tarım dışı ürünlerde ise %3,3'dür.

- 1 Ocak 2008 tarihinde yürürlüğe giren ticaret ve ticari hususlara ilişkin AB-Karadağ Geçici Anlaşması kapsamında ise Karadağ, AB menşeli sanayi ürünleri ithalatında 3 yıllık bir indirim takvimi çerçevesinde gümrük vergilerini 1 Ocak 2011 tarihi itibarıyla tamamen sıfırlamıştır. Tarım ürünlerinde ise taraflar kapsamlı taviz değişiminde bulunmuşlardır.
- Türkiye-Karadağ ikili ticaretinde denge Türkiye lehine olmakla beraber STA'nın yürürlüğe girişinden bu yana ticaret açığının Karadağ lehine kapanmakta olduğu görülmektedir. STA'nın yürürlüğe girişi öncesi olan 2009 yılında 1'e 4.5 seviyesinde olan açık 2013 yılı itibarıyla 1'e 2.5 seviyesine gerilemiştir.
- STA'nın yürürlük öncesi olan 2009 yılı ile 2013 yılını kıyasladığımızda Karadağ'a binek otomobiller, ev tekstili, beyaz eşya (buzdolabı, çamaşır makineleri), monitör-projektör-TV alıcıları ve işlenmemiş alüminyum ihracatımızda artış kaydedilmiştir. Aynı karşılaştırma döneminde Karadağ'ın ülkemize hurda demir-çelik ve hurda alüminyum ihracatının arttığı görülmektedir.
- STA'da, tarım ürünlerindeki mevcut tavizlerin geliştirilmesi ve kapsamının Anlaşma'nın kapsamadığı alanlara genişletilmesi yönünde müzakerelerde bulunmasına imkan veren hükümler bulunmaktadır.
- Tarım tavizlerinin geliştirilmesi hususu 1 Nisan 2013 tarihinde yapılan Ortak komite toplantısında gündeme gelmekle beraber konu hakkında ilerleme sağlanamamıştır. Karadağ tarafının canlı hayvan ve etteki taviz talepleri ülkemiz hassasiyetleri ve anılan ülkenin hayvan sağlığı koşulları gerekçe gösterilmek suretiyle kabul görmemektedir.

2.1.7. TÜRKİYE İLE KARADAĞ ARASINDAKİ TİCARİ İLİŞKİLERİN GENEL DURUMU

Karadağ ile ikili ticari ilişkilerimizdeki gelişme trendi devam etmektedir. 2006 yılında 6 milyon 760 bin Euro seviyesinde gerçekleşen ikili ticaret hacmimiz, 2010 yılında hemen hemen 4 kat artarak 25 milyon 538 bin Euro olurken, 2011 yılı dış ticaret hacmi 2010 yılındaki göstermiş olduğu artışa paralel olarak 29 milyon 876 bin Euro seviyesine ulaşmıştır. 2012 yılında 36 milyon 585 bin Euro olan dış ticaret hacmi 2013 yılında ise 30 milyon 650 bin olmuştur. 2013 yılında Karadağ'dan yaptığımız ithalatta 5 milyon 232 bin Euroluk azalma meydana gelmiştir. Karadağ'dan yaptığımız ithalatta özellikle 2011 yılında % 222 oranına artış olmuştur. Bunun nedeni ise Türkiye'nin büyümesine ve ara mallara duyulan ihtiyacımızın artmasından dolayı olmuştur. 2006 yılında Karadağ'dan ithalatımız 951 bin Euro iken 2010 yılında 4 milyon 728 bin Euro'ya yükselmiştir. 2011 yılında ise daha da artarak 10 milyon 522 bin Euro olmuştur. 2012 yılında ise Karadağ'dan yapmış olduğumuz ithalat 14 milyon Euro civarında olmuştur. 2013 yılında ise Karadağ'dan yapmış olduğumuz ithalat 8 milyon 688 bin Euro olmuştur.

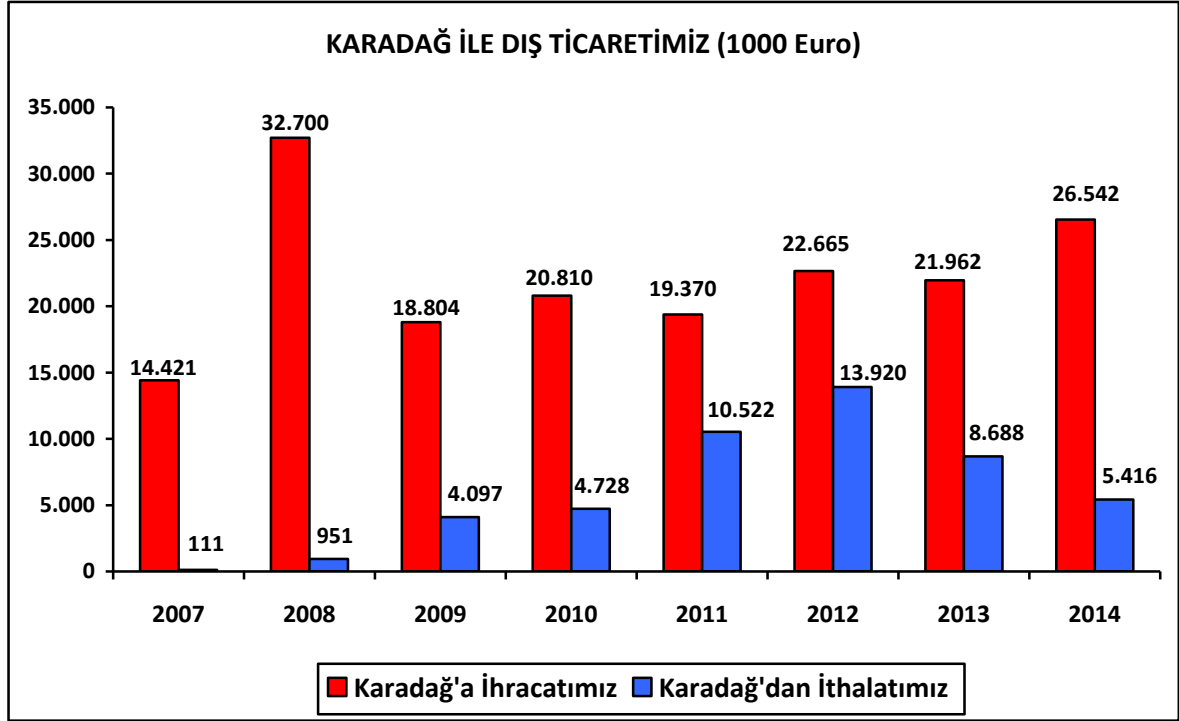
2014 yılında ise Karadağ'a yapmış olduğumuz ihracat bir önceki yıla göre % 20'lik bir artışla 26 milyon 542 bin Euro olmuştur. Karadağ'dan ithalatımız ise bir önceki yıla göre % 37,6 azalarak 5 milyon 416 bin euro olmuştur. İthalatımızda Tosçelik (Tosyalı Holding) firmasının Karadağ'dan Türkiye'ye paymış olduğu ihracatın payı büyüktür.

Tablo 29. Karadağ ile Türkiye Arasındaki Dış Ticaret

	KARADAĞ İle TÜRKİYE ARASINDAKİ DİŞ TİCARET				KARADAĞ'IN DİŞ TİCARETİ			
	Birim: Bin Euro				Birim: Bin Euro			
	KARADAĞ'A İHRACATIMI Z	KARADAĞ' DAN İTHALATIM IZ	HACİM	DENGE	İHRACAT	İTHALAT	KARADAĞ'IN TOPLAM İHRACATINDAKİ % 'miz	KARADAĞ'IN TOPLAM İTHALATINDAKİ % 'miz
2006	6.104	602	6.706	5.502	441.133	1.457.361	0,14	0,42
2007	14.421	111	14.532	14.310	455.739	2.073.093	0,02	0,70
2008	32.700	951	33.651	31.749	416.165	2.529.741	0,23	1,29
2009	18.804	4.097	22.901	14.707	277.011	1.654.170	1,48	1,14
2010	20.810	4.728	25.538	16.082	330.367	1.657.330	1,43	1,26
2011	19.370	10.522	29.892	8.848	454.381	1.823.337	2,32	1,06
2012	22.665	13.920	36.585	8.745	366.894	1.820.849	3,79	1,24
2013	21.962	8.688	30.650	13.274	375.536	1.773.215	2,31	1,23
2014	26.542	5.416	31.939	21.108	333.166	1.784.214	1,62	1,48

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

Grafik 35. Karadağ İle Dış Ticaretimiz

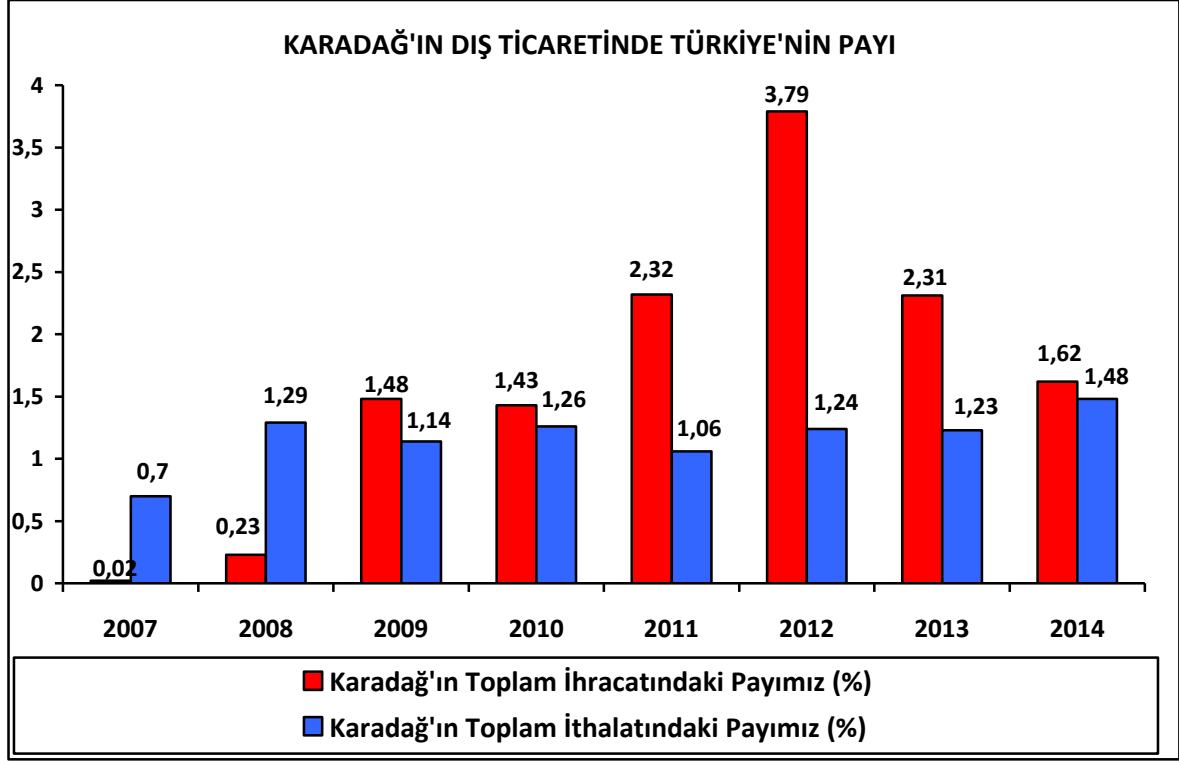
Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

Türkiye 2014 yılında toplam 250 ülkeye yaklaşık 157,6 milyar dolarlık ihracat yapmıştır. Karadağ'a yapılan 35 milyon 039 bin dolarlık ihracat ile 144'cü. sırada yer almıştır.

Türkiye 2013 yılında toplam 238 ülkeden yaklaşık 242 milyar dolarlık ithalat yapmıştır. Karadağ'dan yapılan 7 milyon 373 bin dolarlık ithalat ile 144'cü. sırada yer almıştır.

Karadağ nerede ise her ürünü ithal eden bir ülkedir. İhracatın ithalatı karşılama oranı % 20 civarındadır. 2014 yılında bu oran % 19,5 olmuştur. İthalata bağımlı bir ülke olmasına rağmen Karadağ'ın toplam ithalatı içerisindeki payımız çok düşüktür. 2011 yılında % 1,06, 2012 yılında %1,24, 2013 yılında % 1,23 ve 2014 yılında 1,48 olmuştur. Karadağ'ın toplam ihracatı içerisindeki Türkiye'nin aldığı pay, 2011 yılında 2,32, 2012 yılında % 3,79, 2013 yılında % 2,31 ve 2014 yılında 1,62 olmuştur.

Grafik 36. Karadağ'ın Dış Ticaretinde Türkiye'nin Payı

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

İki ülke arasındaki ticari ilişki Türkiye lehine seyir halinde olsa da her iki ülkenin toplam dış ticaret hacimleri karşılaştırıldığında, ikili ticaret hacmi potansiyelinin oldukça altında seyrettiği görülmektedir.

Bunun nedenleri arasında;

- ✓ Firmalarımızın Karadağ pazarını küçük bulmaları,
- ✓ Karadağ'ın Batı Balkan Ülkeleri (CEFTA-19 Aralık 2006) ve Avrupa Birliği ile imzalamış Serbest Ticaret Anlaşmaları,
- ✓ Nakliye giderlerinin fazla olması (Türkiye'den gelen tırlar ortalama 2.500 Euro almaktadır),
- ✓ Karadağ'ın Balkan Ülkeleri ile olan akrabalık ilişkilerinden dolayı malları onlardan almaları,
- ✓ Balkan ülkeleri ile aynı dili konuşmaları

Karadağ'a yönelik ihracatımızda, 2014 yılında ana sektörler itibariyle 23,48 milyon Euro ile sanayi sektörü ilk sıra alırken. 1 milyon 890 bin Euro ile tarımsal ürünler ikinci sırada yer almıştır. Üçüncü sırada ise 935 bin Euro ile madencilik ürünleri almıştır.

Karadağ'dan yaptığımız ithalatın ana sektörler göre dağılımında ise ilk sırada yaklaşık 5 milyon 198 bin Euro ile madencilik ürünleri yer almaktadır. İkinci sırada ise 139 bin Euro ile sanayi ürünleri olmuştur.

Karadağ'dan ithalatımızın nerede ise tamamı madencilik ürünlerinden oluşmaktadır.

Tabo 30. Sektörlere Göre Karadağ İle Dış Ticaretimiz

SEKTÖRLERE GÖRE KARADAĞ İLE DIŞ TİCARETİMİZ (Euro)	2014	
SEKTÖRLER	İHRACAT	İTHALAT
1- TARIMSAL ÜRÜNLER	1.890.709	223.027
i-Gıda Maddeleri	1.885.727	179
ii-Tarımsal Ham maddeler	4.982	222.848
2- MADENCİLİK ÜRÜNLERİ	935.416	5.198.389
i- (27, 28) Maden cevherleri ve döküntüleri	21.523	5.011.533
ii- Mineral yakıtlar ve mineral yağlar (3)	382.387	0
iii- Demir dışı metaller (68)	531.506	186.856
3- SANAYİ	23.489.291	139.460
i-Demir ve çelik (67)	363.942	81.500
ii-Kimyasallar	3.793.740	335
iii-Diğer yarı mamuller	3.962.190	10.276
iv- Makinalar ve ulaşım araçları	7.402.128	10.266
- (75, 76, 776) Büro makinaları ve haberleşme cihazları	934.161	0
- (781, 782, 783, 784, 7132, 7783) Otomotiv sanayii ürünleri	1.611.820	0
- Diğer makina ve ulaşım araçları	4.856.147	10.266
v- Dokumacılık ürünleri (65)	2.163.814	0
vi- Hazır giyim (84)	2.384.681	0
vii - Diğer tüketim malları (81, 82, 83, 85, 87, 88, 89 (-891))	3.418.796	37.083
4- DİĞER ÜRÜNLER (9+891)	209.810	20.737
Genel Toplam	26.525.226	5.581.613

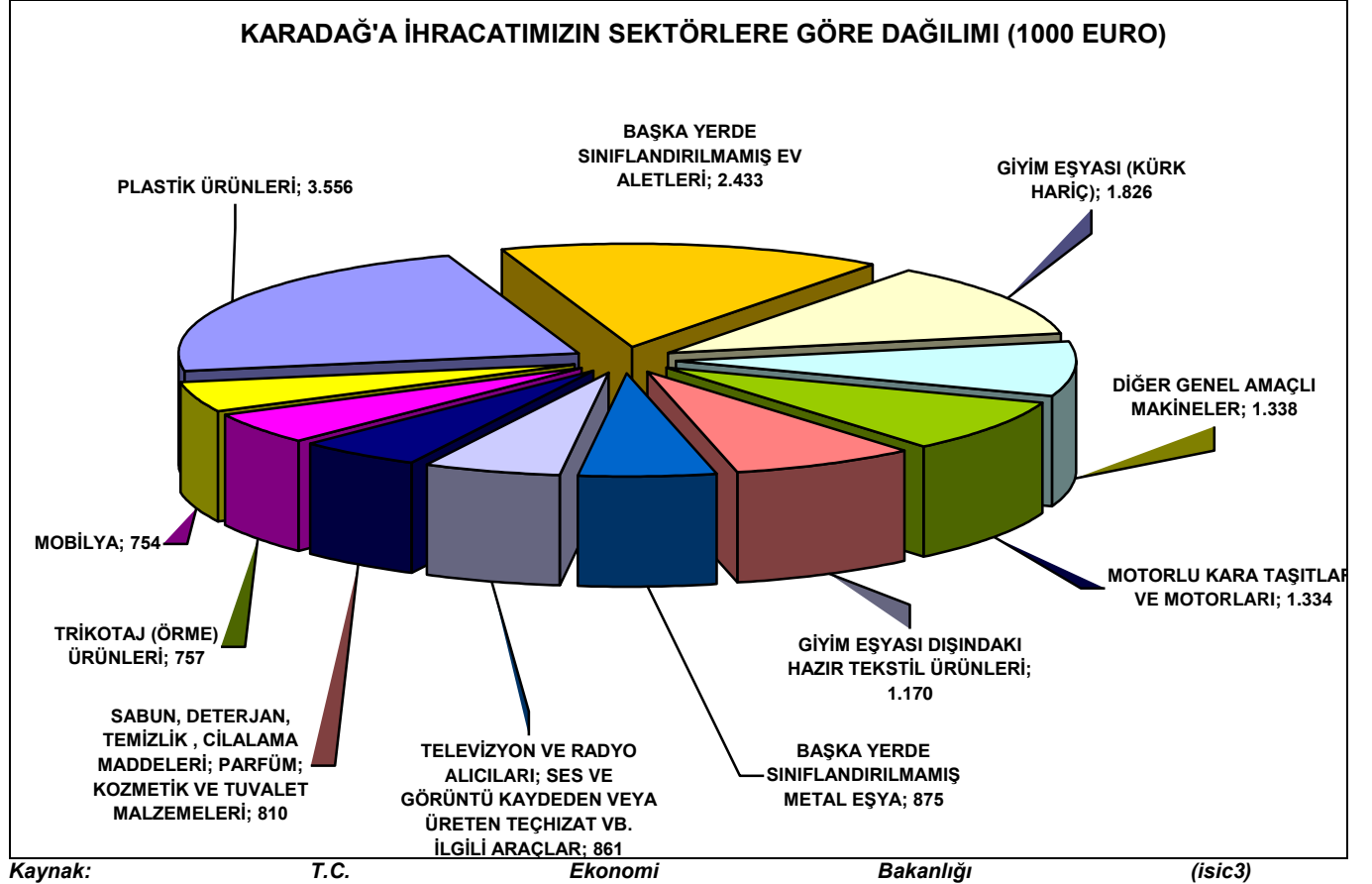
Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

Tabo 31. Alt Sektörlere Göre Karadağ İle Dış Ticaretimiz

Karadağ'a 2014 Yılında Yaptığımız İhracatın Alt Sektörlere Göre Ayırımı (1000 Euro)	
Plastik ürünleri	3.556
Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri	2.433
Giyim eşyası (kürk hariç)	1.826
Diğer genel amaçlı makineler	1.338
Motorlu kara taşıtları ve motorları	1.334
Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri	1.170
Başka yerde sınıflandırılmamış metal eşya	875
Televizyon ve radyo alıcıları; ses ve görüntü kaydeden veya üreten teçhizat vb. ilgili araçlar	861
Sabun, deterjan, temizlik , cıtalama maddeleri; parfüm; kozmetik ve tuvalet malzemeleri	810
Trikotaj (örme) ürünleri	757
Mobilya	754

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı (isic3)

Grafik 38. Karadağ'a ihracatımızın Sektörlere Göre Dağılımı

Karadağ'a ihracatımızı fasıl bazında incelediğimiz zaman ise en büyük ihracat kalemi “nükleer reaktörler ,kazan, makina ve cihazlar,aletler,parçaları” (3,59 milyon Euro) olurken, bu sektörü; “Plastik ve plastikten mamul eşya” (3,56 milyon Euro) olmuştur. Diğer ihracat kalemleri sırası ile “elektrikli makina ve cihazlar,aksam ve parçaları” (2,1 milyon Euro), “Örme giyim eşyası ve aksesuarları” (1,82 milyon Euro), “motorlu kara taşıtları,traktör,bisiklet,motosiklet ve diğer “ (1,67 milyon Euro),” Mobilyalar,aydınlatma,reklam lambaları,prefabrik yapılar” (0,99 milyon Euro) izlemiştir.

2014 yılında Karadağ'a ihracatımızda ilk 10 fasılın toplamı 17,31 milyon Euro'dur. İlk 10 fasılın toplamı ile Karadağ'ın toplam ithalatından aldığımız pay % 0.87 'dir.

Tablo 32. Karadağ'a Fasıl Bazında İhracatımız

Sıra	Fasıl	Birim: Milyon Euro	TÜRKİYE'NİN KARADAĞ'A İHRACATI					2014	Karadağ'ın İthalatından Aldığımız Pay (%)
			2009	2010	2011	2012	2013		
1	85	ELEKTRİKLİ MAKİNA VE CİHAZLAR,AKSAM VE PARÇALARI	4,21	7,62	1,75	2,39	2,76	2,10	0,12
2	84	NÜKLEER REAKTÖRLER,KAZAN;MAKİNA VE CİHAZLAR,ALETLER,PARÇALARI	1,91	1,47	1,35	2,16	2,82	3,59	0,20
3	39	PLASTİK VE PLASTİKTEN MAMUL EŞYA	0,96	1,19	1,65	3,28	1,73	3,56	0,20
4	87	MOTORLU KARA TAŞITLARI,TRAKTÖR,BİSİKLET,MOTOSİKLET VE DİĞER	0,10	1,63	2,48	1,36	1,38	1,67	0,09
5	61	ÖRME GİYİM EŞYASI VE AKSESUARLARI	1,37	0,79	1,07	1,24	1,24	1,82	0,10
6	73	DEMİR VEYA ÇELİKTEN EŞYA	1,65	0,85	1,24	0,54	0,46	0,81	0,05
7	63	MENSUCATTAN MAMUL DİĞER EŞYA,KULLANILMIŞ EŞYA,PAÇAVRALAR	0,60	0,68	0,56	0,74	1,18	1,13	0,06
8	08	YENİLEN MEYVALAR,KABUKLU YEMİŞLER,TURUNÇGİL VE KAVUN KABUĞU	0,91	0,64	0,84	0,94	0,64	0,81	0,05
9	76	ALUMİNYUM VE ALUMİNYUM EŞYA	0,91	0,36	0,60	0,49	1,26	0,84	0,05
10	94	MOBİLYALAR,AYDINLATMA,REKLAM LAMBALARI,PREFABRİK YAPILAR	0,41	0,54	0,49	0,94	0,94	0,99	0,06
LİSTE TOPLAMI			11,70	15,00	10,96	13,79	14,58	17,31	0,87
KARADAĞ'IN TOPLAM İTHALATI			2.145	2.262	2.292	2.425	1.773	1.784	100

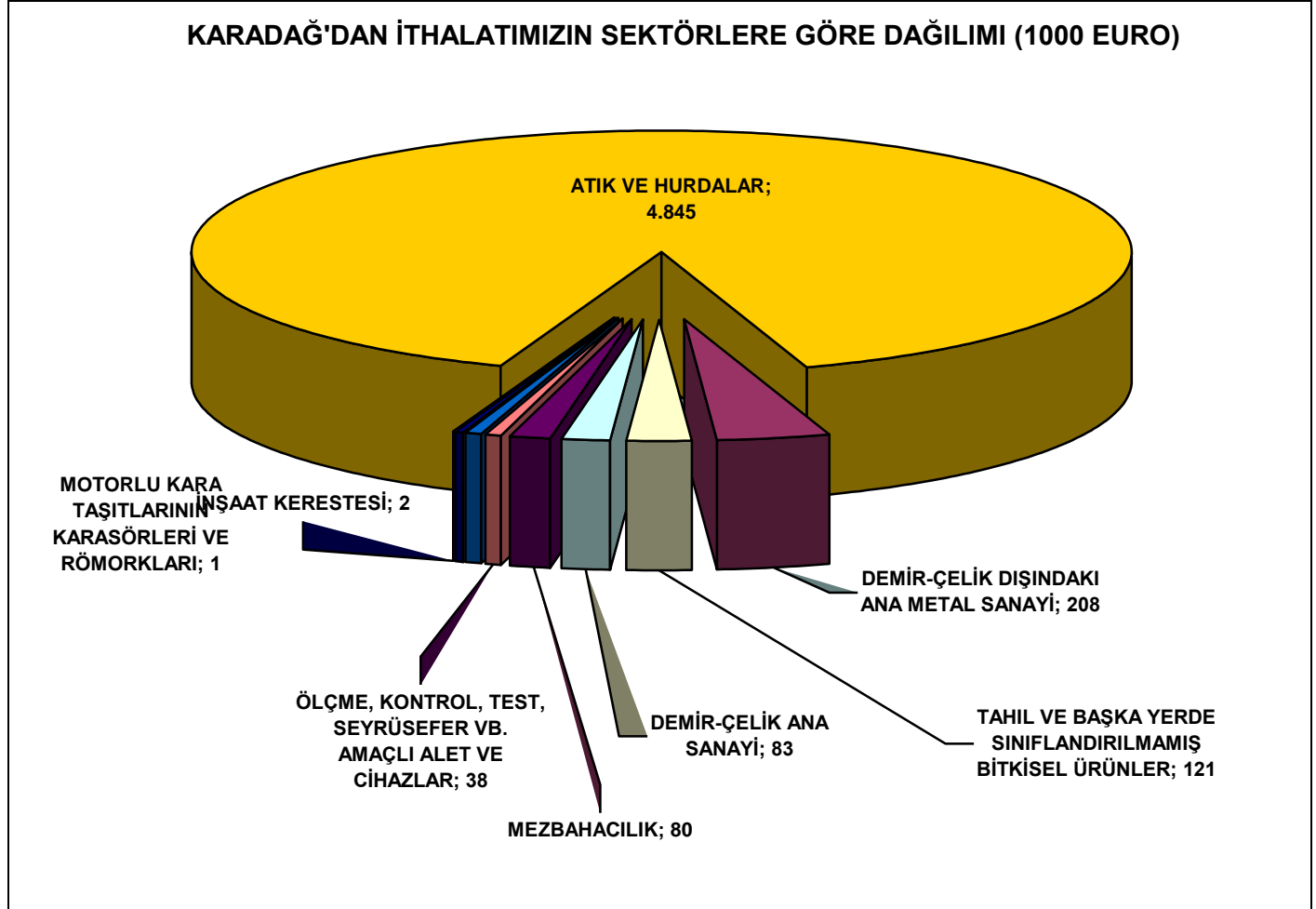
Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

Tablo 33. 2014 Yılında Karadağ'dan Yaptığımız İthalatın Alt Sektörlere Göre Ayırımı

2014 Yılında Karadağ'dan Yaptığımız İthalatın Alt Sektörlere Göre Ayırımı (1000 Euro)	
Atık ve hurdalar	4.845
Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi	208
Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış bitkisel ürünler	121
Demir-çelik ana sanayi	83
Mezbahacılık	80
Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer vb. amaçlı alet ve cihazlar	38
Kereste ve parke	19
Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva	9
Mil yatağı, dişli, dişli takimi ve tahrik tertibatı	8
İnşaat kerestesi	2
Motorlu kara taşıtlarının karasörleri ve römorkları	1

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı (isic3)

Grafik 38. Karadağ'dan ithalatımızın Sektörlere Göre Dağılımı

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı (isic3)

Karadağ'dan yaptığımız ithalatı fasıl bazında incelediğimiz zaman ise en büyük ithalat kalemi “Demir - çelik (4,64 milyon Euro) olurken, “Alüminyum ve alüminyum eşya” (0,48 milyon Euro) ikinci sırada yer almıştır.. Diğer ithalat kalemleri sırası ile” Yağlı tohum ve meyvalar,sanayi bitkileri,saman,hayvan yemi” (0,12 milyon Euro), “Ham postlar,deriler (kürkler hariç) ve köseleler” (0,08 milyon Euro) izlemiştir.

2014 yılında Karadağ'dan ithalatımızda ilk 10 fasılın toplamı 5,39 milyon Euro'dur. İlk 10 fasılın toplamı ile Karadağ'ın toplam ihracatından aldığımız payın % 1,6 olduğunu göstermektedir.

Tablo 34. Karadağ'dan Fasıl Bazında İthalatımız

Sıra	Fasıl	Birim: Milyon Euro	TÜRKİYE'NİN KARADAĞ'DAN İTHALATI						Karadağ'ın 2014 yılında İhracatından Aldığımız Pay (%)
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	
1	72	DEMİR VE ÇELİK	3,53	4,31	10,16	13,56	8,14	4,64	1,37
2	41	HAM POSTLAR,DERİLER (KÜRKLER HARIÇ) VE KÖSELELER	0,11	0,13	0,33	0,29	0,17	0,08	0,02
3	76	ALUMİNYUM VE ALUMİNYUM EŞYA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,22	0,48	0,14
4	86	DEMİRYOLU ULAŞIM ARAÇLARI VB,AKSAM VE PARÇALARI	0,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5	89	GEMİLER,SUDA YÜZEN TAŞIT VE ARAÇLAR	0,00	0,21	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
6	12	YAĞLI TOHUM VE MEYVALAR,SANAYİ BİTKİLERİ,SAMAN,HAYVAN YEMİ	0,00	0,00	0,00	0,00	0,08	0,12	0,04
7	84	NÜKLEER REAKTÖRLER,KAZAN;MAKİNA VE CİHAZLAR,ALETLER,PARÇALARI	0,01	0,01	0,03	0,04	0,01	0,01	0,00
8	44	AĞAÇ VE AĞAÇTAN MAMUL EŞYA;ODUN KÖMÜRÜ	0,00	0,00	0,00	0,01	0,05	0,02	0,01
9	48	KAĞIT VE KARTON;KAĞIT HAMURUNDAN KAĞIT VE KARTONDAN EŞYA	0,03	0,03	0,00	0,00	0,01	0,01	0,00
10	90	OPTİK,FOTOĞRAF,SİNEMA,ÖLÇÜ,KONTROL,AYAR CİHAZLARI,TIBBİ ALET.	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,04	0,01
LİSTE TOPLAMI			4,08	4,70	10,52	13,90	8,68	5,39	1,60
KARADAĞ'IN TOPLAM İTHALATI			413	472	663	471	375	338	100

Kaynak: T.C. Ekonomi Bakanlığı

2.1.8. HİZMETLER TİCARETİ

2.1.8.1. Müteahhitlik

İnşaat sektöründe büyüklükleri temsil edilen listeleri açıklayan Engineering News Record(ENR) dergisinin son yayımladığı 2014 liginde dünyanın en büyük 250 firma sıralamasında 42 Türk firması yer almıştır. 250 firmadan 62'si Çin firması. Çin'i 42 firma ile Türkiye, 31 firma ile ABD takip etmektedir.

2014'te ilk 100 firma arasında 4 Türk firması yer aldı. 42 Türk müteahhitlik firmasının uluslararası pazarlarda elde ettikleri gelirler 20.4 milyar dolar olmuştur. Gelirler bir önceki listeye göre yüzde 21.4 artmıştır. Türk müteahhitlik firmalarının gelirlerinin listedeki firmaların toplam gelirleri içindeki payı yüzde 3.3'ten yüzde 3.8'e çıkmıştır

2014 yılında üstlendikleri 322 projenin toplam tutarı 28 milyar dolara ulaşmıştır.

Tablo 35. Türkiye'nin Müteahhitlik Alanında Üstlendikleri Projelerin Sektörel Dağılımı

SEKTÖREL DAĞILIM (2014)		
Faaliyet Alanı	Proje Bedeli 2014	Payı (%)
Karayolu/Tünel/Köprü	6.406.624.847	23,70%
Demiryolu	2.795.827.601	10,40%
Ticaret Merkezi	2.794.862.181	10,30%
Konut	2.359.805.129	8,70%
Enerji Santrali	1.703.737.674	6,30%

Müteahhitlik sektöründe bu kadar büyük projelere imza atmamıza rağmen Karadağ'da ise bu durum hiç de tatmin edici değildir. Aşağıdaki tabloda' da görüleceği üzere 2011-2014 yılları arasında Türk firmalarının Karadağ'da üstlendikleri projelerin toplam değeri 39 milyon dolardır. Bunda en önemli etken ise proje bütçelerinin yetersiz ya da kaynağının belirsiz oluşudur. Karadağ'da proje üstlenen Türk firmalarının karşılaştıkları sorunlardan bazıları ve Müşavirliğimizce tavsiye edilebilecek çözüm yolları aşağıdaki gibidir.

1. Proje yapımının da sözleşme kapsamında olduğu sözleşmelerde Karadağ kanunlarına göre ruhsat alınması çok meşakkatli ve zordur. Kamu projelerinde ve üstelikte ciddi müşavir firmaların kontrolü durumunda farklı çözümler oluşturulmalıdır. Türkiye'de kamu projelerinde İmar Kanunun 26. maddesine göre avan projeye göre belediyeden ruhsat alınmakta ve işin ilerlemesi müşavir ve müteahhit firma tarafından sağlanmaktadır.
2. Etrafı kapalı olan şantiyelerde çalışma (caddelerde ve sokaklarda çalışılmaması durumunda) yaz aylarında yasak olmamalı veya kolay izin sağlanmalıdır.

3. Türkiye’den özel projeler için getirilecek işçi ve personel için çalışma ve oturma izinleri ayrı prosedüre tabi tutulmalıdır.
4. Türkiye’den Karadağ’a çalışmak için getirilen personel ile ilgili %10 vergi, makuldür. Ancak sağlık, sendika, emeklilik vs. kesintileri de dahil edildiğinde devlete ödenen vergi vs. toplamı net maaşın %70-80’nine gelmektedir. Çalışması bitip Türkiye’ye geri dönen eleman için ödenen emeklilik tazminatları personele geri ödenmelidir veya bu kesintiler yabancı personel için gözden geçirilmelidir.
5. Yabancı yatırımcılar ve müteahhitler için Karadağ’daki inşaat prosedürlerini anlatan kısa kitapçıklar hazırlanmalıdır.
6. Türkiye’den getirilen mühendislerin diploma verifikasyonu yaklaşık 3 ay sürmektedir. Bu süre kısaltılmalıdır.
7. Türkiye’den gelen mühendislerin lisans alması kolaylaştırılmalıdır. Senelik olarak ödenen 2.500 Euro tutar Karadağ mühendisleri ile eşit olmalıdır. Zira Karadağ’dan mühendis temin etmek son derece zor olmaktadır. (Tecrübe noksanlığı ve Lisan bilgisi olmaması).

Ancak ülkenin karayolunun yanı sıra, hidroelektrik santrali inşaatı, içme suyu, atık arıtma, konut gibi birçok alanlarda önemli potansiyel mevcuttur.

Tablo 36. Türk Firmalarının Karadağ’da Üstlendikleri Projeler

KARADAĞ’DA TÜRK FİRMALARININ ÜSTLENDİKLERİ PROJELER				
	FİRMA ADI	İŞİN ADI	İŞVEREN ADI	SÖZLEŞME TARİHİ
1	VEYKA İNŞ. TAAH. ve. MÜH.	Acil Durum Jeneratör Binası Projelendirme ve Yapımı	Amerika Podgorica Büyükelçiliği	28.09.2011
2	MASS VE GİNTAŞ ORTAK GİRİŞİMİ	Zorunlu olarak dezenfeksiyon ünitesinin çalıştırılması da dahil Adriyatik Denizde 3. Su rezerv ve Tesisatı İnşaatı- WWTP HERCEG NOVİ Projesi	Herceg Novi Sular İdaresi	08.06.2012
3	ÇELTİKÇİOĞLU İNŞAAT SAN. VE TİC. LTD.ŞTİ	Adriyatik Sahili III Kısım Su Temini ve Sanitasyon İşleri (Proje Id: RB_HN_2009)	ViK (Su ve Kanalizasyon Şirketi) Herceg Novi	10.07.2012
4	SİYAHKALEM MÜH. İNŞ. SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.	Bar İslam Kültür Merkezi İkmal İnşaatıYapımı İşi	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Podgorica Program Koordinatörlüğü	21.03.2013

Kaynak: T.C. Podgorica Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

2.1.8.2. TURİZM

2010-2013 yılları arasında yaklaşık 60 bin Karadağ vatandaşı Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Yıllara göre ziyaretçi sayısında artış görülmektedir. Bu artışta Türk hava yollarının Karadağ'da ofis açmasının rolü büyüktür.

Tablo 37. Türkiye'ye Karadağ'dan Gelen Turist Sayısı

TÜRKİYE'YE GELEN KARADAĞ'LILARIN YILLARA VE TAŞIT ARAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI						
YIL	TAŞIT ARACI				TOPLAM (Kişi)	MİLLİYET PAYI %
	HAVA	KARA	TREN	DENİZ		
2010	5.267	5.646	18	679	11.610	0,03
2011	7.131	6.121	9	532	13.793	0,04
2012	8.951	6.749	9	850	16.559	0,05
2013					18.838	0,05
2014					20.423	0,06

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü

2009-2014 yılları arasında yaklaşık 71.449 Türk vatandaşı Karadağ'ı ziyaret etmiştir.

Tablo 38. Türkiye'den Karadağ'a Gelen Turist Sayısı

TÜRKİYE'den KARADAĞ'a GELEN TURİST SAYISI			
YIL	TAŞIT ARACI		MİLLİYET PAYI %
	GELEN KİŞİ SAYISI	GECELİK KONAKLAMA	
2009	2.912	6.244	0,28
2010	6.249	11.010	0,57
2011	9.617	25.975	0,8
2012	13.197	24.021	1,04
2013	18.428	33.305	1,39
2014	21.046	40.006	1,6

Kaynak: Karadağ İstatistik Kurumu (www.monstat.org)

2.1.8.3. SAĞLIK TURİZMİ

Sağlık turizminin dünyadaki hacmi bugün 100 milyar dolar civarındadır. Türkiye olarak maalesef sağlık turizmi açısından olmamız gereken yerde değiliz.

Karadağ Sağlık Fonu, İstanbul'daki Acıbadem Hastanesiyle Nisan 2013 tarihinde anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşma öncesi ve sonrası 2012-2013 yılları arasında Karadağ'dan Türkiye'ye teşhis ve tedavi amaçlı 146 hasta gönderilmiştir.

Tablo 39. Karadağ'dan Acıbadem Hastanesine Gönderilen Hasta Sayısı

KARADAĞ'DAN ACIBADEM HASTANESİ GÖNDERİLEN HASTA		
YIL	SAYISI	ÖDENEN PARA (EURO)
2012	24	
2013	122	
2014	215	

Kaynak: Karadağ Sağlık Fonu

2012 yılında Balkan Ülkelerine Sağlık Hizmeti veren İstanbul Merkezli Sante Plus Hastanesi başkent Podgoritsa'da şubelerini açarak ülkemize teşhis ve tedavi amaçlı hasta sevki gerçekleştirmiştir.

2015 yılı nisan ayında Acıbadem Hastanesi Podgoritsa'da ilk şubelerini açtı. Bu şube aracılığı ile hastalara ön teşhis yapıp Türkiye'ye hasta gönderilmektedir.

Ancak halen bu alanda geldiğimiz nokta, potansiyelimizi yansıtmamaktadır.

2.1.8.4. FİLM TİCARETİ

Türkiye'de yayımlanan yerli dizilerin Balkanlar'a yayılması, diğer yabancı dizilerin yerini alması, hatta izlenme rekorları kırması sadece birkaç yıl önce kimsenin tahmin edemeyeceği bir gelişmeydi. Özellikle son 5 yılda çok sayıda Türk dizileri televizyonlarda gösterilmeye başlanmıştır. Bu, hem Türkçe öğrenmeye hem de toplumların birbirine daha da yakınlaşmasına sebep olmuştur. Bu bağlamda kültür turizmi artmış ve Balkanlardaki tüketim alışkanlıklarını Türkiye'nin belirlediği noktaya getirmiştir.

Karadağ'ın en büyük medya kuruluşu olan TV Vijesti 2010-2012 yılları arasında Türkiye'den toplam 1 milyon Euroluk dizi (Binbir Gece, Gümüş, Yaprak Dökümü, Asi, Aşk ve Ceza, Elveda Derken, Öyle Bir Geçer Zaman ki, Adını Feriha Koydum, Yabancı Damat, Muhteşem Yüzyıl satın almıştır.

Aynı zamanda Türk dizilerinin ÷lkemize yönelik turist sayısında artışa da katkı yaptığı düşün÷lmektedir.

2.1.8.5 EĞİTİM

Son 10 yılda yaklaşık 250 kişi ülkemize lisans ve yüksek lisans eğitimi almak için gitmiştir. Şimdi lisans, yüksek lisans hatta doktorasını tamamlayan çok sayıda öğrenci Karadağ'a dönmüştür. Ağırlık olarak burslar resmi burslardan oluşmaktadır. Buralardan mezun olan kişiler genellikle Türkçe bilmelerinden dolayı Karadağ'da faaliyet gösteren Türk firmalarında ve Büyükelçiliklerde çalışmaktadırlar.

2.1.9. KARŞILIKLI TİCARETİ OLUMSUZ ANLAMDA ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1.9.1. Ülke Pazarının Küçük Görülmesi

Karadağ pazarı ülke nüfusuna bakılarak küçük bir Pazar olarak görülmesi, firmalarımızın önemli yanılgılarından biridir. Oysa ülke merkezi bir konumdadır. Coğrafi konumu itibari ile Güneydoğu Avrupa, Adriyatik Denizi kıyısında Arnavutluk ve Bosna Hersek'in arasındadır.

Efta, Cefta, Avrupa Birliği, Türkiye, Rusya ve Ukrayna ile Serbest Ticaret Anlaşması olması, Karadağ pazarının büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

2.1.9.2. Taşımacılık Ücretlerinin Fazla Olması

Türkiye'den Karadağ'a malların sevkiyatında genellikle tır'lar tercih edilmektedir. Ortalama bir tırın ücreti 2.500 Euro civarındadır. Bu da malların satın alma maliyetlerini yükseltmektedir.

2.1.9.3. Balkan Ülkeleri İle Akrabalık İlişkileri

Karadağ ithalatını daha çok Yugoslavya'dan ayrılan ülkelerle yapmaktadır. Akrabalık ilişkileri, mal sevkiyatındaki süre ve aynı dili konuşuyor olmaları Türk firmaları açısından dezavantaj olmaktadır.

2.1.9.4. Referans Fiyat Uygulaması

Gümrüklerinin referans fiyat uygulaması kapsamında bazı ürünlerde fiyatların çok yüksek tutulması veya değerlendirmedeki farklı yöntemler nedeniyle firmaların ithal maliyetlerinde ciddi yükselişler olmakta ve bu durum tarife dışı bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.

2.1.9.5. KDV İadelerinin Ödenmesindeki Aksaklıklar

Karadağ'da yerleşik Türk şirketleri, hem Türkiye'ye hem de diğer ülkelere ihracat yapmaktadır. Özellikle ihracattan kaynaklanan vergi iadelerini ya hiç alamadıkları ya da toplam tutarla karşılaştırılamayacağı oranda küçük meblağlarla gecikmeli olarak aldıkları görülmektedir. Firmalarımızca, binlerce Euro olarak belirtilen tutarların hiç olmazsa şirketlerimizin vergi, resim, harç, sigorta primi gibi ödemelerine karşılık mahsup sisteminin uygulanması talep edilmektedir.

2.1.9.6. Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Uygulanmasından Kaynaklanan Sorunlar

İki ülke arasındaki Sosyal Güvenlik Sözleşmesi kapsamında, bu ülkede çalışan vatandaşlarımızın Türkiye'deki ailelerinin sağlık giderlerinin veya Türkiye'deki kendi harcamalarının bu sigorta kapsamında karşılanması gerekmektedir. Yine emeklilik hesabında buradaki ödenen primlerle, Türkiye'deki ödenen primlerin birlikte hesap

edilmesi gerekirken, Karadağ tarafından kaynaklı olarak anlaşmanın uygulanmaması nedeniyle burada çalışanlar ve firmalarımız zor durumda kalmaktadır. Şöyle ki, sosyal güvenlik mevzuatımız gereği, sosyal güvenlik alanında işbirliği anlaşması imzalanan ülkelerde çalışan vatandaşlarımız için birden fazla ülkede aynı anda prim ödeyemez hükmü gereğince, firmalarımız ve çalışanlar açısından oldukça sıkıntılı bir durum söz konusu olmaktadır.

Sonuç

Karadağ'ın ithalat yapısının Türkiye'nin ihracat potansiyeline hitap ediyor olması ve aynı zamanda Karadağ'ın işlenmemiş ürün ve yarı mamul ihracatının Türkiye'de işlenerek Karadağ ve üçüncü ülke pazarlarına yönlendirilebilecek olması, iki ülke ticareti açısından olumlu bir faktördür. Bu çerçevede, iki ülke arasında otomotiv ve yan sanayi alanında işbirliği olanakları mevcuttur.

Ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirmesinde şüphesiz ki en büyük katkısı Türk Hava yolları vermektedir. Kış döneminde haftada 4 gün, yaz döneminde ise haftanın her günü Podgorica-İstanbul seferleri yapılmaktadır.

Bu yıl içerisinde yakın zamanda Karadağ'da banka açacak olan Ziraat Bankasının, Karadağ ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkilere büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bankanın açılışının ticari ilişkiler açısından önemli olduğu gibi, Karadağ'daki Türk yatırımlarının artırılması ve çeşitlendirilmesinde kurumsal altyapı bağlamında da değerlendirilebilecek oluşum olacaktır. Başta kredi imkanları olmak üzere, dış ticaret faaliyetlerinde etkin olması, hem ikili ticareti kolaylaştırıcı ve ivme kazandırıcı bir rol oynamasına imkan sağlayacak, hem de Karadağ'da olası Türk yatırımları için uygun bir altyapı oluşturacaktır.

Karadağ nüfusunun az olması, piyasanın nispeten küçük olması, çalışma ve oturma müsaadelerinin temininde zaman zaman güçlüklerle karşılaşılıyor olması girişimcilerimizin Karadağ'daki potansiyel yatırım ve ticari ilişkilerini sınırlandırıcı bir durum oluşturmaktadır.

Tablo 40. Açık İhale Usulü Yoluyla Özelleştirilecek Firmalar

Açık İhale Usulü Yoluyla Özelleştirilecek Firmalar										
No.	Firma Adı	Özelleştirilecek Kısım %	Özelleştirilecek Sermayenin Yapısı					Gelirler		
			Karadağ Devleti	Emeklilik Fonu	İstihdam Kurumu	Yatırım-Kalkınma Fonu	Tazminat Fonu	Sağlık Fonu	Özelleştirmeden beklenen gelir ¹	Beklenen Yatırımlar ²
1	"dr Simo Milošević " A.Ş. Enstitüsü - Igalo (Hastane)	56,48%	19,19%		3,41%	23,65%		10,23%	10 Mil. Euro	25 Mil. Euro
2	Tütün Fabrikası A.Ş. - Podgoritsa (mzelleştirme ve/ya yeniden sermayelendirme)	69,92%	69,92%						6-7 Mil. Euro	15 Mil. Euro
3	Polix A.Ş. - Berane (Kimya Endustrisi - Sivil ve askeri amaçlı patlayıcı maddelerin üretimi)	50,75%	46,41%				4,35%		138.000 Euro	700.000 Euro
4	"Karadağ Savunma Sanayii" Ltd. Şti. - Podgoritsa								680.000 Euro	400.000 Euro
5	Hotel "Park", Bijela, Herceg Novi								Mülkiyetin tahmini değeri 2.950.000 Euro'dur	
6	A.Ş. "Montecargo" - Podgoritsa (Kargo)	87,64%	85,44%	1,54%	0,61%	0,04%			1.7 Mil. Euro	5 Mil. Euro
7	"Montenegro airlines", A. Ş. - Podgoritsa	% 50 -1	% 50 -1						5 Mil. Euro	
8	HG "Budvanska rivijera" A.Ş. (Otel)- Budva	58,73%	41,64%	12,82%	4,27%				7 Mil. Euro	
9	HTP " Ulcinjska rivijera" A.Ş. (Otel) - Ulcinj	63,53%	10,14%	25,30%	8,43%	7,65%	12,01%		5 Mil. Euro	
10	"Demir Çelik Metalurji Ensitüsü" A.Ş. - Nikšić	51,12%	20,43%	19,04%	6,35%		5,31%		500.000 Euro	2.5 Mil. Euro
11	Montepranzo - bokaprodukt A.Ş. (Golf Kompleksi İnfaat Sahası)- Tivat	51,40%				5,14%				

¹Özelleştirmeden beklenen gelirler, özelleştirilecek sermayenin nominal değerine göre yapılmıştır.

²Yatırım değerinin tahmini ihale sürecinde belli olacaktır.

Kaynak: Karadağ Özelleştirme İdaresi (<http://www.savjetzaprivatizaciju.me/en/>)
 Bayan Ivana (ivana.saranovic@ano.co.me)

Tablo 41. Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Yoluyla Kiraya Verilecek Menkul Listesi

Kamu-Özel Sektör Ortaklığı Yoluyla Kiraya Verilecek Menkul Listesi			
No.	Proje Adı	Kiradan beklenen gelir (Avro)	Beklenen yatırımlar (Euro)
1	"Lastavica" Adası ile Kale "Mamula"		
2	"Mediteran" Kışlası - Zabljak Belediyesi	Minimum 432,481; Maksimum 1,255,590	
3	"Donja Arza" yeri, Herceg Novi Belediyesi	Minimum 3,080,671.50; Maksimum 8,943,885.00	99.800.000
4	"Lasendro" ile birlikte "Vranjina" yerinin değerlendirilmesi (İşkodra Gölü'nün Mekansal Planı ile diğer lokasyonlar da dahil)	Minimum 407.092; Maksimum 1,181,880	2.157.488
5	"Bjelasica ve Komovi" 1600 - turistik yerinin değerlendirilmesi		65 - 75 Milyon arası
6	İnşaat, uzun vadeli kiralama ve turistik komplekslerinin yönetimi gibi modellerle Velika plaza (Büyük Plaj) turistik yerinin değerlendirilmesi		3-4 Milyar
7	"Ada Bojana" turistik yerinin değerlendirilmesi (Geliştirme, inşaat, lüks turizm komplekslerinin yönetimi, uzun vadeli olarak kiralama vs.)		200.000.000 civarında
8	Njivice ile Sutorine dağının arasındaki yerin değerlendirilmesi - Herceg Novi Belediyesi		
9	Askeri-Turizm Kompleksi "Bigovo" - Trašte, Kotor Belediyesi	Minimum 2,077,837; Maksimum 6,032,340	184.300.000
10	HTP "Ulcinj'ska rivijera" A.Ş. Ulcinj, Neptun Kampı - Ulcinj Belediyesi		
11	Kotor Belediyesinde "16 Sektör" çerçevesinde Denizcilik - Turizm kompleksi (NTC Marina Kotor)		89.600.000
12	Bar Belediyesinde "Odrac" Koyu ve "Utjeha" Zeytin Koyu		
13	"Valdanos" Askeri-Turizm Kompleksi - Ulcinj Belediyesi		211.250.247
14	"Gornji Klinci" Kışlası - Herceg Novi Belediyesi		
15	Askeri-Turizm Kompleksi "Ostrvo Cvijeca (Çiçekler Adası)" ve Prevlaka yeri		308.600.000
16	"Dobra luka" yeri - Herceg Novi Belediyesi		

17	"Morinj" askeri deposu - Kotor Belediyesi		
18	"Dobre vode" askeri deposu - Bar Belediyesi		
19	"Kopita" askeri deposu - Kolasin Belediyesi		
20	"Rakite" askeri deposu - Herceg Novi Belediyesi		
21	Motel "Sas" ve "Vladimir" - Ulcinj Belediyesi		
22	"Savin kuk" Kayak resortu - Zabljak Belediyesi		
23	"Buljarica" lokasyonu - Bar ve Budva Belediyeleri		
24	"Gornji Ibar" lokasyonu - Rozaje Belediyesi		
25	"Kabala for" lokasyonu - Herceg Novi Belediyesi		
26	Mekansal Planında yer alan "Bjelasica ve Komovi" yerlerinin değerlendirilmesi, Cmiljaca		
27	Tivat Belediyesinde Golf Sahası İnşaatı (Montepranzo)		
28	Karadağ Postanesi A.Ş. - Podgorica	11 Milyon'a kadar	6 Milyon

Kaynak: Karadağ Özelleştirme İdaresi (<http://www.savjetzaprivatizaciju.me/en/>)
Bayan Ivana (ivana.saranovic@ano.co.me)

Tablo 42. Menkul Kıymetler Borsasında Hisse Senedi Satışı ile Özelleştirilecek Şirketler

Menkul Kıymetler Borsasında Hisse Senedi Satışı ile Özelleştirilecek Şirketler						
No	Firma Adı	Özelleştirilecek Kısım %	Özelleştirilecek Sermayenin Yapısı			
			Devlet	Emeklilik Fonu	İstihdam Kurumu	Yatırım-Kalkınma Fonu
1	"Papir" (Kağıt fabrikası) A.Ş. - Podgorica Belediyesi	23,99%		17,97%	6,01%	
2	"Agrotransport" (Karayolu yük taşımacılığı) A.Ş. - Podgorica Belediyesi	74,88%		22,46%	7,49%	44,92%
3	"Berane" (Otel) A.Ş. Berane Belediyesi	33,35%		18,00%		15,35%
4	"Dekor" (Eski Kağıt Fabrikası), Rozaje Belediyesi	22,59%		16,95%	5,65%	
5	HTP "Velika Plaža" (Büyük Plaj-Oteller) A.Ş. Ulcinj Belediyesi	9,82%				9,82%
6	"Metalprodukt" (Ev ve bahçe aletleri onarımı) A.Ş., Podgorica Belediyesi	8,82%		2,20%	6,62%	
7	"Montenegrosport" (Eski spor ayakkabı imalat fabrikası), Biyelo Polje Belediyesi	6,52%		0,51%	6,00%	
8	"Sokara" (Meyve Suyu Fabrikası) A.Ş. Niksic Belediyesi	26,32%		19,69%	6,63%	
9	"Montenegroturist" A.Ş. (Oteller) - Budva Belediyesi	29,67%		22,25%	7,42%	
10	"Crnogoracoop" A.Ş. (Kahve Üretim Fabrikası) - Danilovgrad Belediyesi	10,63%				10,63%
11	"Radoje Dakić" A.Ş. (İnşaat Makine Üretim Fabrikası) - Podgorica Belediyesi	0,00%				0,00%

Kaynak: Karadağ Özelleştirme İdaresi (<http://www.savjetzaprivatizaciju.me/en/>)
 Bayan Ivana (ivana.saranovic@ano.co.me)

3.1.5. KARADAĞLI İHRACATÇI FİRMALAR

Tablo 43. 2009 Yılında En Çok İhracat Yapan Karadağ'lı Firmalar

2009 YILINDA EN ÇOK İHRACAT YAPAN 30 FİRMA					
Firma	Adres	Tel./Fax.	E-mail/Web	Faaliyet Alanı	Değer €
1.KAP Podgorica	Dajbabe b.b. Podgorica	+382/20 644 287 +382/20 644 299	www.kap.me kap@t-com.me	alüminyum üretimi	107.954.346
2. PlantaZe Podgorica	Put R. Ivanovica 2 Podgorica	+382/20 658 052 +382/20 658 023	plantaze@t-com.me www.plantaze.com	üzüm ve şarap üretimi	17.834.464
3. Kovacnica Podgorica			-		7.000.100
4. Hemomont Podgorica	8. marta 55 a Podgorica	+382/20 662 306 +382/20 662 305	aco.markovic@hemofarm.Com	ilaç üretimi	5.878.580
5. Jugopetrol Kotor	Trg Mata Petrovica br. 2 Kotor	+382/32 301 800 +382/32 301 845	www.jugopetrol.co.me	ısıtma yağları. gazoil. jet motorları için yakıt. benzin	5.210.922
6. Daido Metal Kotor	Privredna zona b.b. Kotor	+382/32 331 513 +382/32 331 506	www.daidokotor.com daido@t-com.me	Slayt üretimi rulman elemanları. kalıcı halkalar ve Motor için kovan araçlar. ithalat-ihracat	3.249.057
7. Trebjasa NikSic	NikSic NjegoSeva 18	+382/40 204 800 +382/40 204 904	pivara@trebjesa.com www.inbev.com	bira üretimi	3.065.975
8. Montenegro Defence Industry P			-		3.011.291
9. Elektroprivreda Crne Gore	Vuka KaradZica 2 NikSic	+382/40 204 103 +382/40 214 255	www.epcg.co.me epcg@t-com.me	Elektrik üretimi. dağıtımı. satın alınması. ve enerji binaların inşaatı	2.729.745
10. Goranovic	StraSevina bb NikSic	+382/40 253 033 +382/40 253 080	goranovic@t-com.me www.goranovic.com	et ürünlerinin üretimi	2.727.465
11. Rudnik Uglja Pljevlja	Velimira Jakica br. 6 Pljevlja	052/81-102 052/321-475	www.rupv.com rupv@rupv.me	Termoelektrik Santrali için kahve rengi kömür linyit üretimi. madencilik	2.629.738
12.Panto-Market Herceg Novi	Herceg Novi NorveSka. br.4 Zelenika bb	+382/31 682 000 +382/31 682 001 +382/31 678 266	pantomarket@t-com.me www.pantomarket.co.me	et ürünleri ve ticaret	1.782.341
13. Oro-Met-Popovic Podgorica			-		1.741.948 0
14. Neksan NikSic	Vuka KaradZica bb NikSic	+382/40 247 057 +382/40 247 067	www.neksan.co.me uprava@neksan.co.me	ticaret. hizmet sektörü	1.728.250
15. Jugoprodukt Podgorica			-		1.420.037
16. Interfood 35 Mojkovac			-		1.399.907
17. Mermer Danilovgrad	II Dalmatinske bb Danilovgrad	+382/20 811 922 +382/20 811 922	mermer@t-com.me	doğal taş işlenmesi	1.210.304
18. Uniprom NikSic	Podgoricki put bb NikSic	+382/40 253 424 +382/40 212 554	uniprom@t-com.me	ticaret	1.180.911
19. Luka Bar	Obala 13 jula Bar	+382/30 312 114 +382/69 031 132 +382/30 312 867	slobo.pajovic@lukabar.me lukabar@t-com.me	denizcilik sektörü. kargo. yolcu taşıması	1.091.651
20. Vatrostalna Podgorica			-		1.068.260

21. NikSicki Mlin	Hercegovacki put NikSic	+382/40 231 811 +382/69 447 908 +382/40 231 808	mlinniksic@mtel-cg.net	tahıl işleme ve un üretimi	1.066.872
22. Crnagoraput Podgorica	Petrovacki put bb Podgorica	+382/20 634 247 +382/20 620 098 +382/20 620 052	crnagoraput@t-com.me	yolların inşaatı. bakımı. modernizasyonu. diğer inşaat yapıları	1.001.852
23. Stit Company NikSic			-		998.561
24. Stratus			-		939.797
25. Novit Pharm Podgorica	Mareza. NikSicki put bb Podgorica	+382/20 883 153 +382/20 883 293	novitpharm@t-com.me	ilaç üretimi	928.866
26. Adriatic Marinas	Tivat Obala bb.	+382/32 674 660 +382/32 674 656	info@portomontenegro.com	Ticaret. denizcilik ulaşım hizmetleri. megayacht deniz piyadeleri. Denizcilik komisyon ve komisyonculuk. gayrimenkul	900.000
27. Zeljezara NikSic	Vuka KaradZiæa b.b. NikSiç	+382/40 202 222 +382/40 202 023	www.znksteel.com secretary@znk.co.me	demir çelik fabrikası	878.627
28. Gradina Company	Ibarska bb Rozaje	+382/69 026 588 +382/51 271 202 +382/51 271 395	gradinaco@t-com.me	et üretimi	800.532
29. Boj-Commerce	Branka Deletiaa bb Andrijevisa	+382/51 243 918	bojkomerc@t-com.me	kereste. ağaç işleme	767.554
30. Polimlje Berane	RudeS b.b. Berane	+382/51 236 359 +382/51 235 257	poliwod3@t-com.me	ormanların kullanımı. mobilya ve mobilya parçaları üretimi. kontraplak. latoflex	742.213

3.1.6. KARADAĞLI İTHALATÇI FİRMALAR

Tablo 44. 2009 Yılında En Çok İthalat Yapan Karadağlı Firmalar

2009 YILINDA EN ÇOK İTHALAT YAPAN 30 FİRMA					
Firma	Adres	Tel./Fax.	E-mail/Web	Faaliyet Alanı	Değer €
1.Elektorprivreda Crne Gore	Vuka KaradZica 2 NikSic	+382/40 204 103 +382/40 214 255	www.epcg.co.me epcg@t-com.me	Elektrik üretimi. dağıtımı. satın alınması. ve enerji binaların inşaatı	95.561.385
2.Jugopetrol Kotor	Trg Mata Petrovica br. 2 Kotor	+382/32 301 800 +382/32 301 845	www.jugopetrol.co.me jpk@jugopetrol.co.me	ısıtma yağları. gazoil. jet motorları için yakıt. benzin	92.120.468
3.KAP Podgorica	Dajbabe b.b. Podgorica	+382/20 644 287 +382/20 644 299	www.kap.me	alüminyum üretimi	34.426.866
4.Baypharm	Mitra Bakica br. 50 Podgorica	+382/20 601 210 +382/20 602 490	baypharm@t-com.me	ilaç ve tıbbi malzemeler ticareti	28.156.843
5. Panto - Market Herceg Novi	Herceg Novi NorveSka. br.4 Zelenika bb	+382/31 682 000 +382/31 682 001 +382/31 678 266	pantomarket@t-com.me www.pantomarket.co.me	et ürünleri ve ticaret	27.549.928
6. KIPS Podgorica	Neznanih junaka br.143 Podgorica	+382/20 442 300 +382/20 442 302	kips@t-com.me www.kips.t-com.me	inşaat melzemelrin ve aletlerin toptan satışı	21.832.463
7. Voli Trade Podgorica	ul.SKOJ-a br.2 ToloSi Podgorica	+382/20 269 101 +382/20 269 104	voli@t-com.me	gıda sektörü toptan ve perakende satışı	19.538.337
8. Nergelia Podgorica	Cetinjski Put B.B. Podgorica	+382/20 261 920 +382/20 261 930	www.nergelia.me nergelia@nelf.com	tükettim mallarının distribütörlüğü	17.460.822
9. RokSped Podgorica	Josipa Broza Tita br.67 Podgorica	+382/20 445 500 +382/20 608 095	www.roksper.com roksper@roksper.co.m	petrol ve doğal gaz ticareti	16.433.134
10.Dalma Cijacement Podgorica	Jola Piletica. TC Palada Podgorica	+382/20 238 410 +382/20 238 419 +382/20 238 805	www.cemex.com cg-prodaja@cemex.com	Çimento ticareti	16.355.134
11.Expo Commerce Kotor	Industrijska zona bb 85318 Radanovici Kotor	+382/32 311 100 +382/32 331 671	expos@t-com.me www.expocommerce.com	Farklı malların toptan ve perakende satışı	15.708.674
12. Meso-Promet	Bijelo Polje Industrijska zona	+382/69 367 000 +382/50 478 488 +382/50 478 588	mesopromet@t-com.me www.mesoprometbp.com	Et ve et ürünlerinin üretimi ve satışı	15.547.615
13.Coca - Cola Podgorica	Kuce Rakica bb Podgorica	+382/20 443 600	www.coca-cola.com	ticaret	15.291.339
14.Imlek Boka Herceg Novi			-		14.344.403
15.Bar-Kod Podgorica	Donja Gorica bb Podgorica	+382/20 260 730 +382/20 260 884	bar-kod@t-com.me www.bar-kod.com	kozmetik. parfüm. ev ve temizlik ürünleri ticareti	13.539.609
16.Stadion Podgorica	Put Radomira Ivanovica bb Podgorica	+382/20 622 568 +382/20 622 570 +382/20 622 583	stadion-doo@t-com.me mark-stadion@t-com.me	İthalat. yük yönlendirme ve depolama	13.425.285
17.Zeljezara NikSic	Vuka KaradZica b.b.NikSic	+382/40 202 222 +382/40 202 023	www.znksteel.com secretary@znk.co.me	Demir Çelik Fabrikası	13.068.112
18. Telenor GSM Podgorica	Bulevar DZordZa VaSingtona 83 Podgorica		-		12.108.373
19. Goranovic NikSic	NikSic StraSevina bb	+382/40 253 033 +382/40 253 080	goranovic@t-com.me www.goranovic.com	et ürünlerinin üretimi	11.223.563

20.Swisslion Takovo	Donja Gorica bb Podgorica	+382/20 891 600 +382/20 891 002	www.swisslion-takovo.com sltakovo@t-com.me	gıda-toptan ve perakende satış	10.274.251
21.Philip Morris Montenegro			-		1.919.2
22.Trebjesa NikSic	NikSic NjegoSeva 18	+382/40 204 800 +382/40 204 904 +382/40 204 815	pivara@trebjesa.com www.inbev.com	bira üretimi	9.502.972
23.Ljetopis Automotive Podgorica	Ilije Milacica bb Podgorica	+382/20 662 588 +382/20 662 598	ljetopis@t-com.me	kitap ve ofis malzemeleri ticareti	9.472.883
24.PlantaZe Podgorica	Put R. Ivanovica 2 Podgorica	+382/20 658 052 +382/20 658 023	plantaze@t-com.me www.plantaze.com	üzüm ve şarap üretimi	9.414.223
25.Farmegra Podgorica	Ulica 4. jula br.60 Podgorica	+382/20 622 400 +382/20 621 770	office@farmegra.com www.farmegra.com	ilaç ve tıbbi malzemeler ticareti	9.102.126
26.Scorpion Herceg Novi	Trebinjska bb Herceg Novi	+382/31 335 115 +382/31 335 666	www.scorpion.co.me pedja@scorpion.co.me	gıda ihracat ithalat	8.484.926
27.Okov	Grlic Danilovgrad	+382/20 812 073	okov@t-com.me	ahşap doğrama	8.228.349
28.Hemomont Podgorica	8. marta 55 a Podgorica	+382/20 662 306 +382/20 662 305	aco.markovic@hemofarm.Com	ilaç üretimi	7.909.137
29.Gorenje Podgorica	Cetinjski put bb Podgorica	+382/20 405 700 +382/20 261 780	www.gorenje.me	elektrik ve elektronik aletleri ticareti	7.403.921
30.INA - Crna Gora	18 jula br.33 Podgorica	+382/20 265 395 +382/20 265 396	inacg_podgorica@t-com.me	ısıtma yağları. gazoil. jet motorları için yakıt. benzin	7.155.290

3.1.7. KARADAĞ'IN EN BAŞARILI FİRMALARI

Tablo 45. 2009 Karadağ'ın En Başarılı Firmaları

KARADAĞ'DA EN BAŞARILI 50 FİRMA		
Firma	Ciro	Çalışan Sayısı
<u>Ticaret</u>		
Voli Trade. Podgorica	son 3 sene 200 mil. Euro'dan fazla	930
Bar Kod. Podgorica	son 3 sene 150 mil. Euro'dan fazla	199
Albona. Podgorica	son 3 sene 100 mil. Euro'dan fazla	640
Stadion. Podgorica	son 3 sene 70 mil. Euro'dan fazla	126
Neregelia. Podgorica	son 3 sene 70 mil. Euro'dan fazla	104
KIPS. Podgorica		289
Montefarm. Podgorica	son 3 sene 93 mil. Euro'dan fazla	390
Jugopetrol. Kotor	Karadağ'ın 2010 ihracatında 5. firma	
<u>Enerji ve Madencilik</u>		
EPCG. NikSic	2010 yılında 16.5 mil. Euro civarında	2340
Rudnik uglja. Pljevlja - Kömür Madeni Pljevlja	2010 yılında 12.6 mil. Euro	938
<u>Metalurji ve Metal İşleme Sanayi</u>		
Kombinat aluminijuma. Podgorica	Karadağ'ın toplam ihracatından %50'sini yapmaktadır	1329
Montavar metalac. NikSic		150
ZIP. Danilovgrad	2010 yılında 342.000 mil. Euro	
Tara group. Mojkovac		34
<u>Tarım</u>		
13 JUL – PLANTAZE Podgorica	30 ülkeden fazla ihracat yapmaktadır. bölge pazarında liderdir	750
Industrija mesa GORANOVIC. NikSic		140
MESOPROMET. Bijelo Polje		590
Mljekara NIKA. NikSic		102
MARTEX. Cetinje		150
TREBJESA. NikSic	2010 yılında yapılan ihracatta 7.sırayı almaktadır	250
<u>Turizm</u>		
HG Montenegrostars. Budva		
HIT Montenegro. Hotel Maestral. Budva		
Normal Tours (UTIP Crna Gora). Hotel „Podgorica“. Hotel „City“ i Hotel „Crna Gora“. Podgorica		
Best Western Premier Hotel „Montenegro“. Podgorica		
Beppler & Jacobson. Hotel „Bianca“.		

KolaSin		
<u>İnşaat Sektörü</u>		
IGP Fidiya. Podgorica (100-300
Normal company. Podgorica		50-100
Celebic doo. Podgorica		50-100
Cijevna komerc d.o.o. Podgorica		50-100
Zetogradnja. Podgorica		50-100
CRNA GORA PUT. Podgorica		50-100
Kroling. Danilovgrad		50-100
BAST. NikSic		50-100
<u>Ormancılık ve Ahşap Sanayi</u>		
Brezna. PluZine	İhracatçı firma	92
Polimlje. Berane	İhracatçı firma	105
Boj comerc. Andrijevic	İhracatçı firma	30
<u>Ulaştırma</u>		
JP Aerodromi - Karadağ Havaalanları		
PoSta Crne Gore - Karadağ Posta		884
AD " Montecargo". - Kargo Firması		204
BoZur. Podgorica		50
<u>Lojistik ve Nakliyat</u>		
Zetatrans. Podgorica	2010 yılında verdiği hizmetin bedeli 5 mil. Euro'dan fazla	167
Montenomaks. Podgorica	2010 yılında verdikleri hizmetin değeri 2 mil. Euro	83
<u>Bankacılık ve Finans</u>		
Lovcen osiguranje. Pogorica	2010 yılının sermayesi 17 mil. Euro.	264
Podgoricka banka. Podgorica		255
NLB banka. Podgorica	Karadağ'ın kredi pazarındaki katkı %20 depozito katkı %21	300'den fazla
ATLAS MONT banka. Podgorica		100-300
CKB. Podgorica (Macaristanlı OTP Banka Sahibi)		300'den fazla
Prva banka. NikSic		100-300
<u>IT ve Telekomünikasyon</u>		
CIKOM. Podgorica		38
DIGIT MONTENEGRO. Podgorica		
TELENOR. Podgorica		300
Crnogorski telekom. Podgorica	2010 yılının toplam geliri 118.9 mil. Euro	
<u>İlaç Sanayi</u>		
Hemomont. Podgorica	Karadağ'ın 2010 ihracatında 4. firma	150

3.1.8. KARADAĞ'IN ÜYESİ OLDUĞU ULUSLARARASI KURULUŞLAR

KARADAĞ'IN ÜYESİ OLDUĞU ULUSLARARASI KURULUŞLAR		
UN	Birleşmiş Milletler	28.06.2006
UNODC	Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Merkezi	28.10.2006
UNIDO	Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü	28.11.2006
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü	01.03.2007
IAEA	Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı	16.10.2006
CTBTO	Nükleer Denemelerin Tümden Yasaklanması Anlaşması	18.09.2006
OPCW	Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü	03.06.2006
ICAO	Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü	17.03.2007
WIPO	Dünya Fikri ve Sınai Haklar Teşkilatı	04.12.2006
WHO	Dünya Sağlık Örgütü	14.09.2006
ICRC	Uluslararası Kızılhaç Komitesi	02.08.2006
IMO	Uluslararası Göç Örgütü	28.11.2006
ITU	Uluslararası Telekom Birliği	21.07.2006
WCO	Uluslararası Gümrük Birliği	24.10.2006
ICCROM	Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi	16.09.2007
IPU	Parlamentolar Arası Birlik	16.10.2006
UPU	Dünya Posta Birliği	27.07.2006
WMO	Dünya Meteoroloji Örgütü	08.05.2007
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü	14.07.2006
IMO	Uluslararası Denizcilik Örgütü	10.12.2006
ITLOS	Uluslararası Deniz Hukuku	23.10.2006
ICC	Milletlerarası Ticaret Odası	03.06.2006
PCA	Hasta Kontrol Aneljezi)	03.06.2006
HCCH	Uluslararası Özel Hukuk üzerine Lahey Konferansı	01.03.2007
INTERPOL	Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı	19.09.2006
IMF	Uluslararası Para Fonu	18.01.2007
WB	Dünya Bankası Grubu	18.01.2007
IFC	Uluslararası Finans Kurumu	
MIGA	Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı	
IBRD	Uluslararası İmar ve gelişme Bankası	
IDA	Uluslararası Kalkınma Örgütü	
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası	25.10.2006
UNEP/MAP	Akdeniz Eylem Planı - Birleşmiş Milletler Çevre Programı	15.01.2008
UN WTO	Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü	28.11.2007
FAO	Gıda ve Tarım Örgütü	17.11.2007
	Genel Balıkçılık Komisyonu	31.01.2008

OIE	Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı	10.08.2007
OIV	Uluslararası Bağ ve Şarap Örgütü	06.03.2007
IOC	Uluslararası Zeytin Konseyi	13.11.2007
IRENA	Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı	03.07.2010
OIF	Uluslararası Frankofoni Örgütü (Gözlemci statüsü)	24.10.2010
WTO	Dünya Ticaret Örgütü	29.04.2012
IHO	Uluslararası Hidrografi Örgütü	Örgüt üyelerinin üçte ikisi Karadağ'ın üyeliğini desteklemiştir- üyelik işlemleri yapılmaktadır.
OTIF	Uluslararası Demiryolu Taşımacılığı Hükümetlerarası Örgütü	05.01.2010
ITSO	Uluslararası Telekomünikasyon Uyduları Örgütü	22.10.2009
BIE	Uluslararası Sergiler Bürosu	16.07.2012
KARADAĞ'IN ÜYESİ OLDUĞU BÖLGESEL KURULUŞLAR		
OSCE	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı	22.06.2006
CoE	Avrupa Konseyi	11.05.2007
CEFTA	Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması	26.06.2007
EUROFIMA	Demiryolu Müteharrik Vasıtalarının Finansmanına Mahsus Avrupa Şirketi	17.10.2006
ECMT	Ulaştırma Bakanları Avrupa Konferansı	17.10.2006
Eurocontrol	Avrupa Hava Seyrüsefer Emniyeti Teşkilatı	01.07.2007
DCAF	Cenevre'deki Silahlı Kuvvetlerin Demokratik Denetimi Merkezi	30.11.2006
	Avrupa Seyahat Komisyonu	03.10.2006
RCC	Bölgesel İşbirliği Konseyi	1999 yılı itibariyle üyesi
CEI	Orta Avrupa Girişimi	01.08.2006
MARRI	Göç, İltica ve Mülteciler Bölgesel Girişimi	02.10.2006
SEECF	Güneydoğu Avrupa İşbirliği Süreci	11.05.2007
JJI	Adriyatik İyonya Girişimi	01.06.2007
RACVIAC	RACVIAC-Güvenlik İşbirliği Merkezi Anlaşması	21.03.2007
ECAC	Avrupa Sivil Havacılık Konferansı	Onama belgesi hazırlanmaktadır.